

Розділ 2. ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ Й СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ АДАПТИВНІСТЬ ДО УМОВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

DOI: <https://doi.org/10.32782/978-966-2384-21-5-3>

2.1. *Парубчак І.О., Радух Н.Б., Матвеева М.П., Ярошович В.І.*

Державна політика розвитку аграрної економіки в умовах євроінтеграційних перспектив України

2.1.1. *Структурно-функціональне забезпечення системи публічного управління у контексті територіально-адміністративної реформи*

Досягнення демократичної правової державності, соціально орієнтованої ринкової економіки неможливе без ефективного функціонування органів виконавчої влади, котрі є особливим інститутом, що найбільше об'єднує волю держави, інтереси територіальних громад та людей. У теперішніх умовах істотно зростає роль та значення теоретичних та прикладних спроб вирішення проблематики територіальних громад в цілому та з точки зору економічної основи їх функціонування в контексті національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Органи влади територіальних громад більш наближені до людей та оперативно вирішують наболілі питання в міру їх надходження, тому трактування поняття та сутності місцевої влади на основі розуміння її інтегративних ознак і елементів має вагоме теоретико-практичне значення в реалізації пріоритетного напрямку соціально-економічної політики та комплексного розвитку територій України. Територіальні громади є самостійними у рамках своїх повноважень, при цьому органи територіальної громади самостійно, на свій розсуд управляють місцевою власністю, формують, затверджують та виконують місцевий бюджет, визначають місцеві податки та збори, а також вирішують питання, які виникають на довіреній їм території [1, с. 268].

Органи управління територіальними громадами згідно із законом можуть наділятися окремими державними повноваженнями з передачею реалізації матеріальних та фінансових коштів. Реалізація отриманих ними

повноважень є підконтрольною державі, особливо у період військової агресії на території України. Законодавство України гарантує органам територіальних громад право на судовий захист, компенсацію витрат, що виникають додатково в результаті рішень, ухвалених органами центральної державної влади, та забороняє обмеження прав органів територіальних громад згідно з законом у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Термін «територіальні громади» не має точного та єдиного визначення й багатьма науковцями трактується по-різному. На думку окремих дослідників, органи влади у територіальних громадах повинні бути самостійною одиницею, наділеною своїми правами, і діяти у встановлених просторових кордонах [2]. Це особливий вид управління територіальною громадою, який є частиною загальної системи публічного управління, тобто системи організації життя в громаді. У цій якості органи територіального врядування мають низку ознак, що позначають їх як багатofункціональний політико-правовий інститут, властивий будь-якій сучасній демократичній державі.

Виходячи з розуміння самоврядування територіальних громад як права та реальної можливості територіальних громад регламентувати велику частину громадських справ та управляти ними в у межах чинного закону, в інтересах місцевого населення територіальних громад. Іншими словами, органи управління територіальними громадами реалізуються через управлінську діяльність органів територіального самоврядування на користь місцевого населення, виходячи з принципів легітимності сучасної публічної влади. Сьогодні Українська держава діє на основі Європейської хартії місцевого самоврядування територіальних громад, вона визнає місцеве управління громадами однією з основ конституційного ладу, закріплює право населення на місцеве управління, отже управління територіальними громадами розуміється як форма народовладдя, управління на місцях.

Територіальні громади уособлюють інструмент підвищення рівня життя населення певної громади, вирішення завдань місцевого значення, базування на сукупності принципів, першочерговим з яких є відповідальність, використання різних форм вибору місцевого населення. Економічна основа територіальної громади є одним із основних елементів місцевої політики, без якого діяльність та існування місцевих одиниць територіальних громад ставиться під сумнів. Держава має звернути особливу увагу на територіальні громади, спрямоване на стрімкий розвиток та покращення його діяльності, особливо в період військової агресії на території України.

Отже, економічна основа органів територіальних громад є сукупністю декількох складових, таких як майно, надходження місцевих бюджетів, а також майнові права територіальних утворень, що є у власності територіальної громади [3]. Водночас наукові дослідження також мають різні точки зору на сприйняття сутності, змісту та елементів економічної основи територіальних громад, що зумовлює існування різних підходів, обмежень і розширеного розуміння цієї економічної категорії в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

У вузькому розумінні, це фізична основа діяльності органів територіальних громад, набір правових норм, які регулюють відносини з місцевою власністю або навіть правами власності місцевих утворень. Якщо розглядати власність територіальних громад із соціальної точки зору, то слід пам'ятати, що вона є основою економічного забезпечення діяльності територіальних громад та виконання адміністративних, соціальних та культурних функцій і задоволення основних потреб населення на певній території.

Сьогодні органи територіальної громади відіграють важливу роль у реалізації завдань щодо організації діяльності органів публічної влади. Генезис сучасного територіального управління можна спостерігати вже в середні віки, однак його значення було дещо інший, аніж тепер. У сучасній формі він визначався як певна незалежність, яку імперії надавали підлеглим державам, це було більше схоже на територіальну автономію. У сучасному вигляді діяльність місцевого самоврядування включає надання організованим суспільним групам можливості вирішувати важливі для них проблеми шляхом прямої дії або шляхом виборів демократії та функціонального представництва.

Сучасна теорія розвитку місцевого самоврядування підкреслює, що цілі держави та місцевого самоврядування є спільними, а сама влада є одним із основних конституційно-правових інститутів держави. Територіальна влада також відіграє важливу роль у політичному, соціальному та економічному житті, наприклад, активізуючи суспільство, навчаючи економіці та регулюючи дії центральної влади на перспективу на благо місцевої громади [4]. Важливі місцеві господарські та адміністративні питання належать до компетенції органів управління територіальними громадами.

Завдання територіальних громад обмежується лише місцевими потребами, прискіпливим наглядом за ними з боку органів управління та його територіальних органів, що свідчить про те, що роль органів територіальних громад полягає у виконанні завдань державної адміністрації тільки з точки зору проблем та потреб певного регіону в контексті фун-

Державна політика розвитку аграрної економіки в умовах євроінтеграційних перспектив України
.....
кціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Система управління територіальними громадами характеризується відсутністю ієрархії, що можна побачити, серед іншого, у навіть у тому, що відсутність підпорядкування органів територіальних громад нижчого рівня органам більш вищого рівня [5]. За рівнем виконання завдання вони роздільні суб'єкти територіальних громад що мають доповнювати один одного, а не перекривати один одного. Розглядаючи державу як форму організації існування окремої країни, жителі певної територіальної громади, її ролі та системи повинні бути адаптовані до потреб громадян. Держава повинна ототожнюватися із загальним благом усіх громадян і за самою своєю природою створювати належні умови для глобального розвитку.

Поняття територіальної громади є широкою структурою та охоплює громаду людей, конкретну територію, обсяг повноважень. Він має служити меті побудови демократичного механізму та децентралізації державної влади, використовуючи демократично створені органи територіальних громад, прийняття рішень із широкою автономією. Зазначене дозволяє визначити основні ознаки територіальної громади, а саме: правовий характер виділення органів територіальних громад держави, віднесення до них законом важливої частини справ та самостійного управління цими справами і дії в інтересах народу в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Територіальні громади діють всередині держави, а це означає, що їх діяльність стосується лише окремих галузей та має підпорядковуватися національному праву та інтересам громадян усієї країни в цілому, особливо у період військової агресії на території України. Місцева самоврядна територіальна громада, виконуючи свої публічні та приватні обов'язки, бере участь у здійсненні державної влади, а орган місцевого врядування виконує низку публічних обов'язків під своїм ім'ям та несе власну відповідальність.

Самостійність територіальної громади визначається конституційним принципом самостійності держави. Це означає, що територіальне управління не має автономії, тобто права приймати власні регіональні закони [6]. Враховуються такі аспекти незалежності територіальних громад, а саме: юридична відокремленість, права власності та інші майнові права, можливість судового захисту незалежності їх посади та компетенції, надання самостійного вибору для виконання визначених законом завдань у сфері державного управління на місцях в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Нагляд за діяльністю територіальних громад можливий лише у фор-

мах, визначених відповідним законом, який не порушує обсягу отриманої незалежності, що особливо актуально у період військової агресії на території України. Функціонування територіальних громад було спрямоване на управління та регулювання великою частиною суспільних справ, безпосередньо пов'язаних із задоволенням колективних потреб територіальної громади. Органи управління територіальних громад, найближчі до своїх громадян, зобов'язані забезпечити ефективно та доступно надання послуг громадянам через функціонування ефективного управління [7].

Зміни в структурі публічного управління територіальною громадою, які полягали у запровадженні децентралізації, дали можливість адаптувати публічну політику до вимог унітарного, державного та демократичного управління. Це дає змогу провести соціалізацію виконавчих функцій держави, підвищити політичну відповідальність територіальних громад та зміцнити територіальну ідентичність, що особливо актуально в період військової агресії на території України. Вищезгадане сприяло зниженню рівня бюрократії та поганого управління при освоєнні державних коштів, створенню нових сучасних правових та організаційних засад місцевого та регіонального розвитку та сприяло підвищенню ефективності управління державними фінансами в територіальній системі громади, обмеженню ступеня ірраціональності державного сектору в централізованій державній владі.

Усвідомлення спільності інтересів територіальних громад впливає на створення соціального розуміння розвитку території громади, яку вони населяють, активізує креативне ставлення мешканців до нових викликів розвитку. Існування територіального управління громадою також дозволило створити умови для створення громадянського суспільства, просування демократичних рішень, заохочення суспільства до участі в процесі колективного прийняття управлінських рішень. Просторова організація територіальної системи впливає на функціонування основних одиниць адміністративного поділу, на форму та напрям територіального розвитку, а також на наявні та новостворені функціональні, соціальні зв'язки, на місцеву активність та ініціативу в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Крім того, ця система підвищує ступінь залучення держави та особливості територіальної політики, структурує відносини між окремими територіальними одиницями. Значна цінність функціонування органів територіальної громади також випливає з того, що їх діяльність будується на захисті, розвитку та різноманітності певної територіальної громади на засадах територіальної автономії та самостійності [8]. Це дає громаді гарантію суб'єктності громади в широкому колі соціальної, економічної та культурної діяльності. Суб'єктність, як і відчуття прийняття рішень,

підвищує згуртованість місцевої громади.

Діяльність органів територіальної громади в правовому та системному правовому полі свідчить про їх сутність у функціонуванні держави, задоволенні соціальних потреб, які інакше мала б забезпечувати лише державна територіальна адміністрація. Сучасні моделі державного устрою ґрунтуються на принципі субсидіарності, тобто розподілі обов'язків між різними суб'єктами, залишаючи за центральними органами лише ті завдання, які самі громадяни чи їхні громади не можуть виконати [9]. Це означає, що держава передає частину своїх повноважень нижчим рівням управління, які повністю незалежні у виконанні покладених на них завдань, тобто виконують їх добровільно та відповідають за свої обов'язки.

Тому слід констатувати, що сучасна роль територіальних громад полягає у виконанні певних поточних завдань щодо громадян, перед якими зобов'язана держава. З огляду на поширену думку про те, що вільний ринок не працює оптимально, тобто він не може усунути негативного впливу людської поведінки та інші недоліки, які перешкоджають максимізації корисності, вимога державного втручання для усунення його недоліків стала нагальною. Прикладом діяльності в цій сфері є обсяг завдань, покладених на органи територіальних громад, тому вважається, що завдання мають бути делеговані агентству, сфера діяльності якого найкраще відповідає обсягу цієї роботи щодо завдання в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Перебудови, що відбуваються в Україні в період військової агресії в територіальних громадах України у державному секторі, спрямовані на ефективніше задоволення колективних потреб. Це можливо як завдяки децентралізації завдань, так і впровадженню ефективніших методів управління територіальними громадами та публічними установами [10]. Тут особливого значення набуває питання ефективної територіальної політики та впровадження змін у просторі територіальних громад. Відповідні зміни, що відбуваються, найчастіше стосуються правового або економічного становища органів управління територіальної громади.

Сьогодні важко говорити про покращення діяльності чи функціонування таких інституцій, оскільки ці зміни не розглядалися в контексті управління ресурсами на місцях. Управління територіальними громадами та їхніми ресурсами залежить від багатьох чинників, пов'язаних з внутрішньою діяльністю, а також від мінливого середовища. Ресурси територіальних громад сьогодні відіграють важливу роль, оскільки ефективність роботи публічних інституцій залежить від оптимального використання відповідних ресурсів, якими вони розпоряджаються, та ви-

конання державних завдань, покладених на адміністрацію територіальних громад у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

У літературі ця проблематика також представлена з точки зору, яка вказує на системну неспроможність органів територіальних громад запровадити економічно найефективніше вирішення проблеми, за певних обставин це називається державним провалом [11]. Для зменшення рівня загроз для територіальних громад публічним органам влади слід внести деякі зміни щодо вибору рівня втручання, де є високий ступінь неефективності діяльності територіальних органів, необхідно подолати перелічені чинники зазначених проблем. Така ідея впливає з припущень про діяльність органів управління територіальними громадами, яка може забезпечити швидкість та економічність у виконанні поставлених перед ним завдань.

Управління людськими ресурсами в організаціях місцевого самоврядування відносно добре описане в працях зарубіжних авторів, особливо з англосаксонського культурного кола. В наукових роботах, присвячених територіальним громадам, це питання обговорюється досить рідко і стосується скоріше аспектів діяльності людей в державному секторі з точки зору юридичної науки, а не управління і, як правило, в загальному чи частковому вигляді змін в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Таким чином, існує розрив між поточним станом досліджень і потребою в системному вирішенні проблем ефективної політики в організаціях місцевих громад у контексті оцінки чи розробки змін у сферах, які покращують функціонування політики місцевого управління. Аналіз наукових досліджень свідчить про брак публікацій, присвячених комплексним аналітичним підходам та практичним рекомендаціям щодо децентралізації влади, які призводять до підвищення ефективності місцевих громад та побудови їх структури. Тому необхідно дізнатися про трансформацію децентралізації влади в територіальній громаді, особливо в умовах теперішньої військової агресії на території держави.

Виконання функцій у таких сферах як освіта та соціальний захист відділами державного управління місцевих органів територіальної влади має на меті доповнювати, а не конфліктувати. Однак у деяких сферах існує тісна співпраця між органами територіальної громади, що може підвищити ефективність процесу розвитку та знизити вартість надання послуг. Важливим елементом суб'єкта територіальної громади є громадська та громадянська свобода, надана органам місцевої влади [12]. Публічне право дозволяє органам територіальної влади встановлювати правові відносини з державними установами, тоді як цивільне право надає учасникам громади право вільно розпоряджатися майном від свого імені.

Така політика органів територіальної громади розвивається разом із розвитком демократії та ступенем децентралізації. Зміна місії також впливає з так званого суспільного договору, який визначає ступінь соціального добробуту, що надається державою, відносно поточних політичних принципів, рівня суспільного багатства місцевих громад. Специфічний інституційний потенціал такої політики дозволяє органам територіальної громади ефективно виконувати покладені на них завдання, а також ефективно підтримувати соціально-економічний розвиток громади в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Успіх у виконанні завдань і задоволенні потреб населення певної громади тісно пов'язаний з ефективністю управління – знаннями та навичками управління ресурсами. Оптимально використовувати фінансові, людські, матеріальні й просторові ресурси та інформацію для виконання планів [13]. Нестабільне адміністративне середовище є особливо актуальним у період військового вторгнення на територію України, а зростання очікувань і соціальних вимог також впливає на функціонування місцевої автономії територіальних громад. Тому існує потреба у вдосконаленні структури та функціонування державних установ, особливо шляхом пошуку зразків для наслідування професійних державних службовців. Щоб судити про важливість діяльності органів територіальних громад, можна сказати, що такі органи використовують усі наявні в їх розпорядженні ресурси, включаючи людей, території та підпорядковане їм майно для розвитку громади та вирішення усіх поставлених перед ними завдань.

Посадовою особою територіальних громад у конкретнішому розумінні можна вважати будь-яку особу в громаді, яка працює в територіальній структурі, предметом роботи якої є діяльність, безпосередньо пов'язана із виконанням завдань, поставлених перед громадою. Службовці територіальних громад виконують завдання, визначені законом, відповідно до наданих їм службових повноважень, але також мають обов'язок вирішувати інші питання, які виникають у ході діяльності. Діяльність, яку виконують органи влади територіальної громади, залежить від виду діяльності, всі вони потребують достатніх загальних знань і підготовки до їх вирішення в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Основними завданнями органів влади територіальних громад є не лише реалізація положень державної політики у встановлених сферах, пов'язаних із територіальним поділом на громади, а й задоволення потреб, пов'язаних із життям громадян, які там проживають, дотримання закону, ініціювання соціально-економічних проєктів та формування мі-

сцевих і регіональних зв'язків для покращення рівня життя. Результатами роботи органів територіальних громад є також творча та активна участь у публічних заходах, конференціях чи обговореннях [14]. Щодо органів територіальних громад, то посадові особи працюють лише на посадах, на які їх обирали, а також передбачених відповідним положенням про оплату праці працівників органів територіальних громад.

Незалежно від посади службовця органу територіальної громади, він повинен бути готовим виконувати свої обов'язки з повагою до інших і почуттям власної гідності, з найвищою дбайливістю та надійністю. Кар'єрний державний службовець – це особа, яка характеризується об'єктивністю у своїх діях, відповідальністю за свої дії та вчинки, політичною нейтральною, діє раціонально, спираючись на етичні й моральні принципи в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Посадовці місцевого самоврядування територіальної громади мають усвідомлювати важливість своєї ролі в суспільстві, гідно спілкуватися з людьми, співпереживати та розуміти проблеми, які у них виникають [15]. Працівники органів влади територіальних громад мають право на оплату праці відповідно до займаної посади і професійної кваліфікації та зобов'язані виконувати обов'язки, що відповідають характеру їх роботи і визначені законодавством.

Політика територіальних громад є відповідним напрямом діяльності для тих, хто усвідомлює свою роль у досягненні поставлених цілей і надає їм можливість побудувати професійну кар'єру, а професія працівника територіальної громади дає престиж і соціальне визнання [16]. Службовець має бути надійним у громаді, сумлінно виконувати обов'язки, бути пунктуальним, лояльним, чесним, дотримуватися свого слова, володіти теоретичними знаннями стосовно сучасної моделі державного управління та поглиблювати їх, вдосконалювати практичні навички, розуміти та приймати свою роль як свого роду покликання.

Органи влади територіальної громади повинні дбати про позитивний імідж службовця територіальної громади та належні міжособистісні стосунки як на роботі, так і в післяробочий час. Від посадових осіб територіальних громад також очікують професійної діяльності зі збереженням політичного та ідеологічного нейтралітету, що особливо важливо під час роботи в період військового вторгнення на територію України в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Сильна залежність органів територіальних громад від змін, що проходять в їх середовищі, робить все більш важливим у роботі службовця громади відкритість до співпраці з людьми та іншими суб'єктами. Вмін-

ня використовувати отриманий досвід та знання керівництва, колег і підлеглих стає основою діяльності службовця територіальної громади. Працівник влади територіальної громади зобов'язаний виконувати завдання відповідно до морально-етичного кодексу, а законодавство не дозволяє посадовим особам займатися діяльністю, яка суперечить їхнім професійним обов'язкам [17].

Роботу в секторі територіальної громади мають виконувати люди, які знають про службу територіальної громади та бажають надавати послуги чи виконувати завдання, пов'язуючи свою діяльність з професією службовця громади, практика цієї професії також дає значний імідж і соціальне визнання. Проте посадові особи територіальної громади також можуть зазнавати прямої критики з боку місцевої громади, тож вони повинні брати це до уваги та виконувати свої обов'язки по суті, тактовно та ввічливо. Наразі органи влади територіальної громади, що особливо актуально в теперішній період військової агресії проти України, пробують розробити структурні механізми дій у сфері територіальної політики відповідно до принципів сучасного публічного управління громадою [18].

Роль та значення управлінської культури у територіальній політиці певних служб визначається тим, що через створення системності мислення та структурної діяльності вона орієнтує на отримання максимально позитивного результату, підвищення якості життєдіяльності у вигляді розкриття потенціалу соціально-економічної системи та розвитку особистості, саморозвитку, створює здатність діяти правильно, технологічно, конструктивно, інноваційно та гуманно. А знання компетентнісного підходу та бажання його використовувати допоможе адаптувати кращий досвід територіальної політики успішних господарських організацій до діяльності місцевого управління та сформувати резерв управлінських підходів в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Органам влади доведеться скласти план, мета якого – задовольнити потребу у відповідності підходам та залучити необхідну кількість осіб на певні посади для вирішення нагальних проблем, які виникають перед територіальною громадою зараз або можуть виникнути в майбутньому [19]. Визначення потреб у структурі територіальної громади місцевого утворення має впливати з особливостей місцевого товариства. Для цього необхідно провести аналіз рекомендації територіальних органів виконавчої влади щодо формування чисельності резерву та структури управління, виходячи із принципів та потреб органів влади територіальної громади.

Крім цього, в структурі територіальної громади потрібно враховувати частку осіб, які в майбутньому додадуть перспективи та будуть ма-

ксимально корисними для громади під час перебування на службі територіальній громаді. Після завершення оцінки потреб у територіальному управлінні територіальної громади та планування чисельності резерву управлінських кадрів доцільно розділити процеси реалізації механізму виявлення потенційних службовців і розробку інструментарію для їх оцінки. Важливо сформувати територіальний пул претендентів та активних громадян, щоб включити всіх, хто претендував на ту чи іншу посаду в певний період часу.

Цей процес можна вважати рекрутуванням, що є залученням осіб з числа громади і не тільки, які відповідають зазначеним вимогам, виробленим у цій територіальній громаді [20]. І тут кількість кандидатів виступає основою формування пулу охочих та відповідних громадян у резерв майбутніх лідерів громади, що особливо актуально в теперішній період військової агресії проти України. При його наповненні необхідно керуватися принципом відкритості до виборів в органи територіальної громади, що відповідає конституційному принципу рівного доступу громадян до служби територіальній громаді в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Інформаційна підтримка відбору лідерів громад може здійснюватися як за допомогою сайтів органів тих же територіальних громад, так і за допомогою рекламних кампаній у засобах масової інформації. Це визначається зокрема базовими рекомендаціями для органів територіальних громад, в яких викладаються основні положення щодо порядку формування резерву в створених місцевих центрах. При цьому оптимальним варіантом є надання людям професійних послуг, спрямованих на забезпечення ефективної взаємодії жителів громади, зацікавлених у використанні послуг місцевих органів влади, та цих державних служб, організацію роботи відповідних джерел інформації на локальні групи. На територіальному рівні рекомендується проводити інформаційні компанії із використанням місцевих мас-медіа та інтернет-ресурсів, особливо шляхом доведення інформації до місцевих інтернет-спільнот.

У цьому випадку робота повинна проводитися у співпраці з територіальними та волонтерськими організаціями, розташованими на території місцевих органів влади, що особливо актуально в період криз та військового вторгнення на територію нашої держави. Самі процедури можуть бути доведені до відома жителів громади із застосуванням компетентнісного та додаткових підходів. Належна оцінка кандидатів та працівників органів територіальних громад потребує урахування як досвіду роботи, так і наявності чи відсутності певних знань, а також підготовки необхідних компетенцій. Навіть найкраще поєднання цих чи інших теоретично бажаних якостей не гарантує ефективної роботи службовця без бажання розвивати

свою територіальну громаду в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

До включення у відбір переліку компетенцій краще залучати зовнішніх незалежних експертів, які є сполучною ланкою між громадянами та органами територіальної громади [21]. Формування експертної групи, яка має вирішальне значення для відбору компетенцій, ставить питання про її якісний та кількісний склад. Якісний відбір експертів має ґрунтуватися на принципі компетентності, типовості та відповідності до поставлених цілей. Важливе місце у цьому механізмі формування територіальної політики відводиться реалізації заходів щодо професійного розвитку майбутніх управлінців, які здійснюються на основі індивідуальних планів професійного розвитку.

Для службовця територіальної громади посадові інструкції розробляються територіальною службою та затверджуються керівником відповідного рівня. Необхідним елементом цього плану має стати отримання досвіду позитивних практик, які передбачаються корекцією компетентнісного профілю осіб, що обійматимуть посади в територіальній громаді. Реалізація таких програми спрямована на підвищення, удосконалення та здобуття потрібної компетенції, необхідної для професійної діяльності, та підвищення професійного рівня службовця територіальної громади.

Оптимальним шляхом до вирішення проблеми нестачі якісних керівників територіальних громад є створення в регіоні резерву креативних молодих осіб, які розвиваються і в подальшому зможуть стати керівниками громади. Інструменти такого забезпечення органів територіальних громад можуть відкрити перспективу вирішення проблеми забезпечення стабільного розвитку територіальних громад перспективними управлінцями. Управління ресурсами територіальної громади як сфери змін в управлінні місцевими органами влади збільшили інтерес до створення нових сучасних та вдосконалення вже існуючих організацій, які відповідають потребам суспільства в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Ефективність діяльності органів територіальної громади в економіці великою мірою залежить від стратегічного бачення та дій, а відповідний інституційний розвиток дозволяє цим підрозділам надавати потрібні якісні державні послуги, а також ефективно підтримувати соціально-економічний підйом та розвиток місцевих територіальних громад шляхом збільшення обсягу товарів, які надані місцевим громадам та відповідають місцевим вимогам, створюючи позитивні зовнішні ефекти. Необхідно підкреслити, що органи територіальних громад є відокремленими від держави суб'єктами публічного права держави [22].

Основна роль у місцевому органі управління відведена територіальній громаді, що вказує на те, що саме територіальна громада вирішує всі завдання місцевого врядування. Діяльність фізичних осіб ґрунтується на закріплених у правових актах принципах взаємодоповнюваності, незалежності, децентралізації публічної влади та свободи асоціацій. Основними аспектами функціональної незалежності органів управління територіальними громадами є юридичне відокремлення, забезпечення незалежності у виконанні статутних обов'язків і фінансування в адміністративній сфері, а також можливість ефективної реалізації політики в адміністративній сфері на рівні громади в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

У більшості праць на цю тему акцентують увагу на аспекті відтворення ресурсів на теренах територіальних громад, що окреслює як специфіку економічних, так і соціальних процесів, а також диференційовану специфіку умов реалізації. В інших працях вчені бачать територіальні громади як соціально-економічну окрему систему, сукупність господарських елементів, що мають націлену спрямованість функціонування та розвитку, взаємопов'язані та орієнтовані на повне та якісне задоволення потреб місцевих жителів громади [23]. Системний підхід [24] до аналізу параметрів територіальних громад передбачає диференціацію підсистем на різних рівнях.

Серед вищезгаданих підсистем слід звернути увагу на органи управління територіальними громадами як керівну підсистему, яка володіє місцевими засобами управління та забезпечена владними повноваженнями. Саме цю підсистему слід уважати суб'єктом управління. Тому під територіальною громадою можна розуміти систему взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів адміністративної та управлінської підсистем, які забезпечують функціонування, стабільність і розвиток території з урахуванням ознак місцевої автономії в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Зміни в середовищі організацій територіальної громади впливають на перетворення всередині них або навпаки. Ці зміни можуть стосуватися будь-якої сфери організації управління, але найчастіше вони виникають у стратегії, техніці, технології, структурі, а також управлінських ресурсах. Сучасні уявлення про територіальну політику громади вказують на першочергове значення керівного фактора для ефективного функціонування публічної організації, у тому числі територіальних громад. Виходячи з цього, можна сказати, що реалізація діяльності у сфері управління територіальною громадою відіграє важливу роль і що керівники в органах територіальної влади загалом є державною службою [25].

Працівники публічних інституцій територіальних громад навчилися

та продовжують вчитися у приватного сектора динамічної реструктуризації, точного аналізу витрат, досягання позитивних результатів, якісного та зрозумілого управління інформацією та, насамперед, сучасного управління ресурсами громади, зокрема навчання людей розвивати свою територію на кожному рівні. Муніципальні ресурси громади є частиною підсистеми територіального управління і особливо стурбовані компетенціями працівників: знаннями, навичками, досвідом, компетентністю, амбіціями, цінностями та стилем роботи. Створення якісної структури управління територіальною громадою має велике значення для її розвитку та функціонування, іміджу серед інших громад, є вагомим інструментом управління для інших громад з точки зору досвіду, мотивації в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Основним елементом змін у діяльності територіальних громад є підлаштування системи управління громадою до змін, що відбуваються в державі та навколишньому середовищі [26]. Зростання важливості управлінського фактора в організації роботи територіальної громади визначається, серед іншого, зростанням вартості робіт у сучасних організаціях, визнанням ролі мотивації територіальних структур, чутливістю до неадекватної поведінки з боку людей та збільшенням кількості негативних факторів. Інновації, креативність та ефективність управління територіальною громадою залежить від багатьох факторів.

Зміни, що відбуваються всередині, стосуються факторів, що здебільшого залежать від самої територіальної громади. Це, насамперед, розмір виробництва та частота змін у цій сфері, структура зайнятості населення, напрям та рівень освіти, професійний та життєвий досвід, прагнення до розвитку, потреби та очікування працівників, організаційна культура, організаційна структура. До зовнішніх чинників відносять такі: технології, конкуренція, глобалізація, політико-правові фактори, демографічні фактори, а також соціокультурні фактори в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу [27].

При вирішенні завдань територіальних громад ключове значення має підвищення професіоналізму керівників громад та компетентності працівників різних підрозділів. Особливе місце в цьому процесі займає підготовка кадрів як інструмент для залучення висококваліфікованих спеціалістів, здатних замінити тих, які пішли. Відбір має відбуватися на конкурсній основі після проходження належної підготовки, відбору кандидатів навіть на керівні посади територіальних громад, із забезпеченням їх подальшої професіоналізації та висування на ці посади.

Насамперед, резерв управлінських кадрів відкриває великі можливості для реалізації принципу професіоналізму та компетентності в управлінському забезпеченні органів територіальних громад, що, по суті, визначає його як здійснювану на постійній основі професійну діяльність публічних службовців на відповідних посадах служби. Щоб обіймати управлінські посади в органах територіальних громад, претенденти повинні відповідати особливим вимогам. Ці умови передбачають технічні знання, уміння та навички, рівень професійної підготовки, необхідний для виконання своїх посадових обов'язків.

Мінімізувати вплив кадрового голоду на якість територіального управління можна різними способами: зокрема, пошуком досвідчених, кваліфікованих та компетентних управлінців у питаннях територіальних громад управління зі сторони. Проте інколи це неможливо через цілу низку вагомих причин та потребує великих матеріальних і часових витрат у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу [28].

Сьогодні має місце неефективність деяких органів територіальних громад. Безсумнівно, це може призвести до проблем виникнення соціальних та економічних ризиків на місцевому рівні. Основним напрямом у політиці територіальних громад має стати розвиток професіоналізму, найбільш точне застосування знань і вмінь службовців у сфері управління територіальною громадою. Необхідно розвивати спеціалістів з управління для системи територіального управління. Але, в першу чергу, необхідно розглянути можливості талановитих і компетентних керівників-управлінців, які вже зайняті в комунальному господарстві або готові брати участь у цьому секторі.

Позитивним вирішенням проблеми браку готових фахівців є цілеспрямована робота з формування органів територіальних громад. Тому необхідний механізм створення резерву управлінських кадрів органів територіальних громад як комплексний, системно організований процес виявлення, оцінки та відбору з урахуванням моделі компетенцій [29]. Суб'єктами застосування цієї системи є керівники та спеціалісти кадрових підрозділів, від яких вимагається певний рівень управлінської культури, володіння базовими знаннями про доступ до навичок та готовність до застосування своїх навичок управління в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу. Слід зазначити, що реалізація управлінських функцій територіальних громад з самого початку передбачає чітке зонування як значення відповідальності, так і можливостей інститутів управління.

Володіння набором жорстко диференційованих управлінських інструментів, системою потужних інституцій та їх спроможністю здійс-

нювати формалізовані дії є ключовими принципами реалізації цієї соціальної політики та економічно значущих завдань територіальних громад. Юридичне та адміністративно-управлінське оформлення економічних та соціальних процесів, втручання в економічні процеси у визначених чинним законодавством рамках - основні напрямки діяльності органу представницької влади територіальних громад в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Особливої уваги заслуговує процес розгляду, коригування та затвердження річних місцевих бюджетів як основного економічного чинника з точки зору прямого впливу на розвиток територіальних громад [30]. Розробку стратегії розвитку територіальних громад, підготовку та реалізацію проєктів і програм регіонального та територіального розвитку, тактичне управління економікою та ресурсами місцевого підпорядкування в цілому забезпечують виконавчі та розпорядчі органи.

Рівень органів територіальної громади також передбачає можливість, в цілях коригування та розвитку галузі місцевої економіки, створення виконавчо-розпорядчими органами територіальних громад окремої юридичної особи чи виконавчих структур. Крім того, організаційну структуру операції можна оптимізувати таким чином, щоб вона відповідала потребам ринкової служби. Сьогодні досвід економічно розвинених країн світу наочно показує, що саме управлінські методи досягнення поставленої мети та вирішення якісно поставлених завдань мають кінцеве значення для послідовної реалізації інституційної, економічної та соціальної політики територіальних громад держави в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Економічні та адміністративно-правові методи є ключовими інструментами впливу органів територіальних громад на економічну політику цих громад. Нормативні акти представлені адміністративно-правовими методами керівного впливу на місцевому рівні. З іншого боку, зміна виконуваної суб'єктами ринку економічної політики громади передбачає використання непрямих методів управління. На сьогоднішній день зіставлення сумісних між собою планових, проєктних та ринкових інструментів у процесі регулювання економіки на рівні територіальних громад дає змогу досягти найбільш позитивного ефекту [28].

Економічні та управлінські показники територіальних громад у цій ситуації не є обов'язковими до виконання, тобто не мають директивного характеру. Це керівні принципи в процесі управління територіальною економікою, які мають бути спрямовані на задоволення потреб населен-

ня території. Цю функцію виконують органи управління територіальними громадами, які переслідують суспільні інтереси. Одним із інструментів управління на внутрішньорегіональному рівні є економічна політика територіальної громади, яка має формуватися за допомогою наукових методів: системного аналізу, аналогії, синтезу, спостереження, порівняння, експерименту в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Системний підхід та аналіз отриманих результатів дають змогу проаналізувати стан територіальних громад, розбивши досліджувані процеси на складові, дозволяє виявити принципові зміни, що відбуваються на території. Агрегація дозволяє об'єднувати окремі елементи, реконструювати з елементів ціле, щоб побачити, в якій формі виявляються найважливіші тенденції та зміни [31]. Все це дозволяє органам територіальної влади отримати цілком правдиву інформацію для подальшого визначення економічно значущих пріоритетів та подальшого просування місцевої соціально-економічної політики та послідовне створення сприятливих умов для життєдіяльності територіальних громад, вирішення завдань розвитку території на основі наявної ресурсної бази [32].

У процесі ґрунтовного аналізу та синтезу доцільна комплексна фіксація кількісних та якісних чинників соціально-економічного розвитку територіальних громад. Виходячи з цього, в рамках дослідження правильно вдатися до математичних та статистичних методів обробки даних, які дозволять отримати більш точні дані про стан економічної або іншої систем територіальних громад. Отже, розробка та реалізація місцевої соціально-економічної політики територіальних громад на основі системного підходу дає можливість осмислити та зрозуміти багато функціональних явищ, підвести їх під загальні закони теорії, практичного втілення та знайти на цій основі оптимальні шляхи вирішення соціальних проблем в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Системне дослідження допомагає виявити зв'язок та відносини, що є як всередині об'єкта територіальної громади, так і в його взаємовідносинах із зовнішнім середовищем, а підсистеми всередині системи при цьому повинні розглядатися з обов'язковим вказуванням їхнього місця та функцій усередині цілого апарату управління. Стан системи як об'єкта, у розрізі територіальних громад, визначається властивостями як його вибіркового елементів, так і структури загалом.

Структура системи територіальних громад та їх поведінка характеризуються великою структурністю та функціональною послідовністю, внаслідок чого деякі аспекти поведінки системи спонукають окремі рівні [33]. Територіальна громада виступає і як основний елемент систем

більш складного порядку, а його базові елементи є складовими систем нижчого порядку. Це вказує на те, що соціально-економічна політика щільно взаємопов'язана з економічною політикою публічних структур більш високого рівня, доповнює їх та бере таким чином участь у вирішенні загальнодержавних завдань. Соціально-економічна політика включає визначені державою цілі та пріоритети розвитку територіальних громад, а також засоби, необхідні для досягнення цих пріоритетів.

Тому під соціально-економічною політикою територіальних громад треба розуміти набір інструментів, заходів та дій органів територіальної влади щодо вибору та здійснення економічних рішень для успіху суспільно значущих цілей в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу. Аналіз правової бази та нормативних правових джерел показав, що цілі та завдання соціально-економічної політики формують інфраструктурна розвиненість та наявність ресурсів територіальних громад, соціально-економічне становище та відповідної йому ресурсна база, а також тип територіальних громад [34].

Отже, можна зробити негативний висновок, що управління розвитком територіальних громад є діяльністю органів територіальних громад щодо визначення завдань, планування та реалізації заходів, вкладених у створення сприятливих умов позитивної зміни соціальної ситуації з метою досягнення поставлених соціальних, економічних та інституційних результатів щодо задоволення потреб місцевого населення громади, а також щодо підтримки, реалізації та захисту їхніх інтересів, що допомагають вирішенню загальнонаціональних завдань які ставить перед собою держава.

Визначення владою територіальних громад соціально-економічних завдань та механізмів їх реалізації, створення передумов для економічного розвитку територій громад є найважчою проблемою як у практиці, так і в теорії публічного управління. З огляду на це, для вирішення цієї системної проблеми необхідний багатогранний підхід, відповідно до якого спочатку виділяються функції органів територіальних громад і включаються такі сфери діяльності, без яких неможливо обійтися сучасному суспільству, а потім вже проявляються сфери діяльності, у яких процес коригування дозволяє досягти максимально високих параметрів соціально-економічної ефективності порівняно з ситуацією, коли діють виключно ринкові регулятори в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Саме тому невисокий якісний рівень забезпечення служби територіальних громад, невідповідність реалізованих адміністративних механізмів управління громадою сприймається як одна з найбільш важливих

проблем служби територіальних громад. Як основні причини дефіциту виділяються недостовірність у системі залучення, відбору та просування територіальних органів, проблеми підготовки та підвищення кваліфікації службовців територіальних громад.

Ефективність та результативність діяльності органів територіальних громад значною мірою визначається якістю джерел та інформації, які до них мають доступ, їх аналізу та узагальнення на ключових рівнях територіального управління [35]. Дієвість влади та якість управління розвитком територіальних громад остаточно можна виявити лише з кінцевих результатів, тобто за змінами, що викликані цілеспрямованим управлінським впливом на життєдіяльність територіальних громад. Органи управління територіальними громадами є соціальним інститутом, який повинен пов'язувати інтереси місцевого населення та чинних в місцевому утворенні великих державних та приватних систем, розвивати та підтримувати добрі умови для формування та реалізації господарських зв'язків, задоволення конкретних та колективних потреб територіальних громад.

Ефективність цієї діяльності багато в чому залежить від якості органів територіальних громад та ступеня відповідності кількісним та якісним характеристикам голів громад сучасним вимогам та професійно-кваліфікаційним якостям. Виходячи з цього, територіальні громади є складним соціально-економічним і територіальним утворенням, місце якого в системі владних та господарських зв'язків визначається за його функціональним призначенням. Їхнє призначення - виконувати відповідні зобов'язання перед державою та задовольняти широке коло потреб населення в певних громадах в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Управління соціально-економічним розвитком територіальних громад пов'язане з функціонуванням системи територіального управління. Мета – створення сприятливих умов для позитивних змін економічної ситуації, досягнення бажаних інституційних результатів через посадових осіб державної, місцевої та територіальної влади, задоволення потреб місцевого населення, що було б неможливо без місцевого персоналу. Їхня кваліфікованість і динамічність, професіоналізм та компетентність є ключовими факторами підвищення ефективності всієї системи територіального управління.

Значна частина процесів управління територіальною громадою відбувається у режимі саморегулювання, зміна структури керівних органів потребує постійного вдосконалення організаційної структури, поліпшення психологічного клімату у громаді, а інші соціально-економічні процеси постійно розвиваються [36]. Кожен член громади має своє бачення щодо вирішення тієї чи іншої проблеми через сукупність індиві-

дуальних фізичних та духовних якостей, що показують параметри його участі в діяльності громади, можливість і здатність досягати заданих результатів у певних умовах, розвиватися у процесі діяльності територіальної громади в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

У кожній територіальній громаді здатність органів публічного управління ефективно виконувати своє завдання значною мірою залежить від організаційних чинників як структурного, так і функціонального характеру, а саме: створення правильної системи органів територіального управління, розробки організаційної структури, формування системних профілів, технологій підбору і розміщення завдань.

Професійна перепідготовка службовців територіальних громад включає в себе освітню діяльність, спрямовану на отримання додаткових теоретичних та практичних навичок, необхідних для виконання нових видів професійної діяльності, що виникають під впливом цифровізації та нових викликів суспільства. Підвищення рівня обслуговування проводиться шляхом оновлення теоретичних і практичних знань службовців територіальних громад у зв'язку з необхідністю освоєння ними навичок застосування сучасних методів вирішення професійних завдань для кращого задоволення потреб жителів цієї територіальної громади. Підвищення рівня обізнаності може проводитись у вигляді короткострокового навчання чи переймання позитивного досвіду за певною проблемою у межах профілю професійної діяльності, а також як якісне вивчення проблем щодо профілю професійної діяльності органів територіальної громади.

Водночас конкурс на заміщення посади в службі територіальної громади забезпечує право громадян на рівний доступ до послуг відповідно до їх здібностей та професійної підготовки. Конкурсний відбір на заміщення вакантної посади служби територіальних громад у громаді оголошується за наявності потреби у виконавцеві та за відсутності резерву службовців територіальних громад для її заміщення [37]. Вакантною посадою територіальних громад визнається незаміщена відповідним службовцем муніципальна посада, передбачена штатним розкладом адміністрації територіальних громад в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Розміщення службовців територіальних громад передбачає раціональний, обґрунтований, доцільний розподіл службовців за структурними підрозділами та посадами відповідно до їх компетенцій, отже, і не може проходити без попередньої процедури атестації. Переміщати людей необхідно тому, що тривале перебування на одній посаді знижує трудову мотивацію, співробітник обмежує бачення рамками однієї ділянки, зви-

кається з недоліками, перестає збагачувати діяльність новими методами.

У діяльності публічних інституцій територіальних громад одним із компонентів є ефективна кадрова політика, її рекомендовані складові навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації персоналу, створення можливостей для застосування організаційних та управлінських інновацій. Забезпечення резерву кваліфікованих управлінських кадрів необхідного рівня дуже важливе для розвитку громади. Також важливим є чинник створення надійних комунікацій та засобів інформаційного забезпечення про стан кадрової роботи територіальних громад відповідно до займаної посади та рівня підготовки і навіть з урахуванням думок і побажань мешканців територіальних громад в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Прагнути до успіху в органах управління територіальними громадами означає ефективніше задовольняти потреби більшої кількості жителів цієї громади. В Україні, незважаючи на довгий час функціонування органів територіальних громад у ринкових умовах, все ще можна побачити нечітку модель управління, розроблену давніше. Основним видом управління органами виконавчої влади територіальних громад, як і раніше, є публічне адміністрування. Така модель не ефективна в сучасних умовах та часто призводить до багатьох негативних наслідків, тому видається правильним шукати моделі, які дозволяють посадовим особам краще керувати цими органами управління [38].

На перший план виходять аргументи для покращення ефективності функціонування органів виконавчої влади шляхом прийняття рішень в межах моделі управління територіальними громадами. Найперше через те, що підкреслюється значний вплив системи цінностей і процесів на збільшення ефективності роботи внаслідок правильного використання ресурсів публічної інституції в процесі досягнення поставлених цілей. Ефективні органи виконавчої влади в системі місцевого самоврядування повинні надавати послуги всім, хто потребує допомоги, та відповідати юридичним критеріям для отримання допомоги. Імідж органів влади територіальної громади в системі територіального управління стимулює інтерес інвесторів до громади та надає нових можливостей для створення співпраці та інвестицій. Органи виконавчої влади в системі територіальної громади працюють найближче до громадян, знають їхні проблеми, потреби та очікування, вони повинні бути чутливими до змін, що відбуваються довкола в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Для більш точного визначення потреб та їх задоволення повинні працювати службовці, які чітко виконують завдання, котрі потрібні громаді. Кожна дія повинна мати мету та бути добре спланованою. Необхідно до-

класти зусиль для виконання зобов'язань щодо стратегічного планування в органах територіальних громад не лише у великих громадах, але й у невеликих, де дії згідно з планом можуть сприяти належному розвитку.

На його основі можна створити імідж посадової особи територіальної громади, а цілі, які переслідують структури місцевого управління, вимагають не тільки відповідальних фахівців, а й кваліфікованих, з відповідними компетенціями та знаннями, які володіють якостями, потрібними для роботи з людьми та для людей громади. Виконання управлінської функції в органах територіальної громади повинне бути орієнтоване на рівень та структуру послуг, що дозволить результативно та ефективно виконувати публічні завдання з урахуванням норм, запроваджених законодавцем [10]. Працевлаштування до органів територіальної громади слід планувати так, щоб не допустити невідповідних спеціалістів та уникнути потрапляння випадкових людей.

Співробітники є найціннішим активом будь-якої територіальної служби, але їхні навички обмежені. Переоцінка їх або призначення занадто великої кількості завдань призведе до того, що ці люди будуть менш ефективними або працюватимуть погано. Для аналізу ефективності роботи органів виконавчої влади у системі територіальних громад, яка значною мірою залежить від ефективності працівників, необхідно передбачити показники ефективності роботи на окремих посадах. Це дасть змогу здійснювати самоконтроль роботи, і, перш за все, буде основою для оцінки, яку проводить керівництво. Прийняття на посаду слід планувати таким чином, щоб уникнути дефіциту відповідних працівників для задоволення потреб суспільства в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Встановлення вимог та порівняння їх із вже досягнутими результатами значно допоможе уникнути суб'єктивних оцінок службовців з боку органів державної влади. У діяльності потрібно використовувати специфіку людей, які там працюють. На даний момент у публічних інституціях є багато співробітників зі значним досвідом роботи, але є також переважна група молодих людей без належного досвіду роботи за професією, але з високою кваліфікацією та натхненням до роботи [6]. Співпраця службовців територіальних громад може позитивно вплинути на здібності всіх співробітників. Деяким навичкам можна оволодіти лише на практиці, і досвідчені співробітники ще довго після формальної освіти навчаються новим способам вирішення деяких проблем в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Обмін досвідом між органами управління територіальними громада-

ми має бути підготованою, спланованою та організованою діяльністю, а не випадковою вказівкою органів виконавчої влади вищих рівнів. Між працівниками територіальних органів влади не повинно бути конкуренції чи суперечності, а має бути сприятлива атмосфера для налагодження співпраці та розвитку територіальних громад. Особа, котра добре підготовлена до виконання службових функцій, має стати суб'єктом конкурентної боротьби між управліннями різних регіонів чи міністерств. Кандидат на заміщення вакантної посади повинен керуватися виключно матеріальними міркуваннями, і установи, що конкурують за нього, повинні використовувати такі аргументи, як відповідальність за виконання завдань, можливість самореалізуватися на роботі або наявність привабливого середовища.

Органи виконавчої влади територіальних громад також повинні боротися за хороших співробітників, адже це підвищить ефективність їх роботи. Важливо залучити до цього процесу співробітників, які мають бути належним чином навчені та ознайомлені з принципами партнерства. Усі учасники повинні знати цілі, яких мають досягти органи виконавчої влади територіальних громад та мати відповідні компетенції та кваліфікацію для їх досягнення.

Особи, які претендують на роботу в територіальних громадах та беруть участь у виборах до територіальних органів влади, повинні усвідомлювати важливість посади, на яку вони претендують. Кандидати, які претендують на роботу в органах влади територіальних громад, повинні мати уявлення про державну службу, яку вони виконуватимуть у територіальній громаді [11]. Виконання службових обов'язків є відповідальним завданням, яке часто потребує великого особистого внеску, часу та самовіддачі, що не завжди виливається у винагороду. Також, на нашу думку, слід обмежити вагомий вплив вищих політиків на дії та послідовність їх виконання в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Розробляючи стратегії, органи територіальної громади повинні керуватися політикою, яка впроваджується та приймається в їхніх громадах і буде більш ефективною для даної громади. Вони є відповідальними за виявлення порушень у чинних системах управління громадою та її ресурсами, а також відповідають за її покращення. Це повинно забезпечити наявність очікуваних та бажаних суспільних благ і, таким чином, ефективність роботи органів територіальної громади. Відповідальність за підвищення ефективності діяльності органів територіальної громади покладається на самі ж органи влади, на громади та людей, які беруть участь у громадському житті [38].

Усі громадяни мають бути активними, ідейними та реалізувати програми, які підтримують їхню діяльність. Адже для позитивної діяльності

органів виконавчої влади територіальних громад необхідна участь усіх її жителів та службовців. У доведенні процесів, що відбуваються в громаді, мають активно брати участь не тільки органи влади територіальної громади, а й інвестори, бізнес-структури та обов'язково мешканці. Вони мають бути поінформовані про плани, заходи та отримані результати. Раннє розпізнавання потреб мешканців дозволить підрозділу належним чином підготуватися до їх задоволення та отримати необхідні для цього ресурси, щоб досягнуті результати задовольнили одержувачів у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Кандидати на керівні посади, які керують виконавчою гілкою територіальної громади та приймають найважливіші рішення, що стосуються всіх мешканців, повинні мати відповідні навички та кваліфікацію. Також вони повинні добре володіти знаннями з публічного управління, основних нормативно-правових актів, а також володіти рисами характеру, необхідними для роботи з людьми. Голови територіальних громад повинні бути ефективними менеджерами та прагнути до найбільшої ефективності своєї структури, результати їхньої роботи мають вимірятися наданими суспільними благами, їх якістю та рівнем задоволеності жителів громади.

Крім того, слід враховувати специфіку діяльності органів територіальних громад при побудові ефективних методів. Однак, єдиного еталонного методу досягнення успіху не існує, знання різних шляхів покращення управління ресурсами громади важливе при прийнятті рішення [34]. Голови відповідальні за формальний процес удосконалення управління ресурсами територіальної громади, повинні визначити потреби громади та свідомо робити послідовні кроки в стратегії управління розвитком громади.

Процес постійної трансформації спричинив суттєві зміни в підході до виконавчої політики органів виконавчої влади територіальних громад за останні роки. Враховуючи специфіку соціально-політичного, економічного та технологічного середовища органів територіальних громад, можна розробити умови, які забезпечать їх ефективне функціонування. Цей процес потребує змін у підході до управління усіма ресурсами в інституціях територіальної громади на правовій основі, на якій ґрунтується їхня діяльність у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Відповідно до чинного законодавства, територіальні громади є основною формою децентралізації і діють як відділ, відокремлений від державного управління, його місія - виконувати завдання безперервно, спільно та доступно для всіх громадян. Вони відділені від державного

сектору і складаються із системи органів, допоміжного апарату, що функціонує в структурах держави, та підрозділів основного територіального поділу держави [23]. Служби виконавчої влади територіальних громад повинні надавати суспільні блага та інші послуги всім зацікавленим сторонам: мешканцям, інвесторам, суб'єктам господарювання, іншим органам державного управління та їх працівникам.

Разом із зростанням очікувань жителів громади місцева адміністрація пристосовує свою роботу до нових завдань, вона удосконалює організаційні структури, працевлаштовує нових службовців, набуває фінансових і матеріальних ресурсів та впроваджує сучасні технологічні рішення. В органах виконавчої влади територіальних громад використовуються рішення, схожі на рішення великих підприємств у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Органи виконавчої влади територіальних громад здійснюють діяльність у сфері управління ресурсами громади, що удосконалюють методи підбору, проводять періодичні оцінки та планують розвиток громади, але не створюють цілісної системи, обмежуючись лише необхідним мінімумом. Найвразливішим етапом є етап планування та контролю в управлінні ресурсами територіальної громади [39]. Діяльність у сфері вдосконалення, яка впроваджується в усіх офісах, може бути оцінена найвищою оцінкою, відповідно, майже кожен співробітник може брати участь у навчанні щороку.

Органи виконавчої влади в багатьох структурах територіальної громади настільки заклопотані поточними проблемами, браком коштів у бюджеті, політичною боротьбою та пошуком особистих вигод, що вони неохоче впроваджують теперішні концепції управління діяльністю територіальних громад, ускладнюючи, однак, і власні інтереси. Загалом слід зазначити, що зміни органів виконавчої влади територіальних громад не є єдиним цілим. Зміни, внесені в основному, є незначним коригуванням та частковими змінами внаслідок законодавчих змін у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Забезпечення роботи завдяки засобам зв'язку, обмеження мінімального часу присутності на робочому місці та можливість прийняття індивідуальних рішень щодо робочого часу дозволяє організаційним підрозділам використовувати працівників за потреби. Необхідно також внести значні зміни до вимог стосовно роботи. Окрім вимог, безпосередньо пов'язаних із виконанням завдань у територіальній громаді, мають бути включені й інші фактори, такі як гнучкість, власна відповідальність, комунікативність та навички роботи в структурі територіальної громади.

У багатьох сучасних країнах масштаби й вплив держави та її інституцій на розвиток інститутів територіальної громади зростають незалежно від досягнутого ними рівня економічного розвитку чи соціально-політичного ладу, що існує в державі. Можна виділити також ініціювання та стимулювання процесів адаптації, наприклад, між секторами економіки чи регіонами та спрямування діяльності суб'єктів на різних рівнях для досягнення цілей, що відповідають загальним суспільним інтересам. Завдання, що стоять перед територіальними громадами, які ставить держава для виконання зазначених функцій, вимагають існування ефективного публічного сектору, який розуміють як низку інституцій, що задовольняють специфічні потреби суспільства у вигляді суспільних благ і послуг в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Значення публічного сектору буде використовуватися для опису системи територіальних органів влади та їх організаційних підрозділів, які здійснюють діяльність у суспільних інтересах, забезпечуючи суспільство суспільними благами та послугами, використовуючи лише або здебільшого державні кошти. У публічному секторі територіальних громад є організації, які мають відповідні особливості, котрі відрізняють їх від інших компаній, що працюють на ринку, зазначені типи організацій також відрізняються системою управління.

У теоретичних дослідженнях ця система є предметом вивчення нової детальної дисципліни науки публічного управління територіальних громад [36]. Відповідним критерієм є об'єктивний обсяг діагностики організації в системі загальних управлінських функцій, у країнах з розвиненою економікою існує змінна система цінностей у приватному та державному секторах. Перший характеризується перевагою орієнтації на індивідуальну конкуренцію та роль конкретних організацій, що визначається позицією, яку займають на ринку. Другий справедливий, що значною мірою впливає на цілі та структуру організації, звичайно, існують певні загальні цінності, дуже гарним прикладом яких може бути етичність або відповідальність за рішення та дії в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Додатковим мотивом їх діяльності, порівняно з людьми, зайнятими в публічних інституціях територіальних громад, спрямованих на максимізацію прибутку, є бажання служити своїй країні та її жителям, використання в обмеженій мірі економічної мотивації як щодо працівників, так і керівників цих публічних інституцій [7]. Чітким та легким мірилом успіху чи невдачі підприємств є сума досягнутого прибутку або розмір частки ринку. Зовсім інакше – в органах виконавчої влади територіаль-

них громад, де найважливішим є отримання результатів, спрямованих на суспільне благо чи взаємодопомогу, реалізацію інтересів жителів громади, тобто створення спільних цінностей, благ для всього суспільства, які дуже важко виміряти.

Ефект діяльності в територіальних публічних інституціях належить не до критеріїв економічної ефективності, а до категорії ефективності в більш широкому вимірі як економічному, так і соціальному, тобто в ступені досягнення передбачуваних цілей, очікуваних соціальних досягнень [9]. Органи виконавчої влади територіальних громад набагато більше підлягають політичному контролю, ніж приватні організації. І цілі, і дії керівників цих організацій тісно пов'язані з політикою, цікавою відмінністю відповідних типів організацій є їх взаємодія з навколишнім середовищем в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Одержувачами відповідних суспільних благ і послуг є громадяни різних соціальних груп. Крім того, слід підкреслити, що діяльність цих організацій опосередковано впливає на інші організації та осіб, але водночас треба мати на увазі, що це є результатом їх домінуючого становища в суспільстві. Ознаки організації територіальних громад точно відображені у визначенні, в якому наголошується, що вони, пропонуючи суспільні блага та послуги, мають ознаки, характерні для всіх організацій, але вирізняються специфічною системою цілей і цінностей, які впливають з відносин з політикою, що впливає на характер внутрішньоструктурних відносин і із зовнішнім середовищем.

Класична бюрократична структура замінена децентралізованими центрами відповідальності, подібними до тих, що створені в приватних холдингах. Відповідно, ці перетворення є також процедурами та інструментами, які використовуються в публічній інституції, а також кваліфікацією та мотивацією працівників. Цю модель можна назвати моделлю нових змін, зміни всередині публічної інституції мають особливе значення для підвищення ефективності роботи територіальних громад. Таким чином, процедурні та структурні вимоги до вдосконалення значною мірою визначаються службовою культурою [5, с. 27]. Крім того, слід підкреслити, що на діяльність органів виконавчої влади територіальних громад впливають зміни, котрі відбуваються в усьому державному секторі.

Інструменти ринкового механізму почали використовуватися для покращення якості та ефективності послуг, що надаються. До найбільш часто використовуваних державних ринкових механізмів на практиці належать укладання договорів на державні послуги та розвитку громади [5]. Головними перевагами, які випливають з їх впровадження для органів виконавчої влади територіальної громади, є економія фінансових ре-

сурсів, гнучкіша діяльність або підвищення ефективності діяльності. Іншою зміною в управлінні територіальною політики органів виконавчої влади територіальних громад стало запровадження орієнтації на споживача в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Одним із практичних шляхів покращення функціонування органів виконавчої влади територіальних громад було вирівнювання організаційних структур шляхом обмеження зайнятості, особливо на вищих і базових посадах. Зокрема у територіальних громадах запроваджено методи та прийоми стратегічного планування та управління, це приклад надходження у територіальну громаду [11]. Проявом його застосування стало призначення структур, відповідальних за стратегію, і зміщення центру влади в бік підрозділів, які приймають стратегічні рішення. Ще одним симптомом змін, що відбуваються в органах виконавчої влади територіальних громад стало запровадження управлінського способу господарювання.

Це характеризувалося розширенням прав осіб, які займають керівні посади у громадах, у виборі способів виконання завдань, що входять до сфери їх діяльності. Здійснений аналіз дасть змогу повністю підтвердити думку про те, що органи виконавчої влади територіальних громад діють не так, як інші види державних інституцій. Ці відмінності насамперед передбачають наявність мети та мотиву дії, системи цінностей, а також характеру внутрішніх і зовнішніх зв'язків в громаді в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Цю тенденцію підтверджує відома модель управління органами виконавчої влади територіальних громад, найважливішою рисою якої є рішуче підвищення якості послуг, що надаються за рахунок підвищення ефективності діяльності. В основному вони стосуються використання ринково-орієнтованих механізмів та інструментів, впровадження та використання методів стратегічного управління в структурах влади та її плануванні, а також згладжування структур, зміни структурної культури. Концептуальне обґрунтування усіх напрямів розвитку потенціалу є актуальним питанням територіальних громад і сьогодні.

Компетентнісний підхід надає широкі можливості для опису професійних та особистісних аспектів, які потрібні для досягнення високого рівня ефективності територіальної громади загалом. З'являється можливість сконцентрувати увагу на ключових аспектах особистісних та ділових якостей, що впливають на результат, при цьому зберігається можливість використовувати поняття компетентності для опису тих знань та умінь, які очікуються від працівників для ефективного виконання ними

своїх обов'язків. У територіальній політиці органів виконавчої влади територіальної громади стає помітною орієнтація переходу до сучасних методів і технологій роботи з людьми в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Сучасне суспільство має потребу в добре підготовлених до службової діяльності спеціалістах та забезпечує їх необхідними для цього знаннями, навичками та вміннями, які кожен індивід повинен реалізувати на рівні своєї особистісної структури за допомогою набуття необхідного соціального та професійного досвіду, що і створює зрештою передумови формування компетентності працівника. Незважаючи на багатомірність трактування, дослідники погоджуються, що неправильно ідентифікувати компетентність лише за знаннями, уміннями та навичками. Це більш широке поняття, яке охоплює різні аспекти сприйняття, розуміння та поведінки, які лежать в основі значущої продуктивності роботи.

Особиста компетентність розуміється як готовність і здатність пояснювати, продумувати та оцінювати потреби в сім'ї, роботі та соціальному житті, а також розвиток власних навичок. Вона враховує наступні особисті якості, як самостійність, здатність до критики, відповідальність, надійність. Останнім часом у практиці управлінської діяльності територіальних громад підвищився інтерес до професійної компетентності службовців органів виконавчої влади громад на основі особистісно-мотиваційного аспекту управління, що допомагає зацікавити людей у виконанні своїх функціональних обов'язків ефективно у напрямку досягнення поставлених оперативних, тактичних та стратегічних цілей в діяльності та розвитку громади в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Одним з чинників, які впливають на рівень мотивації, є процес розвитку професійної компетентності службовця органів виконавчої влади територіальної громади. Професійна компетентність – складне та багатопланове поняття, котре складається з кількох компонентів [31]. Насамперед, це спеціальні базові знання, ерудиція та досвід у певній сфері діяльності. Наступна складова професійної компетентності – моральні принципи, переконання, цінності, етичні норми, яким слідує людина. Крім того, професійний розвиток, по суті, неможливий без певного рівня знань, умінь і навичок, які дозволяють працівникам адекватно вирішувати різні ситуації спілкування та взаємодії з іншими людьми.

У структурі професійної компетентності кожний однаково впливає на ефективність діяльності та визначає успішність та конкурентоспроможність спеціаліста. Професійна компетентність службовця політики органів виконавчої влади територіальної громади дозволяє грамотно освоювати передові управлінські, етичні, економічні, соціально-психологічні

знання і на основі цього вміло координувати свої професійні зусилля [11].

Питання професійної компетентності апарату органів виконавчої влади територіальної громади має першочергове значення в оцінці рівня та ступеня ефективності діяльності громади в цілому. Чіткі критерії та вимоги, що висуваються до службовців, дозволяють вибудувати грамотну оцінку відповідності отриманій посаді, виявити службовців, які не відповідають займаній посаді, скерувати на підвищення кваліфікації тих, хто недостатньо компетентний у виконанні своїх посадових обов'язків у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Сьогодні актуалізується завдання створення цілісної системи оновлення, відтворення та розвитку професійного управлінського корпусу органів виконавчої влади територіальних громад з використанням компетентнісного підходу. Таке твердження логічно пов'язане з новими умовами функціонування всієї суспільної системи та окремих її підсистем, насамперед – економічною [3]. Відповідно, економіка зажадала кваліфікованих кадрів, що вимагає нового компетентнісного підходу до підбору та людей. У цьому випадку йдеться про низку професійних та особистісних характеристик, якими повинен володіти працівник.

Для успішного застосування компетентнісного підходу в органах територіальної громади необхідно створити моделі компетенцій для кожної групи посад. Модель компетенцій дозволить сформулювати конкретні підстави та правила прийняття рішення для роботи в публічних інституціях громади. Модель компетенції працівника включає структурований опис вимог до посади у формі набору незалежних компетенцій, які описують інтеграцію елементів особистого потенціалу працівника та їх характеристик у його повсякденній роботі в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Тому модель компетенцій повинна містити знання, уміння, компетенції та стандарти поведінки для конкретної посади. Компетентнісна модель має включати певний набір компетенцій, які відображають специфіку конкретної посади в місцевому освітньому колективі з урахуванням аспектів професійної діяльності. Можливість перетворення моделі компетенцій на діючий високоефективний інструмент залежить від територіальної політики органів виконавчої влади територіальних громад, яка здатна розробити та описати компетенції, наповнити їх конкретним змістом з урахуванням конкретної посади. Одним з основних принципів формування моделі компетенцій є принцип зацікавлених сторін, урахування їх запитів та потреб у розвитку органів виконавчої влади територіальних громад.

До відбору переліку професійних якостей розробки моделі компетенцій доцільно залучати зовнішніх експертів, на яких покладаються обов'язки з узгодження інтересів державного управління, населення, громадянського суспільства, бізнес-структур. Професійна компетентність є основою особистості сучасного чиновника, визначає рівень його професійної майстерності, що супроводжується певним ціннісним та мотиваційним змістом. Застосування компетентнісного підходу у розвитку територіальної політики органів виконавчої влади територіальних громад вимагає створення моделі компетенцій, яка може розглядатися як інструментарій оцінки управлінського потенціалу органів виконавчої влади територіальних громад.

2.1.2. Державна політика енергозабезпечення у галузі розвитку аграрної економіки на основі державно-приватного партнерства в Україні

Вагомими перешкодами для відбудови системи енергозабезпечення є перешкоди, властиві не лише для енергетичного сектору, а й для економіки України в цілому. Першочергові завдання, що були спрямовані під час розвитку систем енергопостачання, сьогодні мають стратегічний напрямок розвитку, але його ефективність не доведена [17]. Дослідження першочергових завдань системи енергозабезпечення має базуватися на виявленні причини перешкоджання реалізації окреслених планів та зазначені можливості врегулювання проблем в результаті зменшення гостроти ситуації шляхом інновацій в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Одним з головних завдань є визначення зовнішньоторговельного зовнішньополітичного сектору, бо при цьому буде реалізовано надання державної допомоги та підтримки підприємствам, які організують постачання енергоносіїв за прийнятними цінами. Крім того, необхідно розробити державні механізми регулювання для стимулювання енергозбереження, але немає сенсу очікувати від них великої ефективності [40, с.108]. У поєднанні з іншими національними регуляторними механізмами його можна планувати швидше як додатковий стимул для досягнення бажаних результатів. Ці питання здебільшого суб'єктивні і можуть бути вирішені без шкоди для енергосистеми.

Нагальною є потреба створення системи теоретичної підготовки вітчизняних фахівців з альтернативної енергетики із залученням іноземних учених, інженерів та практиків. У теперішніх умовах ефективно зроблена система механізмів державного регулювання енергетичної безпеки дозволить вийти на вищий рівень енергозабезпечення, що спри-

ятиме недопущенню багатьох перепон у процесі розвитку ринку енергетичних послуг та вирішенню багатьох соціально-економічних питань в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

У сучасному промисловому секторі ситуація ускладнюється постійно зростаючим корпоративним боргом перед постачальниками енергії та необхідністю підтримувати відносно низькі ціни на енергоресурси для населення України. Тому виникає потреба у формуванні на ринках енергозабезпечення України системи державного регулювання та контролю за дебіторською заборгованістю [41]. З цієї причини були впроваджені системні заходи для стабілізації ситуації, але їх реалізація виявилася не дуже ефективною. Виходячи з цього, головною загрозою енергозабезпечення держави залишається значний рівень тіньової економіки, економічних злочинів та корупції.

На даному історичному етапі важко визначити, наскільки той чи інший ліміт споживання енергоносіїв вплине на економіку країни, тому предмет споживання електроенергії потребує детального вивчення його функціонування. Одним з важливих пріоритетів при післякризовому розвитку системи енергозбереження України є покращення системи контролю, без цього жодні заходи з розвитку енергосистеми не матимуть успіху, а проблемне становище в енергетичному секторі може зберегтися на довгі роки в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу [42].

На сучасному етапі розвитку нашої країни ситуація в енергозабезпеченні є дуже проблемною та потребує термінової модернізації. Тому потрібні великі зміни, щоб справді покращити ситуацію. У відбудові та розвитку системи енергетичної безпеки в Україні особливо негативними вважається питання визначення напрямків розвитку, тобто стратегії. Це пов'язано з відбудовою та розвитком зовнішньоекономічного курсу держави, який залежить від обсягу інвестицій та умов зовнішньої торгівлі. Враховуючи, що бажані результати в подальшому будуть досягнуті, дуже важко визначити особливості цієї стратегії, які призводять до ефективних результатів.

Процес забезпечення енергетичної безпеки може бути реалізований при дотриманні сучасного розвитку, за якого слід використовувати інноваційні технології. Це стане можливим при зниженні затрат на видобуток енергетичних ресурсів та наданні енергетичних послуг за рахунок зниження собівартості енергії [43]. У державі необхідно змінити систематизацію контролю за енергозабезпечувальними процесами та тільки після цього можна буде реалізувати ефективні заходи щодо стабілізації ринків

енергозабезпечення. Тоді державне регулювання у сфері енергетичної безпеки може бути неефективним або навіть менш ефективним.

Подолати зазначені кризи може підвищення господарсько-організаційної активності населення держави в контексті запровадження альтернативних джерел енергії та вирішення численних соціально-економічних питань не тільки з енергобезпеки. Розвиток споживацької культури усіх членів суспільства має полягати в усвідомленні потреби щодо зменшення витрат на споживання енергетичних ресурсів у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

У процесі вирішення завдань щодо розвитку системи енергозабезпечення в Україні потрібно з найменшою шкодою для держави застосувати позитивні аспекти ефекту глобалізації. Зокрема, необхідно налагодити тісні економічні відносини з партнерами Західної та Центральної Європи щодо розвитку державних об'єктів енергетичного комплексу, розпочати навчання вітчизняних фахівців у цих країнах, розвивати та застосовувати альтернативні джерел енергії на всіх рівнях.

Потрібно підкреслити, що часто говориться про приховування заборгованостей підприємств, мають місце незаконні підключення до розподільних мереж, приховуються та привласнюються прибутки від продажу енергоносіїв. Якщо ці проблеми не будуть вирішені, відтік коштів від виробників електроенергії продовжиться. Одним із найефективніших засобів боротьби з такими злочинами є електронне адміністрування та облік. Важливо мобілізувати інвестиції в розвиток науки й техніки та сприяти розширенню енергопостачання та енергобезпеки в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Державне регулювання енергобезпеки має здійснюватися в межах багаторівневої структури, що має мати диференціацію за регіональною чи територіальною ознакою. При цьому структура повинна бути достовірною і чітко виділяти напрямок інвестицій в інновації в енергобезпеці [44]. У зв'язку з цим, ведення інноваційної діяльності в системі енергобезпеки загалом не може бути високоефективним, якщо запроваджуються ті функції, які реалізуються вертикально, централізовано чи по всій державі, а горизонталь не виявляє інноваційної ініціативи та бажання розвиватися. Уведені інноваційні форми енергобезпеки, зокрема моделі енергозбереження мають бути запроваджені на рівні територіальних громад.

В Україні реалізація вищеперерахованих заходів є досить невисокою та вимагає докладання великих зусиль та тривалого часу. Таким чином, моральні та матеріальні наслідки можуть слугувати стратегічними напрямками розвитку систем енергетичної безпеки. У цьому значенні ре-

організація структури державного регулювання відіграє центральне значення, оскільки реалізація надефективної державної політики з розробки інновацій для підвищення енергетичної безпеки України на поточному етапі стає головним джерелом в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Збільшуючи рівень енергобезпеки держави, можна збільшити такі економічні характеристики, як обсяг виробництва продукції та швидкість поповнення енергетичних запасів. Під енергозбереженням розуміється зменшення енерговитрат, здійснення правових, організаційних, наукових, виробничо-технічних, техніко-економічних дій для ефективного використання існуючих паливно-енергетичних ресурсів з позитивним ефектом. Включення їх використання та відновлюваних джерел енергії в економічний обіг енергетичних ресурсів [45, с. 127].

Державне регулювання енергозабезпечення в контексті енергетичної безпеки ймовірно шляхом обмеження споживання енергії та заміни користувачами енергоресурсів на енергозберігаючі та альтернативні технології. Розробку державної політики енергетичної безпеки в Україні не можна вважати достатньо ефективною. Великої шкоди державі завдають також соціальні наслідки, що виникають у суспільстві як результат зменшення рівня життя людей і в результаті неможливості у найбільш несприятливий зимовий період задовольнити свої потреби. У цьому контексті ми не повинні забувати про зростаючу кількість захворювань із погіршенням результатів, підвищення рівня смертності та відсутність адекватної демографічної політики.

Це створює дуже серйозну загрозу національній безпеці та політичній стабільності держави, і ці негативні тенденції можуть у будь-який момент погіршити соціально-економічне становище українського суспільства. Економія енергоносіїв повинна відповідати загальним параметрам, що використовуються у світі, та стандартам реалізації національної енергетичної політики. Інтеграція інновацій в енергетичну сферу держави за рахунок застосування ІТ при розподілі енергії. Інноваційні процеси в системі енергозабезпечення повинні поширюватися, що буде сприяти такому розвитку, зменшенню затрат споживачів на придбання енергоносіїв у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Зараз в Україні впроваджуються енергозберігаючі заходи, такі як зниження енергоємності виробництва за рахунок підвищення якості переробленої сировини та масштабне вторинне використання відходів. Використання такого підходу значною мірою має зменшити обсяги споживаних енергоносіїв, а перепоною до використання енергозберіга-

ючих технологій є в тому числі завищена вартість таких технологій [46]. Тому необхідно спланувати заходи щодо реалізації всіх варіантів енергозабезпечення в рамках національної стратегії енергозабезпечення.

Реалізація стратегії енергетичної безпеки має бути пов'язана з вирішенням проблем, які були зазначені при проведенні системи підходів із впровадження та використання енергозберігаючих технологій. У процесі запровадження заходів державної політики енергетичної безпеки та впровадження енергозберігаючих технологій необхідно, окрім впровадження самих технологій, прививати у суспільстві правила їх споживання та утилізації, щоб зменшити частково чи взагалі прибрати негативний вплив на навколишнє середовище в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Енергозабезпечення приватного сектору із застосуванням соціальних особливостей використання енергетичної безпеки є досить проблематичним питанням для держави. Негативні зміни у сфері енергетичної безпеки держави можуть призвести до значних соціальних наслідків при застосуванні хибних дій. У цій ситуації доцільним буде поєднання заходів диференціації тарифної політики із зміною системи енергетичної безпеки держави. Зокрема, за потреби можна використовувати лімітування, але дані заходи не повинні призводити до значного погіршення життєвих умов населення. Максимум – вони можуть створювати незначні елементи дискомфорту.

Ефективна тарифна політика не тільки дає можливість для розвитку енергопостачання, що є візитною карткою державного управління, а й є механізмом, що створює реальні умови для підвищення ефективності енергозбереження. Слід передбачити складність ведення тарифної політики на зовнішньому ринку, оскільки майже неможливо нормативно встановити тариф, тому що дана галузь перебуває під впливом зовнішньополітичних факторів [47]. Тому при встановленні тарифів за таких умов ціни на енергоносії визначаються виключно ринковими методами у взаємодії попиту та пропозиції, а межі ціноутворення дотримуються стандартів, укладених міжурядовими угодами. У такому випадку такий механізм є ефективним у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Проблеми енергозабезпечення, з якими сьогодні стикається Україна, можна вирішити шляхом системного використання механізмів державного регулювання. Зокрема, немає потреби залучати занадто багато додаткових, особливо фінансових, ресурсів, якщо реалізація необхідних запланованих заходів не виконується [48]. Органи публічної влади цілком можуть обмежитися наявним адміністративним фактором, а додаткове фінансування може знадобитися виключно для проведення місце-

вих реформ у рамках вже існуючої державної стратегії розвитку енергетичної безпеки України.

Вагомою перешкодою для вирішення зазначених проблем є недосконалість чинного законодавства у даній сфері. Необхідно провести ґрунтовний аналіз нормативно-правових актів з метою запобігання внутрішнім суперечностям між актами, що коригують одні й ті ж питання, та тих елементів, що створюють додаткові перешкоди для вільного надходження коштів. Зокрема, надзвичайно важливою є уніфікація функцій контролю і відповідальності органів, що виконують дані функції в контексті роботи національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Невисокий рівень залучення інвестицій у систему енергетичної безпеки здебільшого є наслідком значного рівня корупції, тому, при зменшенні впливу тіньової економіки та підвищення ефективності боротьби з корупцією, частково вирішиться і проблема інноваційно-інвестиційного підходу [49]. Основні зусилля держави у процесі розвитку енергетичної безпеки мають бути спрямовані на зміну законодавства й лібералізацію частини законодавства щодо поліпшення інвестиційної ситуації в цілому.

Запровадження проєктів, які не мають стратегічного значення, можна повністю лібералізувати, іноземний капітал може залучатися для забезпечення імпорту та розподілу енергоресурсів на побутовому рівні. Ці зміни слід продовжити і створити найпривабливіші умови для розвитку системи якісного енергозабезпечення [50]. Для того щоб забезпечити стратегічні інтереси України, потрібно створити певні обмеження щодо кількості проєктів у цій галузі, які можуть фінансуватися і реалізовуватися одним інвестором. Ці заходи можуть бути впроваджені шляхом вирішення безперервного врегулювання проблеми енергозабезпечення в Україні в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Національний регуляторний процес у цій сфері не забезпечив належного контролю за виконанням плану та не з'ясував причини, що призвели до його провалу [51]. Потрібно переглянути вже запроваджені стратегічні програми з точки зору ефективності їх реалізації, результати повинні окуповувати витрачені зусилля, і державі тоді не доведеться докладати додаткових ресурсів. Одним із пріоритетних напрямків у сфері розвитку енергопостачання є організація систем планування та управління.

Ця система заходів охоплюватиме багатовекторне реагування на національні інтереси, зменшуватиме галузеві монополії та створюватиме можливості для інновацій на ринку енергопостачання через запровадження конкурентоспроможності. Пропонування подібних спеціальних

пільг стимулювало б розвиток галузі та приплив інвестицій [52]. З диверсифікацією джерел постачання, залежно від деталей виробничого процесу, отримувачі енергії стають менш залежними від одного виробника в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Очевидно, що в ході впровадження державних програм, спрямованих на розвиток енергозабезпечення, існує потреба перегляду стратегії державного регулювання системи енергетичної безпеки України. Першочерговою метою системи енергозабезпечення повинна стати реалізація ефективності та ефективності заходів державного регулювання енергозабезпечення та реалізації проектів і програм у сфері енергетичної безпеки. У нинішній ситуації незаплановані дії не дадуть хороших результатів, і так мізерні кошти будуть витрачені на невідповідні цілі, а довіра суспільства до дій органів державної влади буде підірвана.

Сьогодні державна стратегія енергетичної безпеки виявилася не до кінця обґрунтованою та не передбачає подолання всіх можливих перешкод, що виникають у процесі її реалізації. Суттєвою загрозою в системі енергетичної безпеки України залишається недопустимо високий рівень втрат при транспортуванні енергоносіїв у мережах. У зв'язку з цим, вирішення проблем енергозабезпечення держави має передбачати підвищення рівня контролю з боку держави. Зараз на вітчизняному енергетичному ринку при розподілі енергоресурсів виникає багато витрат в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Наріжним каменем стратегії будь-якої сучасної системи енергопостачання має бути диференційований підхід до розподілу енергоресурсів за категоріями споживачів енергії. У процесі енергозабезпечення необхідно створювати умови, що сприяють розвитку промисловості та виробництва. Водночас, саме виробництво може стати джерелом збільшення енергопостачання, якщо планується збільшення тарифів на електроенергію [53]. Що стосується промисловості, політика обмеження споживання енергії не повинна суворо дотримуватись, оскільки це може вплинути на ефективність запланованих заходів.

Органам публічної влади необхідно знаходити шляхи вирішення проблем, коли захист енергозабезпечення від зовнішнього впливу буде досягтися не внаслідок нормативних заборон та обмежень, а завдяки прийняттю потрібних нормативно-правових актів з державного регулювання внутрішнього та зовнішнього ринків енергоресурсів держави. Повинна реалізуватися гарантована участь держави у міждержавних проєктах, а потужний об'єкт енергетичного комплексу має включати в себе частку державної власності в контексті функціонування національної агра-

Державна політика розвитку аграрної економіки в умовах євроінтеграційних перспектив України
рної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

З огляду на значну залежність сучасної економіки від енергоресурсів, ринок цих послуг вважається одним з першочергових елементів у системі забезпечення економічної рівності та розвитку. Питання розвитку енергетичних послуг та забезпечення ефективності є досить складним, оскільки на нього значною мірою впливають суспільно-політичні процеси. У сучасному світі енергетика є однією з головних причин міждержавних, внутрішньодержавних і соціальних конфліктів. З огляду на це процес державного регулювання енергетичних послуг може виявлятися надмірно політизованим, а галузь енергетики зазнає значних зовнішніх впливів. У стратегії державної енергетичної безпеки при розробці політики на найближчу перспективу не передбачили заходів щодо скорочення заборгованості за спожиті енергоресурси. Підвищення заборгованості в енергетичному секторі є проблемою державного масштабу, а тому органи державної влади повинні брати активну участь у виробленні механізмів її вирішення [54]. Основними причинами зростання заборгованості є низький рівень життя населення та складна соціально-економічна ситуація, яка зумовлює фінансову нестабільність промислових підприємств у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Новизною слід виділити питання державного регулювання надання енергетичних послуг. Це пояснюється тим, що галузь сформувалася лише в середині минулого століття. Однак через важливість його розробки вже напрацьовані різні методи впливу. Поки комплексних заходів щодо організації виробництва приладів для технічного оснащення електроенергетики в Україні не планується. На цьому фоні необхідно розробляти програми розвитку виробництва та підтримки підприємництва в цьому секторі. Залучення іноземних інвестицій ускладнюється низькою інвестиційною привабливістю української економіки та рядом політичних факторів. Органи публічної влади поступово вживають заходів щодо надання умов для розвитку ринку енергетичних послуг, створено відповідну законодавчу базу, яка систематизує та регулює відносини виробників та споживачів енергоресурсів, прийняті та реалізовані в межах державних програм розвитку енергетичного комплексу держави.

Процес регулювання надання енергетичних послуг в Україні ще не до кінця продуманий та вимагає доопрацювання і визначення державних механізмів та заходів впливу на енергетику з метою отримання найбільш прийняттого результату. Особливістю національного регулювання надання енергетичних послуг має бути те, що енергетика є природною монополією в будь-якій країні, незалежно від виду енергоносія. У

зв'язку з цим необхідність державних енергетичних послуг очевидна навіть за найбільш ліберального підходу до економічного регулювання. Важливим є укладення списку підприємств, які виробляють або здатні виробляти обладнання для енергетики, які вже працюють, та за потреби надавати їм державну підтримку в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Роздрібний ринок енергетичних послуг є одним із найважливіших ринків з функцією розподілу енергоносіїв споживачам і дуже важливим у системі надання державних послуг [55, с. 62]. Отже, необхідно розглянути плани державної енергетичної політики в контексті енергетичної безпеки та пріоритетів розвитку енергетичної системи. Водночас, важливим є створення технічних можливостей для застосування альтернативних джерел енергії, пошук та забезпечення інвестиціями підприємств паливно-енергетичного сектору держави з метою швидкої реконструкції наявних виробничих можливостей, придбання потужних та енергоощадних пристроїв, технологій та систем.

При складанні нової національної стратегії розвитку енергетичної галузі необхідно обов'язково зазначити чинний перелік як пріоритетний. В Україні існує загальне переконання, що головними причинами заборгованості населенням за споживання енергоносіїв є низькі доходи боржників, а подекуди й бідність споживачів. Практичні спостереження за ситуацією демонструють іншу картину, яка показує найбільшу заборгованість у тих громадян, яких відносять до забезпечених, тоді як люди із справді малим доходом намагаються не боргувати та оплачувати всі рахунки за спожиті ресурси в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу [56].

Тут виникає потреба більш ретельно перевіряти реальні причини боргів кожного окремого домогосподарства та розробити на законодавчому рівні державні механізми стягнення з тих людей, які мають можливість погасити заборгованості. Загальна криза економіки значно впливає на зростання заборгованості за спожиті енергоносії. В Україні недостатньо уваги приділено розробці механізмів скорочення державного боргу, немає навіть загальної стратегії роботи в цьому напрямку.

Водночас наявна сьогодні ситуація починає дещо змінюватися і критичність економічного стану має все менший вплив на дану проблему. Головною проблемою, що перешкоджає зниженню заборгованостей із платежів за використання енергоносіїв, є велика кількість економічних злочинів підприємствами, що в сукупності з наслідками кризи призводить до тієї негативної ситуації, яка склалася для системи оплати боргів, що виставляються енергетичними компаніями в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Єв-

На одному рівні з причинами зростання заборгованості за спожиті енергоресурси слід також враховувати те, що частина людей свідомо не сплачує за спожиті енергоресурси в надії, що з часом борг буде списаний. Також певні відповідальні особи, які мають прямий доступ до фінансів енергетичної сфери, привласнюють частину прибутку. Незаконні незареєстровані підключення до мережі відбуваються, коли не здійснюється оплата за споживання та вживаються заходи для зменшення зареєстрованого споживання. Також не виключено, що є змова винних. Якщо борг фактично не буде погашений, цей борг буде переписаний [57].

Оскільки ці незаконні дії мають прихований характер, то особи, які їх вчиняють, докладають максимум зусиль, щоб не бути виявленими і не втрачати той дохід, який вони отримують в результаті скоєння правопорушень. У зв'язку з цим стратегії зменшення боргів за споживання енергоресурсів мають включати цілеспрямовану та активну державну політику щодо запобігання всім перерахованим порушенням [48]. Це потребує зміцнення системи контролю та забезпечення її безперервної та ефективної роботи. У цьому контексті дуже складно домогтися того, щоб органи контролю самі не долучилися до правопорушень, а виконували свої обов'язки чесно та сумлінно, з користю для енергетичних компаній та держави в загальному контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Система моніторингу та відстеження результатів у державі має постійно контролювати процес виконання програм та планів розвитку енергетичного комплексу. Спостереження має здійснюватися в тісній координації з системами, які передбачають і реагують на відхилення від плану та гарантують безпеку [58]. Ця система виробляє систему різних моделей розвитку галузі та поведінки енергетичних суб'єктів у тих чи інших умовах під впливом заходів в рамках державної енергетичної політики. Прогнозування повинно визначати можливі результати в процесі реалізації будь-якої програми або плану. У таких ситуаціях необхідно визначити методи впливу, необхідні для протидії відхиленням від плану та своєчасного гарантування безпеки та нейтралізації негативних наслідків допущених помилок.

Повернувшись до проблеми механізму контролю за реалізацією державних енергетичних програм, необхідно зазначити, що головною умовою його ефективності є запрошення кваліфікованих фахівців, здатних адекватно оцінювати ситуацію та приймати адекватні рішення, здійснювати правильні заходи, спрямовані на розвиток енергетичних систем. Одним з головних напрямків державної енергетичної політики має

стати підвищення ефективності енергетичного комплексу, слід приділяти увагу не тільки енергозбереженню, а й державному контролю за попитом та зменшення енергоспоживання у несприятливі або важкі періоди. При реалізуванні відповідних заходів, спрямованих на зменшення втрат у мережах, дефіцит енергоресурсів в Україні можна буде повністю виключити або зменшити.

Окреслимо головні принципи державного коригування надання енергетичних послуг, таких як правильне використання можливості економіки щодо забезпечення потреб енергоресурсами, уникнення за допомогою правильного державного регулювання впливу деструктивних процесів на енергетичну систему. Також є потреба комплексного підходу до підготовки та розробки механізмів державного регулювання енергетичних послуг, необхідність досягнення балансу між інтересами суб'єктів господарської діяльності з національними інтересами і ресурсами в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Для ринку енергетичних послуг державі характерні особливості, які позначають його стан на сьогоднішній день і можливості його подальшого розвитку. Серед цих особливостей слід виділити дефіцит джерел енергії, спричинений наслідками військових дій. Розподіл енергетичних ресурсів у державі має чіткі регіональні особливості, більшість їх зосереджена у східних та південних регіонах, а північний регіон відчуває дефіцит енергоресурсів, що потребує розвитку мережі передачі енергії [59].

Головною причиною незначного оновлення енергетичних послуг є економічний стан держави в цілому та слабкі можливості фінансування розвитку енергетичного комплексу. Важливо проводити геологорозвідувальні роботи та збільшувати видобуток вугілля, нафти та газу, головний пріоритет - збільшувати видобуток вугілля, запаси якого є відносно великими порівняно з іншими енергоносіями в Україні. Збільшення виробництва енергії неможливе без розвідки нових родовищ, без цього видобуток може скоротитися в короткостроковій і довгостроковій перспективі в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Якщо ґрунтовно проаналізувати структуру використання енергоносіїв в Україні, то стає очевидним, що вугілля займає не настільки важливу роль як видається. Підвищення споживання вугілля можливе при зміні його на повсюдне використання для цілей теплопостачання. Людям слід у зимовий період майже повністю забезпечувати свої оселі теплом за рахунок використання вугілля як основного виду палива. Але це збільшення споживання вугілля не буде настільки високим, щоб суттєво змінити структуру споживання енергоносіїв.

Поряд з розвитком виробничої складової енергетичного сектора, потрібно також розвивати методи реалізації енергоносіїв і вдосконалювати відносини на енергетичних ринках. З цією метою слід приділяти більш пильну увагу розробці стратегії інвестування в енергетику і механізму її реалізації, фінансової стабілізації галузевих систем енергетики і вдосконалення тарифної політики. Вирішення цих проблем включають низьку рентабельність промислового виробництва в багатьох фірмах і пов'язану з цим низьку платоспроможність самих фірм, а також все ще досить високий рівень бідності, який перешкоджає фінансовій стабільності, з багатьма труднощами в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Нараховування оплати в Україні значною мірою не враховує інтересів споживачів енергоресурсів, що також не сприяє швидкому розвитку енергетичних послуг. У зв'язку з цим необхідно переглянути тарифну політику таким чином, щоб, з одного боку, не призводити до загострення проблеми дефолту, а з іншого - сприяти збільшенню надходження коштів до енергетичного сектору [60]. Стратегічним напрямком розвитку ринку енергосервісу є не сприяння енергозбереженню за рахунок обмеження енергоспоживання, а сприяння енергозбереженню шляхом впровадження енергозберігаючих технологій, що сприяє підвищенню енергоемності вітчизняної економіки.

Найголовнішою проблемою в енергозабезпеченні держави залишається дефіцит енергоресурсів на внутрішньому ринку України. Усі чинні програми розвитку енергосервісу спрямовані на вирішення цієї проблеми, але її гострота з часом не зменшується, що свідчить про неефективність вжитих заходів. Причиною низької ефективності національної політики розвитку енергосервісу є слабкий контроль за фактичним процесом її реалізації [61]. У результаті досягнуті результати були значно нижчими від планових. Усе це підкреслює необхідність функцій контролю, які забезпечують ефективне впровадження національної енергетичної політики та підтримують зміни політики у випадку неефективності в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Основними проблемами, які гальмують розвиток українського ринку енергосервісу, є низький рівень інвестицій в енергетику та високий рівень неформальної економіки та корупції в державі [62]. У зв'язку з цим, головним напрямком розвитку енергетичних послуг є створення умов для підвищення їх інвестиційної привабливості. Для цього потрібно, в першу чергу, провести реформу, спрямовану на ліквідацію всіляких перепон, що виникають на шляху підприємців при реалізації ними

своїх інвестиційних проєктів. З неформальною економікою та корупцією потрібно боротися жорсткіше, адже доки кількість злочинів не зменшиться, зусилля щодо розвитку енергосервісу, як і розвитку української економіки в цілому, не дадуть бажаних результатів.

В Україні потрібно вживати швидких заходів щодо реконструкції енергорозподільчих мереж, тому що їх вихід з ладу здатний спричинити негативні наслідки. Проблема реструктуризації інфраструктури зменшилася завдяки підтримці інтегрованих органів місцевого самоврядування, як це вже було з будівництвом нових мереж, коли все будівництво внутрішньої інфраструктури велося за рахунок споживачів, її можна частково вирішити. У зв'язку з цим необхідно оцінити можливості та потреби окремих населених пунктів та провести агітаційні заходи щодо роз'яснення потреби реконструкції та наслідків, якщо реконструкція не буде проведена згідно з планом в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Потрібно поєднувати вирішення проблеми заборгованості за спожиті енергоресурси частини домогосподарств з будівництвом енергорозподільчих мереж. Для цього необхідно розробити державний механізм списання заборгованості за умови фінансування боржниками будівництва об'єктів інфраструктури. Ці недоліки демонструють, що державні системи регулювання енергетичних послуг і державна енергетична політика далекі від досконалості. Треба побудувати механізм державного контролю за процесом реалізації програм в енергетиці [63]. Такі механізми мають включати системи моніторингу та відстеження результатів, прогнозування, розробки планів і програм, реагування на відхилення від планів, гарантування безпеки.

За тривалий період соціально-економічного розвитку країни та суспільства питання сутності та значення системи управління енергетичною безпекою не мало достатнього наукового обґрунтування. У сучасному контексті енергетична безпека стала однією з передумов стабілізації системи економічних, соціальних та екологічних параметрів, що визначають якість життя нації, очевидно виступає функцією ефективності державного управління. Як відзначає багато дослідників, поняття проблеми енергетичної безпеки виникло на початку двадцятого століття і було обумовлене необхідністю безперервного забезпечення збройних сил та оборонно-промислового комплексу країни нафтою і нафтопродуктами в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Суттєвою є залежність країн від загальної світової економічної кон'юнктури, яка визначається не тільки кон'юнктурою світових валютних і товарних ринків, а й основним світовим ліквідним ринком грошей

– нафтою. Нафтовий ринок є нестабільним, це пояснюється політичною нестабільністю в проблемних точках планети, Такий стан речей створює серйозні загрози економічній та енергетичній безпеці держави. Перед світовою спільнотою виникли принципово нові проблеми, що потребують зміни традиційних підходів до питання енергетичної безпеки України, оскільки поняття енергетична безпека сьогодні трактується науковим товариством більш об'ємно і до її дослідження, поряд з інженерами та енергетиками, підключилися економісти, юристи, екологи, соціологи і навіть політологи з державними управлінцями.

Враховуючи такі аспекти як політико-економічний та публічне управління, з часом почали враховувати їх у вивченні проблеми забезпечення енергетичної безпеки держави, тому що у країн на перший план вийшли питання визначення джерел постачання та збуту виробленої енергії, форм та методів забезпечення енергоресурсами своїх національних потреб, а не проблеми надійності і технічної безпеки функціонування енергосистем [64]. Оскільки наявні технології виробництва товарів і надання послуг базуються на первинному використанні енергетичних ресурсів, енергетична безпека як усього людського співтовариства, так і окремих регіонів і країн стає чинником їх сталого розвитку в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Визначення місця та ролі енергетичної безпеки держави залежить, перш за все, від ступеня забезпеченості держави енергетичними ресурсами. У зв'язку з цим можна виділити наступні країни з незначними власними запасами, країни із середнім забезпеченням енергетичними ресурсами, країни багаті власними ресурсами. У першому випадку країни перебувають у безмежній залежності від імпорту та енергетичну безпеку часто розуміють більшою мірою як пропорцію створення гарантованих внутрішніх та зовнішніх джерел енергії з метою подолання зовнішньої енергетичної залежності.

Для країн другого типу з середніми запасами енергетичних ресурсів велике значення має здатність до самозабезпечення енергетичних потреб. У випадку відносно багатой ресурсної бази основна увага приділяється підтримці того, що називається стабільним попитом. Так, енергетична безпека України поділяється на безпеку постачання, здатність забезпечити власне джерело енергії та стабільність попиту [65]. Енергетична безпека держави поділяється за територіальною ознакою на такі види як глобальна енергетична безпека, колективна, національна, регіональна в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

За соціальною ознакою вона може бути поділена на безпеку суспільства, держави, населення міста, села, житлового будинку, персоналу підприємства, окремої людини. За корпоративною ознакою: безпека економіки країни, групи галузей економіки, окремої галузі, групи підприємств, окремого підприємства. Для збереження цього статусу світове співтовариство має головну стратегічну мету, яка полягає у збереженні енергетичних ресурсів для майбутніх поколінь при розумному поточному споживанні енергії з урахуванням можливості взаємозамінності джерел енергії. Міжнародна енергетична безпека також може бути реалізована на локальному міжнародному рівні для успішного вирішення внутрішніх проблем паливно-енергетичного забезпечення, як поточних, так і з урахуванням перспектив розвитку.

Питання енергетичної безпеки держави на середньому рівні стосуються ознак географічного розміщення паливно-енергетичних ресурсів у поєднанні з соціально-економічними, географічними, природними та кліматичними умовами діяльності територіальних утворень, які забезпечують господарства і населення джерелами енергії [66].

Слід зазначити, що досягнення стану комплексного та своєчасного забезпечення паливно-енергетичними ресурсами та гарантування регіональної енергетичної безпеки України на мезорівні неможливе без урахування енергетичних потреб окремої людини чи підприємства, що обумовлює необхідність коригування на різних рівнях. Виходячи з цього, очевидним є те, що організувати повністю універсальне і при цьому не надто загальне визначення енергетичної безпеки - складне завдання. Пояснюється це тим, що основні її складові можуть змінюватися залежно від різноманітностей складових країни. Крім того, відповідь на поставлене запитання має ширший діапазон залежно від цілей наступного дослідження в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

На світовому рівні енергетична безпека розглядається як впевненість у тому, що енергоносії будуть доступні в потрібній кількості та якості за певних трансформаційних та економічних умов. Тобто паливно-енергетичні можливості держави повинні забезпечувати енергетичні потреби економіки за рахунок виробництва палива та електроенергії в необхідній кількості та якості, які повинні постачатися за прийнятними цінами для забезпечення нормальної роботи економіки та її розвитку, існування нації та захисту її інтересів [67]. Енергетична безпека держави—це невід'ємна частина економічної безпеки, як і всієї системи національної безпеки України в цілому. А тому часте переплетення енергетичної та інших складових національної безпеки з реальними міжнародними подіями, минулими і теперішніми є абсолютно природним.

Деякі наукові спостереження присвячені питанням енергетичної безпеки держави у загальному контексті, оскільки глобальна енергетична безпека впливає на національну енергетичну безпеку разом із розвитком глобалізації та обізнаності. Що стосується реальної взаємозалежності країн, які експортують та імпортують енергоресурси, енергетична безпека стала значно ширшою та складнішою концепцією, яка включає не лише постачання фізичних ресурсів, але й інші економічні, політичні, соціальні та екологічні аспекти енергетичної безпеки та взаємозв'язки між ними в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Щоб сформувавши необхідні концепції, необхідно зосередитися як на універсальних компонентах, застосованих певною мірою для всіх країн, так і на деяких специфічних компонентах, що відповідають різним характеристикам країни. Крім того, наголошено на певних пріоритетах, іншими словами, складових енергетичної безпеки, що включають енергетичну диверсифікацію в широкому розумінні, енергетичну інфраструктуру та наявність резервних потужностей та інвестиції в інноваційний розвиток енергетичної галузі [39]. Не менш важливою є технічна стабільність та безпека національної енергосистеми, загальнодержавна енергоефективність та дбайливе ставлення до природи, що дозволить активно інтегруватися в енергетичні системи інших країн.

Виходячи із зазначеного визначення та розуміння енергетичної безпеки держави, важливе значення має вплив теорії неолібералізму. Прибічники цієї теорії надають значення характерному впливові міжнародного співробітництва та транскордонних інститутів на управління енергетичною безпекою певної держави. Водночас аналіз ряду зарубіжних праць дозволяє зробити висновок про перевагу нових реалістичних підходів до питань енергетичної безпеки, в яких основну роль в енергетичних відносинах відіграють інтереси країн, які прагнуть забезпечити пріоритетний доступ до енергетичних ресурсів або скористатися найвигіднішими умовами реалізації своїх енергетичних ресурсів на міжнародному ринку в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Вищезгадані поняття передбачають спрямованість не тільки на захист об'єкта від можливих загроз, а й реалізацію енергетичної стратегії на міжнародному ринку, тобто за даних умов енергетична безпека держави має значною мірою політичний контекст з ухилом на питання міжнародних відносин. Тоді, з точки зору державного управління, гарантування енергетичної безпеки має здійснюватися синхронно з економічними, екологічними та соціальними аспектами на національному та ре-

гіональному рівнях, тому що енергетична безпека в країні є дуже важливою. Ці рівні продиктовані ступенем захищеності паливно-енергетичного комплексу та енергетичних систем від загроз, які потенційно можуть дестабілізувати безперервне постачання паливно-енергетичними ресурсами населення та економічного комплексу країни і в такий спосіб поставити під загрозу її економічний і соціальний розвиток.

Подібне визначення дають і ряд інших вчених, що розглядають енергетичну безпеку на макрорівні, тоді як такі рівні, як нано- і мікро- залишаються без належної уваги [68]. Тим часом, енергетична безпека на початковому рівні неможлива без урахування енергетичних потреб окремої людини, підприємства чи галузі, що визначає гостру потребу в управлінні на різних рівнях у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Очевидно, що під енергетичною безпекою територій регіонального рівня мається на увазі такий стан соціуму та економіки, який дозволяє при наявності перешкод та загроз зовнішнього і внутрішнього походження та дестабілізуючих факторів економічного, соціально-політичного, природного і техногенного характеру підтримувати, на основі ефективного використання паливно-енергетичного потенціалу, потрібний рівень економічної безпеки держави, нівелюючи і замінюючи негативний вплив цих дестабілізуючих факторів і загроз.

Водночас хотіли б зазначити, що у наведених твердженнях не робиться наголос на запобіганні загрозам, а також не пов'язується енергетична безпека держави з довгостроковими цілями розвитку економіки України та її регіонів, а розглядається паливний та енергетичний комплекс в цілому. Аналіз значень поняття «енергетична безпека», які представлені в різних наукових працях, дозволяє говорити про його багатогранність, тому що енергетична безпека:

- ✓ є невід'ємною частиною економічної безпеки, як і всієї системи національної безпеки, що дозволяє державі здійснювати таким чином тактичні та стратегічні заходи впливу на енергетичну безпеку за допомогою економічних, організаційно-правових механізмів та їх інструментів, котрі можуть містити елементи інвестиційних, цінових, ліцензійних та нормативно-правових актів;

- ✓ є залежними від рівня фінансової спроможності країн в енергетичних ресурсах, а тому центральну роль в енергетичних відносинах відводять інтересам держави, котрі прагнуть реалізувати максимальний доступ до енергоресурсів або найбільш вигідні умови продажу своїх енергоресурсів на міжнародних ринках;

- ✓ характеризується стан захищеності того чи іншого об'єкта від внутрішніх та зовнішніх загроз, при якому держава може забезпечити енер-

гетичну незалежність та забезпечити динамічний розвиток для задоволення потреб суспільства в енергоресурсах;

✓ гарантувати стале функціонування енергетичного комплексу загалом та при пошкодженнях об'єктів енергетичних систем від загроз, що може викликати аварійні ситуації та завдати значних збитків для функціонування усіх систем держави.

Відповідно до теорії управління, класична система управління розглядається як поєднання двох підсистем у найзагальнішому вигляді або, іншими словами, певний вид взаємодії двох суб'єктів [69]. Суб'єкт управління, тобто керуюча система, посилає об'єкту управління, керованій системі, комплекс цілеспрямовані дій, які містять у собі в тому чи іншому вигляді інформацію щодо того, як повинен діяти надалі об'єкт управління. При цьому керований об'єкт управління отримує управлінські команди та функціонує відповідно до змісту цих команд у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Крім прямого зв'язку, важливу роль має зворотний зв'язок, який є обов'язковою умовою для роботи системи управління станом енергетичної безпеки держави, що повідомляє про досягнуті результати та дозволяє оцінити рівень недотримання плану дій системи енергетичної безпеки до параметрів і цілей, встановлених підрозділом управління [70]. Стан об'єкта управління енергетичною безпекою і характер зворотного зв'язку після реалізації точних цілеспрямованих дій можна оцінити на базі створення та розвитку безупинного контролю об'єктів, що генерують загрози енергопостачання та передбачає створення багаторівневої і цілеспрямованої системи спостереження за динамікою всіх основних показників забезпечення енергетичними ресурсами держави.

У довгостроковій перспективі така система моніторингу допоможе забезпечити пріоритетні напрямки розвитку енергетики та енергетичного комплексу з точки зору необхідності гарантування енергетичної безпеки регіону. Сьогодні існує безліч розроблених показників енергетичної безпеки держави, які відображають ті чи інші аспекти енергетичної безпеки залежно від цілей та завдань, поставлених перед ними. За допомогою цілісного аналізу енергетичної безпеки ідентифікуються ризики, які можуть бути сприятливою можливістю чи загрозою в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Навпаки, запобігання реалізації цих загроз є головним завданням органів державного управління, оскільки від стабільності економічних та соціальних систем залежить якість життя людей. Стан керованої під-

системи, який залежить від об'єктів і доменів, може створювати внутрішні та зовнішні загрози. До внутрішніх перешкод можуть бути віднесені об'єкти, які становлять загрози всередині країни, а до зовнішніх належать загрози, які виходять від світового соціально-економічного та політичного простору. На національному рівні енергетичної безпеки інсайдерські загрози також можна умовно розділити на кілька груп: економічні, соціально-політичні, техногенні, природні та регуляторні загрози.

Загрози, що можуть виникнути всередині держави в енергетичній безпеці, можуть мати інвестиційний, фінансовий, техногенний чи структурно-режимний характер, що виникає у разі характерних змін між концентрацією та деконцентрацією, централізацією та децентралізацією енергетичної безпеки, а також при нестачі пропускних потужностей енергетичних зв'язків або високому рівні монополізації на державних енергетичних ринках. Перешкоди, пов'язані з формуванням енергетичної безпеки України, багато в чому збігаються з чинниками, загрозливими для комплексної безпеки на національному рівні в цілому [44]. Ці загрози лежать як у зовнішніх, так і у внутрішніх, політичних, соціально-політичних, техногенних та природних сферах діяльності в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Що стосується управління енергетичною безпекою держави, то важливі фактори, що впливають на неї, матимуть вирішальний характер:

- ❖ здатність енергетичного комплексу виконувати свої функції, забезпечувати необхідний обсяг поставок якісних ресурсів і за рахунок цього реалізувати стабільне функціонування та динамічний прогресивний розвиток усіх галузей господарського комплексу, щоб забезпечити прийнятний рівень умов життя і праці населення;

- ❖ стійкість енергетичного комплексу до зовнішніх і внутрішніх економічних, техногенних і природних загроз, а також його здатність зменшувати збитки, викликані проявом різних несприятливих факторів;

- ❖ здатність господарського комплексу та споживачів регіону ефективно використовувати енергетичні ресурси, реалізуючи потенціал енергетичної безпеки, запобігаючи, таким чином, нераціональним громадським витратам на своє енергозабезпечення та дефіцитність енергетичного балансу;

- ❖ наявність створених державою, суспільством та економікою сприятливих соціально-політичних, правових і фінансово-економічних умов для ефективного функціонування підприємств – постачальників енергетичних ресурсів;

- ❖ здатність енергетичних компаній гарантувати задоволення деякого мінімуму потреб в енергоресурсах при виникненні обмежень щодо

Таким чином, загрози енергетичній безпеці України можуть дестабілізувати роботу всіх енергетичних комплексів, обмежити або порушити енергопостачання населенню та виробництву, спричинити короткострокові чи довгострокові ризики, які можуть спричинити аварії та інші негативні енергетичні, економічні та соціальні наслідки природи [71]. При опрацюванні думок різних науковців видно, що для цілісного аналізу оцінки рівня енергетичної безпеки держави всі фактори можна згрупувати за чинниками (економічними, техногенними, зовнішньоекономічними, соціально-політичними, природними, управлінсько-правовими) в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

При аналізі економічних факторів можуть мати місце різнорівневі ризики. Водночас незрозуміло, чи є ці події негативними чи позитивними, оскільки тенденції в будь-якому напрямку будуть мати однаково дестабілізуючі наслідки для енергетичної галузі України. Передбачений огляд факторів показав можливі події та різні наслідки при виникненні таких подій. З огляду на це, управлінські фактори мають значний вплив на всі інші чинники енергетичної безпеки держави. Система управління енергетичною безпекою держави має бути спрямована на зменшення сприйнятливості економіки чи об'єктів енергетичного комплексу до загроз або на нівелювання наслідків від їх виникнення. Це повинно сприяти збереженню або покращенню рівня енергетичної безпеки та зменшенню ризику від її ослаблення.

У процесі аналізу визначення терміну «енергетична безпека» різні дослідники та експерти виявляють особливості цього поняття, воно є невід'ємною частиною економічної безпеки. Енергетична безпека держави визначається як стан захищеності конкретного суб'єкта від внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечення стабільного функціонування паливно-енергетичних комплексів в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

При національному управлінні енергетичною безпекою держави більш конкретно визначаються цілі, оптимізуються енергетичні ресурси, виявляються об'єкти та сфери, які створюють внутрішні і зовнішні загрози, покроково контролюється процес реалізації енергетичної політики. Факторний аналіз для оцінки рівня енергетичної безпеки визначає різні чинники, які допомагають визначити можливі ризики та наслідки для енергетичної безпеки країни [72].

Основна загроза полягає в тому, що ця концепція безпеки виходить за межі безперебійного постачання енергоресурсів для задоволення пот-

реб економіки. Перед світовим співтовариством постають принципово нові проблеми, що вимагають зміни традиційних підходів до проблеми національної енергетичної безпеки. З точки зору державного управління, функціонування енергетичної безпеки держави має здійснюватися у взаємозв'язку з економічними, екологічними і соціальними чинниками, зважаючи на те що енергетичну безпеку характеризує ступінь захищеності енергетичного комплексу та систем енергетики від загроз, здатних знищити чи зменшити ефективність, безперерйне забезпечення енергетичними ресурсами населення та господарський комплекс країни і, таким чином, підірвати його економіко-соціальний розвиток.

При розробці системи управління енергетичною безпекою держави енергетична безпека не тільки залежить від факторів, згаданих вище, і наслідків їх змін, але й на ці фактори можна прямо чи опосередковано впливати, щоб привести їх до цінності. Треба мати на увазі одну річ, потрібну для підвищення рівня. Для цього необхідно розглядати енергетичну безпеку як систему, а зі збільшенням кількості суб'єктів зростатиме і кількість зв'язків між елементами системи. Водночас зросте складність системи, тобто властивість, що призведе до різкого збільшення кількості можливих умов системи зі збільшенням чисельності зв'язків між її структурними елементами.

Зростаюча інтернаціоналізація та глобалізація енергетичного сектору та взаємозалежність країн від енергії роблять неможливим окремій країні, навіть великій та економічно сильній, незалежно гарантувати національну енергетичну безпеку. [43]. Через це в міжнародному енергетичному співробітництві на перший план вийшло питання забезпечення міждержавної енергетичної безпеки на глобальному рівні в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Оскільки енергетична безпека багато в чому визначається забезпеченням безперервності функціонування енергетичного комплексу, особлива увага приділяється гарантії та стабільності поставок цих ресурсів на економічно вигідних умовах, у тому числі із зовнішніх джерел. Енергетична безпека держави багато в чому визначається становищем на світових енергетичних ринках, які все чіткіше набувають глобального характеру, де головну роль відіграють транснаціональні корпорації. Зараз конкуренція на цих ринках загострюється, що, в свою чергу, посилює активність міжнародних компаній на цих ринках. Водночас посилюватиметься міждержавне співробітництво в енергетичній сфері з метою уникнення різких цінових коливань, запобігання взаємо деструктивній конкуренції, забезпечення стабільності та передбачуваності кон'юнктури енергетичного ринку.

Від розвитку цих процесів значною мірою залежить економічне бла-

гополуччя, політична стабільність та екологічний стан глобального суспільства XXI століття. Нерівномірний розподіл енергетичних ресурсів призвів до гострої конкуренції за доступ до енергетичних ресурсів, маршрутів транспортування та продажів. Це відображається у зовнішній енергетичній політиці багатьох країн, енергетичній дипломатії, зовнішній політиці та дипломатії [62]. Простежується важливість міждержавних відносин та вагомість специфічної сучасної енергетичної дипломатії, що є тісною співпрацею зовнішньополітичних відомств і транснаціональних компаній, а також активна роль самих компаній на світовій арені як самостійних представників у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Основними механізмами державного управління для гарантування енергетичної безпеки за стабільних національних економічних умов є:

- ❖ розробка, втілення та управління дотриманням норм у сферах енергопостачання та енергоспоживання, що включає активне впровадження економічних норм, стимулювання та підтримку корпоративної діяльності у сфері енергетичної безпеки;

- ❖ моніторинг ситуації, прогнозування та розробка стратегічних та державних програм, експертиза, контроль та ліцензування, що включає адміністративний контроль за господарською діяльністю в надзвичайних ситуаціях;

- ❖ необхідність розробки чинної моделі, обумовленої тим, що проблема енергетичної безпеки пов'язана з численними видами діяльності, галузевими та функціональними, складність та необхідність підтримки приватного сектора в рішенні проблем енергобезпеки вимагає координації дій державних органів країни в особливих умовах.

Зовнішньоекономічна діяльність в енергетичній безпеці повинна бути закріплена за міжнародними спостерігачами, а також доцільно створити інститути енергетичної політики та дипломатії, які будуть здійснювати підготовку кадрів, що поєднують фундаментальні університетські знання з структурним вивченням процесів, які відбуваються в галузі енергетичної дипломатії та геополітики, міжнародної енергетичної співпраці, що здатні формувати зовнішню енергетичну політику більшості держав у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу [70].

Видається недоцільним створювати додаткові організації на транскордонному рівні. Головним органом, відповідальним за забезпечення виконання загальнодержавної управлінської роботи у цій сфері, що здійснюється на транскордонному рівні, має бути спеціальний структурний підрозділ. Його управлінський орган повинен складатися зі співробітни-

ків для виконання організаційних, аналітичних та контрольних функцій. Об'єктами управління енергетичною безпекою держави має стати енергоефективність у частині управління попитом, енергоефективність в частині управління економічною продуктивністю в секторах економіки, енергоефективність економіки в частині зниження енергоємності валового внутрішнього продукту та енергоефективність в системі постачання енергоресурсів і електроенергії. Також не слід відкидати ефективність управління надрами, екологічні аспекти енергетичної безпеки, попит на енергоносії, які пов'язані з питаннями енергетичної безпеки та залежність енергетичного сектора країни від експорту і його структури.

Від розвитку цих процесів значною мірою залежить економічне благополуччя, політична стабільність та екологічний стан глобальних суспільств у XXI столітті. Нерівномірний розподіл енергетичних ресурсів призводить до гострої конкуренції в придбанні, транспортуванні та збуті енергетичних ресурсів, що відображається на зовнішній енергетичній політиці, енергетичній дипломатії, зовнішній політиці та дипломатії багатьох країн [73]. З огляду на той факт, що енергетичний комплекс України відіграє важливу роль в економіці і за роки проведених реформ його роль ще більше зростає, потрібна побудова Енергетичної стратегії держави, яка повинна бути вбудована в структуру системи документів державного планування в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Така стратегія повинна об'єднувати всі активні концепції у сфері енергетики, екології, надрокористування в один загальний документ. Кожна окрема концепція відображає загальне бачення розвитку окремого регіону, впровадження відповідної національної політики, пропозиції та методи вирішення проблем цього регіону. Ця ситуація, у свою чергу, має наслідки для розробки стратегічних планів національних агентств. Як показує практика, стратегічний напрямок одного національного агентства може не узгоджуватися зі стратегічним напрямком іншого, а тому запропоновані заходи та індикатори є суперечливими.

Відповідно, об'єднання вже чинних концепцій надасть змогу проводити системоутворювальні заходи в усіх напрямках покроково та в кінцевому підсумку матиме синергетичний ефект, що, в свою чергу, приведе до покращення енергетичної безпеки України. Зокрема, на першому етапі необхідно реалізувати різноманітні заходи щодо забезпечення енергетичної безпеки, стабілізації промислового виробництва, створення нових виробництв, вирішення поточних питань щодо подолання надзвичайних ситуацій [58]. Обсяг експортного виробництва, пошук нових експортних ринків, інституційні зміни, інвестиційні рішення, регулювання соціальних питань, удосконалення економічного регулювання,

.....
підготовка кадрів галузі тощо в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

На наступному етапі необхідно вирішувати питання більш тривалого характеру. Здебільшого вони пов'язані з підготовкою до технологічної модернізації, вивченням нових технологій, підготовкою кадрів у високотехнологічних галузях, реалізацією масштабних проєктів із застосуванням методів управління проєктами, вирішенням проблем охорони навколишнього середовища на національному рівні. Третя фаза передбачає радикальне підвищення продуктивності праці за рахунок упровадження високотехнологічного виробництва, чистого виробництва та глибоких процесів.

Удосконалення організаційної структури та функціонального наповнення системи державного управління енергетичною безпекою дозволить збалансувати усі інтереси виробників та постачальників енергетичних ресурсів, їх споживачів і країни. Розробити спільний підхід до гарантування енергетичної безпеки на основі передового світового досвіду та централізувати й консолідувати всю інформацію щодо реалізації державних програм енергетичної безпеки держави в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Однією з передумов забезпечення соціально-економічного розвитку країни є підвищення конкурентоспроможності галузей, індустріальних парків та окремих підприємств. Конкурентоспроможність підприємства визначається в основному енергоємністю продукції, що виробляється, і ступенем ефективності використання енергетичних ресурсів [14]. Національна політика енергозбереження є основою для зниження енергоємності кінцевої продукції, що робить її більш конкурентоспроможною на світовому ринку. Вважається, що ефективне просування політики енергозбереження з боку держави можливе за умови збереження раціональної зацікавленості компаній усіх галузей економічного використання енергоресурсів для скорочення витрат.

Важливість економії енергоресурсів обґрунтовується тим, що енергетичний потенціал України відносно невеликий і без належного рівня державного управління неможливо вирішити проблему забезпечення економічного зростання країни. Програма енергозбереження визначає основні напрямки державної політики у цій сфері та підвищення енергоефективності. Вони характеризують перелік запланованих організаційних, правових і технічних заходів, цільові показники їх виконання, обсяги та джерела фінансування. Також необхідно обговорити зацікавленість потенційних інвесторів, що надають послуги у сфері енергозабезпечення соціально зна-

чимих об'єктів в усій державі в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Незважаючи на велику кількість досліджень і розробок організаційно-економічних моделей реалізації стратегій енергозбереження, актуальною залишається проблема створення методичного інструментарію, який дає змогу здійснювати комплексне державне управління енергозбереженням [74]. Потрібно відзначити, що сформульовані проблеми, які ускладнюють досягнення кінцевої мети—побудови політики енергозбереження, виглядатимуть як підвищення енергетичної ефективності всіх галузей промисловості, житлово-комунального господарства, були лише частково враховані на певному етапі.

На думку аналітиків, структурні зміни в соціально-економічному розвитку держави та впровадження політики енергетичної безпеки призведуть до потенційного зниження енергоємності української економіки, що призведе до зниження внутрішнього попиту на енергоносії. Первинний енергетичний ресурс визначається взаємозв'язками між процесами створення цінності виробниками енергетичних ресурсів, споживачами та організаціями, які здійснюють їх в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Потрібно вбачати можливості структурного підвищення енергоефективності виробництва енергоресурсів і промислової продукції, заснованого на зменшенні обсягів споживання та витрат на всі види енергоресурсів у структурі на витрати їхнього виробництва. Однак, спроби запровадження такого підходу до державної політики енергетичної безпеки в постачанні енергоресурсів і споживання промислової продукції не завжди дають позитивні результати.

Енергозбереження—це комплекс організаційних, правових, технічних заходів, спрямованих на зменшення споживання паливно-енергетичних ресурсів при збереженні та покращенні відповідних цим споживанням позитивних результатів. Господарська, науково-дослідна, освітня та соціальна діяльність [17]. Державна політика енергетичної безпеки повинна передбачати здійснення комплексу взаємопов'язаних організаційних та технологічних заходів щодо скорочення обсягів використання всіх видів енергоресурсів на етапах їх видобутку, транспортування і споживання в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Державна політика розробки та реалізації енергозберігаючих технологій повинна мати необхідне інформаційне забезпечення в контексті енергетичної безпеки України. Інформаційна політика щодо енергоефективності надає організаціям, органам державної влади та місцевого самоврядування оновлену інформацію про вимоги законодавства щодо

енергоефективності та прогрес у виконанні державних програм. Інформація про енергоефективність різноманітна за своїм характером і включає дані про програми енергозбереження, закони енергозбереження, зведені показники використання енергетичних ресурсів.

Чинна система інформаційного забезпечення енергозбереження містить програми, стандарти, регламенти, методичну документацію і правила, які розробляються для управління енергозбереженням на різних етапах та стимулювання підвищення енергетичної безпеки. Досягнення рівня інтеграції у сфері енергозбереження на регіональному рівні пов'язує окремі системи й теми енергозбереження, особливо з соціально-економічним розвитком регіону в цілому [52]. Програма енергозбереження визначає основні напрямки енергозбереження та підвищення енергоефективності та містить перелік запланованих організаційно-правових та технічних заходів, цільові показники їх реалізації, обсяги та джерела фінансування в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

У цілому стійка енергетична система формується шляхом визначення забезпеченості енергоресурсами, структури виробництва і споживання енергоресурсів, їх співвідношення з промисловою продукцією. У зв'язку з цим можуть виникнути труднощі в організації енергоощадних процесів на окремих підприємствах, наприклад, в їх галузевому розподілі. Національна система управління енергозбереженням на місцевому рівні є недостатньо ефективною, а наглядова функція у сфері енергозбереження має здійснюватися не лише на національному адміністративному рівні, а й на рівні місцевого самоврядування. Відсутність дієвих механізмів стимулювання інвестиційної, інноваційної та організаційної діяльності у сфері енергоефективності не сприяє ефективній державній політиці у цій галузі.

Керівництвом більшості великих підприємств енергозберігаючі заходи не розглядаються як спосіб істотного підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності підприємств. Причиною може бути відсутність уніфікованих процедур і чітких критеріїв оцінки економічної ефективності заходів у сфері енергозбереження [42]. Це послаблює інтерес приватних інвесторів до фінансування комплексних соціально-економічних програм, оскільки недостатньо розвиненою є інноваційна інфраструктура у сфері енергозбереження в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов ЄС.

В Україні мають функціонувати інноваційні центри колективного використання високотехнологічного обладнання, центри трансферу технологій, інноваційні підприємства та інші суб'єкти інноваційної інфраструктури. Однак, перераховані організаційні форми практично не взаємодіють

між собою і з іншими суб'єктами процесів енергозбереження з питань поширення енергозберігаючих інновацій [3]. Енергоаудит як основне джерело інформації щодо енергоспоживання і потенціал економії енергоресурсів є обов'язковим для більшості підприємств та організацій. Дана процедура сприяє стимулюванню процесів енергозбереження та отримання достовірних даних про ефективність енерго- і ресурсокористування. Невирішеність перерахованих проблем знижує роль і значення енергозбереження у підвищенні ефективності соціально-економічного розвитку держави.

Необхідно зазначити, що сформульовані проблеми, які ускладнюють досягнення поставленої мети реалізації державної політики енергозбереження (підвищення енергетичної ефективності всіх галузей промисловості та невиробничої сфери) мають бути враховані при розробці енергетичної стратегії України. Енергетична стратегія повинна уособлювати реалізовані на практиці напрямки розвитку паливно-енергетичного комплексу, які повинні забезпечити досягнення цільових темпів економічного зростання країни та регіонів, збільшення валового внутрішнього продукту, зниження їх енергоємності та підвищення енергетичної ефективності всіх галузей і сфер економіки, а також забезпечення належного соціально-економічного розвитку в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Якщо промислові підприємства в усіх секторах залишаться зацікавленими в економічному використанні енергетичних ресурсів для скорочення витрат, вони зможуть ефективно сприяти енергозбереженню. Також необхідно підтримувати інтерес інвесторів та організацій, які надають послуги з енергозбереження [7]. Діяльність з розробки та впровадження заходів з енергозбереження повинна включати необхідне інформаційне забезпечення. Чинна система інформаційного забезпечення енергозбереження має містити в собі програми, стандарти, регламенти, методичну документацію і правила, що розробляються для управління енергозбереженням на різних етапах і стимулювання підвищення енергоефективності в промисловості.

Потрібне отримання більш повної та точної інформації на основі оцінок споживання енергії та запасів енергії для всіх секторів у зв'язку зі зростаючою важливістю комплексної інформації для підтримки прийняття рішень щодо енергозбереження. Основним джерелом інформації щодо максимальних втрат та відповідного потенціалу енергозбереження для паливно-енергетичних комплексів є результати енергоаудитів у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Під таким видом контролю як аудит розуміється взаємопов'язаний комплекс технічних, управлінських, організаційних, економічних та ін-

ших заходів, що включає збір і обробку інформації про використання енергетики з метою отримання достовірних даних, показників енергоефективності; виявлення потенціалу енергозбереження та можливостей підвищення показників енергетичної ефективності [71]. Збір таких даних можливий лише на підставі результатів комплексних енергетичних обстежень, але на даний момент є ряд проблем, пов'язаних з організацією та проведенням державними органами та установами енергоаудитів. Таким чином, у переліку організацій, зобов'язаних проводити енергетичне обстеження, багато компаній з різних галузей соціально-економічного розвитку, що можна вважати позитивним фактором.

Проте слід зазначити, що існуюча практика проведення енергетичного обстеження має недоліки: проведення корпоративного енергоаудиту є дорогим процесом і багато організацій не мають для цього фінансових ресурсів. Водночас установи та організації не можуть розраховувати на часткове бюджетне фінансування енергозберігаючих заходів без проведення належного енергоаудиту [29]. Існуюча практика проведення енергетичних обстежень енергоаудиторськими фірмами є тривалою і витратною для промислових підприємств. Багато рекомендацій енергоаудиторів не реалізуються на практиці через відсутність у підприємств фінансових, матеріальних, кадрових ресурсів. Перелічені умови щодо проведення енергоаудиту негативно сприймаються корпоративним менеджментом і тому не сприяють енергозбереженню чи підвищенню енергоефективності економіки в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Покращити навколишнє середовище може державна політика енергозбереження. Для сприяння процесам енергозбереження в Україні та забезпечення підвищення енергоефективності необхідно створити ефективні механізми практичної реалізації заходів у сфері енергозбереження. Це означає, що весь процес, від проведення внутрішніх енергетичних обстежень і визначення резервів енергозбереження до підтримки впровадження нового енерго- та ресурсозберігаючого обладнання та матеріалів, здійснюється за участю та під контролем державних органів влади [68]. Удосконалення існуючої практики проведення енергоаудиту дозволить підвищити ефективність використання енергоресурсів у довгостроковій перспективі і забезпечить баланс інтересів усіх суб'єктів соціально-економічного розвитку в державі.

Враховуючи важливість енергозбереження для підвищення конкурентоспроможності та прибутковості компаній та організацій, можна зробити висновок, що завдання підвищення енергоефективності національних установ полягає у зменшенні втрат та зменшенні споживання

енергії. Економія енергії особливо важлива в умовах зростання вартості палива та зростання конкуренції. Низька енергоефективність збільшує виробництво та вартість кінцевої продукції. У цьому контексті енергозбереження як фактор підвищення енергоефективності та зниження витрат має стати головним питанням національної політики у цій сфері в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

2.1.3. Публічне управління земельними ресурсами у національній аграрній економіці в умовах децентралізації влади на сучасному етапі в Україні

На сьогоднішній день у світовій практиці існує декілька основних підходів щодо ефективного управління земельними ресурсами як однієї з системних складових сукупної стратегії сталого розвитку, на місцевому рівні – із загальною участю громадськості та централізованим управлінням з незначним делегуванням місцевим органам влади [75]. Децентралізація влади часто є джерелом суперечок між різними структурними підрозділами на місцевому, регіональному та державному рівні. Особливо коли йдеться про плани, створені за умови надходження коштів з різних джерел у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Основною метою управління земельними ресурсами територіальної громади є найбільше задоволення потреб у земельних ресурсах не лише домогосподарств чи людей, а й підприємств різних галузей економіки на території однієї територіальної громади, раціональне та ефективне використання, охорона земельних ресурсів на території однієї територіальної громади [76-77]. Також вони створюють правові та економічні передумови для різноманітних форм господарювання на землі, здійснення державного управління збереженням та використанням земельних ресурсів та збільшення місцевих надходжень від операцій з земельними ресурсами [78].

Основними повноваженнями міністерств у сфері землеустрою є розробка законодавчих та нормативних державних актів з питань земельних відносин, реалізація довгострокової політики управління, раціонального використання та ефективної охорони земель, формування основних критеріїв землекористування, розробка загальнодержавного землеустрою, генеральних планів землеустрою та інших конкретних генеральних планів. Також важливою є організація роботи з картографування земної поверхні, глобального моніторингу, оцінки земель, перевірки та нагляду за дотриманням законодавства про землю та виконанням проєктів землеустрою адміністративними рівнями. Також потрібно захищати законні права

та інтереси землекористувачів усіх типів володіння, збереження земель сільськогосподарського призначення, контроль за використанням земель та ведення кадастру нерухомості, класифікація земель та право власності на землю в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Таким чином, незважаючи на переваги децентралізації влади від центрального уряду і до територіальної громади, більшість країн зберігають централізований принцип процедур прийняття рішень щодо використання земельних ресурсів. Лише деякі із країн делегували значну кількість повноважень щодо прийняття вирішальних рішень щодо землекористування, зберігаючи державну відповідальність за прийняття рішень щодо використання цінних земельних ресурсів. Такі обов'язки з нагляду та контролю також часто зосереджені в органах територіальної влади.

Здебільшого централізація влади також потрібна при вирішенні проблем, суміжних з впливом землекористування, які виходять за межі певних територіальних громад. Тобто питання вигідного використання природних ресурсів, які вимагають значної уваги та захисту, часто не вміщаються в адміністративних межах, і тому потрібно вести перемовини та приймати рішення на вищому рівні [48]. У більшості ситуацій децентралізація спричинила суперечності між центральними публічними установами та місцевими органами територіальної громади, які гальмують потоки державних та приватних інвестиції, а також реалізацію проектів та програм.

Державний орган управління найвищого рівня структурує організацію роботи суб'єктів нижчого рівня управління на основі затверджених для конкретної територіальної громади характеристик ефективності раціонального використання земельних ресурсів. Місцеві органи територіальної громади пропонують на розгляд та прийняття вищими органами державної влади пропозиції щодо покращення управління земельними ресурсами, спостерігають за витрачанням виділених коштів у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Щоб відповідати розмежуванню функцій управління природними ресурсами між органами публічної влади та органами територіальної громади законодавча база повинна регулювати повноваження органів виконавчої влади та представницьких органів. Відсутність розмежування призводить до неефективного управління та негативного впливу на ефективність системи. Лише при наявності потрібної нормативно-правової бази держава може керувати земельними ресурсами держави в умовах побудови ринкових відносин [79].

Головною метою управління земельними ресурсами є виконання системи земельних відносин та землекористування. Це допоможе досягнути високого рівня екологічних та соціальних умов життя, збільшить ефективність підприємницької та іншої діяльності, створить умови для збереження і покращення агрохімічних властивостей землі, дозволить отримати більше надходжень до державного й територіального бюджетів. Суб'єкти господарювання поділяються на державні, місцеві та внутрішньогосподарські. Спочатку є держава як суб'єкт земельних відносин, а далі – юридичні особи або громадяни в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Досягнення високої мети доступне лише в процесі землеустрою: вирішуються такі похідні завдання як захист суспільних інтересів у контексті національної безпеки, забезпечується правильне використання земельного фонду України, підвищуються доходи від земельних об'єктів. Також важливим є поліпшення економічних умови нерухомості, покращення її ринкової вартості, удосконалення виробничих затрат на утримання об'єктів земельної власності та забезпечення територіальних інтересів у процесі реалізації комплексних програм управління земельними ресурсами України та територіальних громад. Слід пам'ятати про вирішення соціальних ризиків, пов'язаних з використанням земельної власності та власності певних територіальної громади, розвиток земельної інфраструктури, побудову системи підвищення податкових надходжень до територіального бюджету, формування найефективніших господарюючих структур земельних відносин та створення початкових умов для залучення інвестицій із забезпеченням юридичних гарантій для інвесторів щодо прав на землю та побудови системи державних гарантій прав громадян на землю [80].

Для отримання позитивних результатів щодо земельної політики в територіальних громадах потрібно перш за все впорядкувати компетенції функціонального розмежування обов'язків володіння, користування та розпорядження земельними ресурсами в цих територіальних межах, а також потрібне функціональне та структурне покращення системи управління земельними ресурсами на територіальному рівні. Важливо також створити загальну автоматизовану структурну систему державного земельного кадастру земельних ресурсів, налагодити орендні відносини та забезпечити економічну дохідність земельних ділянок різних категорій. Для ще більш ефективного управління земельними ресурсами на місцевому рівні необхідно удосконалювати методи та форми землеустрою, а також своєчасно проводити землеустрій, кадастр та нагляд за територіями в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Позитивний ефект від державної земельної політики на територіальному рівні забезпечується такими основними принципами формування та реалізації, як: зручність, інтегрованість у правову та економічну політику держави, системність, узгодженість, науково-економічна обґрунтованість, практична реалістичність [81]. Адміністрування земельними ресурсами усіх територіальної громади на землях різних категорій та різного цільового призначення має ряд відмінностей. Головна особливість державного керівництва земельними ресурсами територіальних громад є налагодження раціонального застосування земель сільськогосподарського призначення. Це допоможе мінімізувати загрози продуктової безпеки України в сучасних умовах у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Одним із найважливіших завдань державної земельної політики в органах самоврядування громад є створення базових соціальних гарантій для суб'єктів земельної діяльності, захист їх прав та інтересів, а також усунення негативних витрат. Це дозволить сформувати спеціальний комплекс дій управління земельними ресурсами [82]. Першочерговими завданнями можна вважати створення аргументовано дієвої законодавчої бази для виділення населенню землі, необхідної для забезпечення життєдіяльності та сільськогосподарських потреб, будівництва будинків та дач. Це зменшить дискримінацію при визначенні пільг для отримання землі та збільшить кількість робочих місць у рамках організації та розширення виробництва в різних галузях народногосподарського та сільськогосподарського комплексу держави. Також потрібне залучення значної кількості населення до процесу коригування земельних відносин. Це дозволить більш раціонально та ефективно використовувати земельні ресурси, залучить громадян територіальних громад до реалізації земельного контролю.

Сферою здійснення повноважень територіальних органів державного управління є формування адміністративних територій усіх рівнів. З утворенням об'єднаної територіальної громади в їхньому розпорядженні є певна територія, на якій здійснюють свою роботу органи територіальних громад. Межі цих адміністративних районів та територій єдиного територіального управління не повинні збігатися з іншими. Згідно з законодавством, під територією територіальних громад вбачають заселену територію, в межах якої здійснюється територіальне управління, а ресурси що розташовані в її межах, є власністю територіальної громади; місцевий бюджет наповнюють та розподіляють органи територіальних громад [83].

Серед географічних факторів, що зумовлюють управління земельними ресурсами територіальними громад та є найважливішими, є розмір території громади та природні умови. При формуванні територіальних гро-

мад важливо брати до уваги територіальну близькість населених пунктів, спільне використання природних ресурсів кожної територіальної громади. Економічний фактор, що формулює об'єднану територію, – це колективна виробничо-господарська діяльність, яка проявляється як в спільному використанні природних ресурсів, так і в приналежності виробництва, яке здійснюється на даній території в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Предметом управління земельними ресурсами в територіальних громадах є землі у встановлених межах, що визначені місцем розташування земельних ділянок, територіальні ділянки, земельні частки та права на них. Земля на території територіальної громади може перебувати у державній, приватній та інших формах власності [84]. Землі, що розташовані в межах однієї територіальної громади, не віднесені до державної, приватної чи іншої власності, а також землі, набуті органами територіальної громади за межами даної територіальної громади, а також землі, що належать територіальній громаді.

При побудові структури виконавчого органу територіальної громади потрібно брати до уваги такі принципи як цільова орієнтація територіальної громади, мета та напрямок діяльності територіальної громади формуються шляхом розділення компетенцій. Принцип горизонтального розмежування функцій використовується між структурами та посадовими особами одного рівня, при вертикальному поділі функцій задіяні суб'єкти господарювання державного та територіального підпорядкування різних форм власності, громадські організації та інші форми самоорганізації. В комплексі важливою є цілісність структури управління територіальною громадою в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Земельними ресурсами, що перебувають у власності територіальної громади, управляють органи місцевих територіальних громад [85]. Порядок управління земельними ресурсами територіальної громади у всіх територіальних громадах відокремлений від системи управління будівлями та спорудами. Виняток з цього правила становлять невеликі за розміром та чисельністю селища і міста, де управління нерухомістю збережене в одному структурному підрозділі територіального виконавчого органу публічної влади в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Система використання земельних ресурсів територіальної громади, яка є головною складовою системи землеустрою кожної територіальної громади, забезпечує ефективне використання земельних угідь територіальної громади, має на меті оптимізувати структуру доходів територіального бюджету, зменшити доходи від власності на землю, створити ци-

вілізований ринок нерухомості на території територіальної громади, забезпечити право власності на землю, щодо нерухомого майна збільшити питому вагу надходжень до державного бюджету шляхом збільшення податкових платежів, зекономити бюджетні кошти та скоротити час прийняття управлінських рішень в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Для досягнення поставленої мети, в тому числі при розробці та реалізації заходів соціально-економічного та територіального розвитку території кожної громади, визначають найбільш дієвий напрямок та форму використання земельних ділянок, зокрема приватизацію об'єктів незавершеного будівництва, надання земельних ділянок в оренду та інші дії, пов'язані з землею [86]. При цьому слід враховувати наступні умови та особливості системи землеустрою територіальної громади, що включають наявність законодавчої нормативно-правової бази з управління земельними ресурсами, присутність місцевої точної інформаційної бази для забезпечення підвищення рівня доходів від здійснення операцій із землею та іншим нерухомим майном та розвиток позитивного зіставлення доходів до витрат на утримання та розвиток соціально орієнтованої системи. Також необхідно забезпечити позитивну динаміку техніко-експлуатаційних особливостей об'єктів земельно-майнового комплексу, контроль за зміною вартості та попиту на продукцію і послуги, вироблені територіальними підприємствами, в галузі управління земельними ресурсами. Потрібна відповідність використання нерухомого майна згідно з нормативами, розвиток інститутів діяльності в галузі господарського комплексу та спостереження за динамікою росту інвестиційної привабливості територіальної громади.

Територіальні громади будують систему управління земельним господарством в такій послідовності: спочатку складають список проведених перевірок стану та тенденцій розвитку соціального, економічного та політичного стану в державі та громаді, матеріальні та інші ресурси, які має у власності або які може залучити громада для свого розвитку. Після цього беруть до уваги довгострокові перспективи розвитку територіальної громади та інтереси сусідніх територій [87]. Наступним логічним кроком є аналіз основних напрямків розвитку територіальної громади, що можуть мати економічний, соціально-культурний, екологічний чи інший характер. Попередні кроки дозволять оцінити початкову вартість програм та очікуваний ефект від їх реалізації, призначити конкретних виконавців. Усе це забезпечить періодичну конкретизацію відповідно до змін соціально-економічної ситуації в державі, зміни поглядів спільноти територіальної громади на розвиток своїх територій та використання ресурсів.

Враховуючи складність системи, основою побудови процесу управління земельними ресурсами повинна бути земельно-інформаційна система. З її допомогою можна здійснювати контроль за станом об'єкта управління, контролювати ефективність механізму та рівень виконання прийнятих рішень, аналізувати зовнішні й внутрішні негативні чинники та прогнозувати їх подальший розвиток, підтримувати процеси прийняття ефективних рішень [88]. Також ця система управляє діяльністю органів територіальних громад, забезпечує надійне зберігання та швидкий доступ до значних обсягів інформації, забезпечує автоматизовану допомогу при обробці та аналізі інформації та формує різноманітні джерела зв'язку, а також надає підтримку віддаленого доступу до надходжень у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

До основних заходів, які складають систему управління землями територіальних громад, належать ведення кадастру нерухомості, враховуючи реєстрацію земельних ділянок та їхню оцінку, планування та коригування використання земель, надання та ревізування земельних ресурсів, моніторинг, контроль та встановлення порядку керівництва земельними ресурсами, надання землі в безстрокове користування, передача її у власність, оренду та попереднє планування використання земель, стягування плати за землю, що перебуває у власності територіальної громади.

Органи управління територіальної громади визначають наявність майна територіальних громад, бюджетів та виборних органів територіального управління на території громад в межах, встановлених законодавством, і в яких здійснюється територіальне управління. Територію територіальної громади складають землі міських, сільських, а так само прилеглі до них землі загального користування, рекреаційні зони, землі, необхідні для розвитку міст та селищ, інші земельні ресурси в межах структур територіальної громади незалежно від форм власності та цільового призначення цих територій [89]. Управління всіма цими ресурсами територіальної громади має сприяти розвитку територій, покращувати показники дохідності та стан земель.

Крім того, управління земельними ресурсами має здійснюватися як в інтересах держави, так і в інтересах громадян територіальної громади, які проживають на певній території. Люди реалізують своє право на територіальне управління шляхом участі у місцевих виборах, іншими формами прямого волевиявлення, а також через виборчі органи та інші органи управління територіальною громадою [91]. До повноважень таких органів управління в галузі земельних відносин належать прийняття правил землекористування та забудови територій різних поселень, розробка та реалізація територіальних програм використання та охорони земе-

льних ресурсів, вилучення, викуп земельних ділянок для спільних потреб громади та інші рішення, пов'язані з вирішення питань територіального значення в галузі використання та охорони земель, що перебувають в комунальній власності в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Керуючий орган територіальної громади приймає щорічні звіти голови територіальної громади про результати їх діяльності, роботу територіальної виконавчої служби та інших органів територіального управління, у тому числі про прийняті рішення з питань, поставлених представницьким органом територіальної громади [90]. Ці дії складають важливу державну функцію, тому органи територіальних громад тісно взаємодіють у цих питаннях з державними органами влади. Територіальне управління здійснюється органами територіальних громад. Виконують управління на території громад у межах законодавчих норм та прийнятих правил. Органи та посадові особи територіальних громад діють в органах управління з питань володіння, користування та розпорядження об'єктами та майном з метою надання населенню максимально значущих соціально значущих послуг населенню територіальної громади.

Право власності на землі територіальних громад виникає з моменту державної реєстрації. До активів укрупненого органу територіальної громади належать землі особливо охоронюваних природних територій місцевого значення, а також землі водного фонду, зайняті окремими водними об'єктами, що належать об'єднаним територіальним громадам [91]. Землі сільськогосподарського призначення та населених пунктів, на яких нерухоме майно належить територіальним громадам, земельна ділянка, на якій розташоване приватне нерухоме майно, не придбана власником у встановленому порядку, земля, надана особам, комерційним організаціям, органам територіальної управління, а також унітарному підприємству, організації, іншій некомерційній організації, створеній територіальними громадами, що об'єдналася, та земельні ділянки, під якими розташовані підземні осередки територіального значення в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Здійснюючи державну підтримку заходів щодо раціонального використання, поліпшення якості та охорони земель, держава вживає необхідних політичних, економічних, організаційних, політичних, правових та ідеологічних заходів щодо раціонального використання, поліпшення якості та охорони земель [92]. Комплекс дій правового захисту, відповідно до якого втручання в правову господарську діяльність суб'єктів земельних відносин чи неправомірне припинення прав на земельну ді-

лянку повинно бути здійснене тільки у випадках, передбачених законом України. Достовірна та вчасно подана інформація про стан земельної ділянки є основою для прийняття управлінських рішень і є загальнодоступною для всіх учасників земельних відносин.

Виходячи з національної територіальної переваги, яка є невід'ємною частиною національного суверенітету, державне управління земельними ресурсами поширюється як на невикористовувані, так і на землі, що використовуються, незалежно від форми власності та користування. Зараз необхідно звернути увагу як на вдосконалення практик ознак господарювання, що виявляється у прямому та дестимулюючому впливі територіальних органів на землекористувачів, так і на створення систем економічних важелів в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Основною метою новітніх земельних пертурбацій в умовах реформування земельних відносин є охорона землі як важливого природного ресурсу, створення правових, економічних, організаційно-технологічних та інших умов для відтворення та підвищення родючості ґрунтів. Зміст принципів сталості землекористування стосується як сталості прав суб'єктів господарювання на певну ділянку землі, так і сталості використання цієї землі, її територіальної та просторової сталості [89]. Це необхідна передумова для належного землекористування, яке повинно забезпечувати розумне та економічне управління, яке враховує інтереси землекористувачів.

Територіальне управління проводиться органами територіальної громади і може мати як загальний, так і спеціальний характер. Органи територіального управління проводять на території територіальних громад в рамках законодавчих норм. Загальний державний – проводиться державними органами із загальною та спеціальною юрисдикцією та мають територіальний характер, що поширюється на всі земельні ресурси, незалежно від категорії земель та юридичної особи, що нею користується. Офіційна – здійснюється міністерствами та відповідними службами за принципом поділу земельних ділянок підприємств та організацій незалежно від розташування територій у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу [93].

Використовуючи землю як об'єкт управління, для державних органів вона є об'єктом господарської діяльності у межах адміністративних кордонів. Якщо державне управління у сфері землекористування здійснюється компетентними представниками, це зазвичай набуває форми обов'язкових офіційних розпоряджень щодо осіб та підприємств, які використовують земельні ділянки. Правові норми, що виходять від органів територіальних громад, забезпечують, здебільшого, вирішення економічних проблем користування земельними ресурсами щодо використання землі як майна.

При цьому, запропоновані органами державної влади рішення в регіонах базуються на їх достатності як суб'єктів господарювання.

Тому в територіальних громадах земля виступає як об'єкт, на який розповсюджується владні функції держави, а з іншого боку, земля виступає як об'єкт господарської діяльності. Отже, відмінності у способах регулювання земельних відносин виникають у зв'язку зі здійсненням функцій державної влади та у зв'язку з економічними відносинами, пов'язаними з використанням та охороною земельних ресурсів [73]. У першому випадку використовується метод влади через підпорядкування, котрий проявляється як правовий імператив у вигляді вимоги чи наказу, а у другому випадку – це є метод, що виникає в узгодженні та урахуванні бажання суб'єкта земельних відносин при формуванні резолюції органів державного управління земельними ресурсами в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Отже, маючи право власності на землю та інші природні об'єкти, держава займає позицію суб'єкта господарювання, інтерес якого проявляється в найбільш прибутковому та раціональному використанні цих ресурсів [94]. Коли під забудову віддається певна земельна ділянка сільськогосподарського призначення, підприємство чи особа-забудовник зобов'язана продемонструвати територіальним органам певну плату, що дорівнює кількості та якості наданої йому земельної ділянки. Якщо ділянка використовується в сільськогосподарському виробництві, то її тимчасовий власник зобов'язаний сплачувати державі орендну плату.

Механізми регулювання економічних процесів у системі управління такими ресурсами спрямовані на реалізацію національної земельної політики, захист прав землевласників та землекористувачів, встановлення соціально справедливих платежів чи податків на землю, запровадження правових заходів і формуються шляхом упорядкування реалізації заходів економічного впливу. Економічні санкції проти необґрунтованого використання земельних ресурсів для захисту прав на землю від незаконного відчуження та розтрати в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Даний механізм економічного регулювання та управління земельними ресурсами уособлює систему заходів економічного характеру, котрі направлені на здійснення земельної політики держави, а також на створення та забезпечення прав землевласників і землекористувачів [95]. Економічний механізм управління земельними ресурсами держави заснований на використанні земельної ренти як основи для формування відносин економічного регулювання з такими економічними інструментами, як ціни, податки на прибутки.

Передбачена структура економічних важелів управління земельними ресурсами повинна включати податок або орендну плату за земельні ресурси, що використовуються, ринкову, заставну ціну на землю, відшкодувальні платежі при відчуженні земель, виплати при консервації земель, штрафні платежі за завдані екологічні збитки [96-97]. Ці норми дотримуються реалізацією одного з основних положень системи розпорядження земельними ресурсами та забезпеченням плати за використання земельних ресурсів у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Ринкова економіка змістила фокус управління з прямих методів контролювання, тобто глобального централізованого розподілу і перерозподілу благ та фінансових ресурсів, на методи опосередкованого впливу на економіку землекористування через оподаткування [98]. Такі платежі вирішують комплекс завдань в системі управління земельними ресурсами держави та забезпечують системний розподіл наявних земель між запропонованими видами їх використання, створюють однакові умови господарювання для суб'єктів, що працюють на земельних ділянках різної якості, забезпечують отримання та потрапляння в місцевий бюджет рентного доходу, який чинний на земельних ділянках з кращими умовами, та створюють базу надходження коштів для проведення заходів, що покращують якість як території громад в цілому, так і окремих її районів.

Актуальним на сьогодні є питання раціонального управління земельними ресурсами територіальних громад. Основну увагу зараз надано нормативно-правовому забезпеченню та роботі державного земельного кадастру. Сучасна система контролю за сплатою податків є недосконалою, надходження податків на землю нерівномірними [99]. Податкове законодавство в цій сфері має бути жорсткішим, а керівні органи, зокрема податкова, повинні суворо контролювати надходження коштів до бюджету, що є однією з проблем землекористування в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

На територіальному рівні довгострокове планування дозволяє повернути території, необхідні для здійснення системного розвитку, житлової забудови або ведення сільського господарства та збереження природного середовища. Основними складовими проекту землеустрою є положення про умови житлового будівництва, розвитку підприємницької діяльності, створення соціальної інфраструктури, а також забезпечення недопущення використання земель сільськогосподарського призначення не за цільовим призначенням. Дотримання плану використання земельних ресурсів є безальтернативним механізмом, котрий значно обмежує права власності на землю [100]. Нормування прав реалізується згідно з характеристикою

видів дозволеного використання для розділених земельних ділянок.

Як правило, основні типи землекористування встановлюються як житлова, промислова, громадська, комерційна або некомерційна. У різних органах місцевого самоврядування ступінь децентралізації видів дозволеного використання земельних ділянок може відрізнятись. Власник має право вільного користування своєю земельною ділянкою у встановлених межах і відповідно до закону. Додатково до плану використання земельних ресурсів з'явилися містобудівні регламенти та норми в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Вони ухвалюються безпосередньо в територіальних громадах та можуть містити в собі обмеження щодо відсотка забудови тієї чи іншої території стосовно всієї площі, поверховості забудови, характеру зведених на ній будівель, зведенні парканів та огорож, матеріалу стін, форми дахів. Виходячи з цих планів землекористування, містобудівні регламенти визначають умови та норми забудови земельних ділянок, а також формують зовнішній вигляд міст і населених пунктів чи територіальних громад України.

Потрібно більш конкретно розподілити інституційну відповідальність за різні точки бачення планування та більш доцільного використання земельних ресурсів та реалізацію механізмів подолання розбіжностей, які існують між загальнодержавними відомствами і відомствами територіальних громад [101]. Головною метою керівництва земельними відносинами в територіальній громаді є збільшення вартості землі та об'єктів нерухомості за результатами доцільного використання та охорони земельних ресурсів, збереження та формування перспективного для життя і здоров'я людей навколишнього природного середовища, захисту прав громадян на землю, юридичних осіб та органів територіальних громад, а також розвитку різноманітних організаційно-правових видів господарювання на землі.

Земельна політика, яка складається з діяльності органів управління для успіху намічених цілей має бути зображена просто, прозоро та відповідати ухваленій у ній концепції справедливості. Після аналізу усіх норми управління земельними ресурсами в Україні, стає зрозуміло, що сукупність усієї кількості земельних ресурсів, правильність їх використання, збереження та відновлення окреслюватимуть не лише швидкість економічного зростання, а й рівень добробуту людей як певної територіальної громади, так і країни в цілому в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу [102].

Питання дієвого управління земельними ресурсами на рівні терито-

ріальної громади буде актуальним, оскільки сукупний успіх використання земельних ресурсів залежатиме від окремої територіальної громади, що, в свою чергу, впливатиме на одну з системоутворювальних галузей національної економіки та аграрного комплексу країни [103]. Можна сказати, що вирішення проблем у системі управління земельними ресурсами територіальних громад запрацює через покращення системи управління та підвищення ефективності управління, збільшення прибутковості такої статті державного бюджету як надходження від земельних платежів та зниження витрат часу на ефективні управлінські рішення.

Кожна людина, котра проживає на території будь-якої територіальної громади, використовує землю як суспільну власність, в тому числі вважаючи її своєю. Виходячи з цього, управління земельними ресурсами конкретної територіальної громади необхідно корегувати з урахуванням економічної ситуації та сформованого роками менталітету населення в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Наразі не створено інформаційної системи про ринок землі, що значно ускладнює координацію діяльності аграрного сектору економіки, формулювання завдань земельної політики та забезпечення земельних територій для сталого економічного та соціального розвитку. Мета земельної політики не є простою та зрозумілою, супроводжується непорозуміннями між різними функціонуючими структурами ринку землі [104]. Прозорий механізм реалізації цілей землекористування поки не сформований. В умовах сучасного економічного розвитку основні зусилля у сфері землеустрою повинні бути спрямовані на створення та відновлення інфраструктури та практику цивілізованого землеобігу по всій країні.

Зрозуміло, що ринок землі та земельних ресурсів перебуває в стадії формування, система економічних відносин потребує переформатування та доопрацювання правової системи управління земельними ресурсами, тому функціонування ринку землі стикається з багатьма проблемами. Наразі держава та структурні органи розробляють різноманітні проекти та програми, які допоможуть вирішити труднощі з налагодження земельних відносин між державою та людьми. Покращення земельного законодавства має базуватися на позитивному світовому досвіді, але при цьому слід звертати увагу на конкретну ситуацію розвитку країни в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Участь держави в управлінні земельними ресурсами включає діяльність спеціально створених органів державного управління щодо забезпечення умов для більш раціонального використання та охорони земель усіма суб'єктами земельних прав, незалежно від форм власності, на зе-

мельні ділянки. Частина державного управління закріплена за спеціальними земельно-правовими органами відповідно до об'єктів управління [105]. Державні структури управління та контролю за використанням земельних ресурсів здійснюють свої функції за допомогою економічних, адміністративних та організаційно-правових методів, які характеризують сучасні земельні відносини.

Сутність економічного методу полягає в оплаті за користування земельними ресурсами держави, стимулюванні економічної ефективності землекористування, власності на землю, укладенні договорів на землю та покладенні відповідальності на користувачів землі за їх розумну поведінку при її використанні. До адміністративних методів правового землеустрою відносять надання дозволів на землекористування, на землю та проведення державної експертизи навколишнього природного середовища в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

До переліку організаційно-правових методів управління зараховують гарантії нешкідливих умов використання землі, функціональну організацію державного земельного кадастру та створення державного реєстру земель, організацію ведення моніторингу земель. До системоутворювальних методів управління земельними ресурсами відносять землеустрій, державний кадастр нерухомості, моніторинг земель, контроль за ними.

Проведення реформування цієї діяльності дозволяє вирішити такі завдання: гарантії раціонального застосування землі для виробничих та соціальних цілей, поєднання інтересів суспільства в цілому та окремих землекористувачів, різних галузей, повніше прогнозування економічних умов та підвищення ефективності їх використання, створення дієвих організаційно-територіальних умов для відповідності вимогам земельного законодавства, забезпечення стійкості землекористувань, управління організаційно-територіальними рішеннями з подальшим розвитком, економічними можливостями об'єктів земельних відносин та урахування екологічних вимог та забезпечення охорони землі [106].

Землевпорядкування проводиться на всіх видах земель незалежно від цільового призначення, форми власності, використання документації із землеустрою, прогнози, програми, схеми, проекти, документи обстеження, науково обґрунтовані дослідження, публічно обговорені та затверджені [107]. З точки зору використання земельних ресурсів для держави найбільш важливим є територіальне впорядкування земельних ресурсів, формування нових та реформування наявних об'єктів землеустрою, а також розмежування об'єктів землеустрою в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Єв-

ропейського Союзу.

Усе це зумовлює складну організаційно-функціональну структуру ринку землі, на якому, крім основних учасників ринку – продавців і покупців, існує також велика кількість посередників у вигляді банківської структури, біржової організації, дилінгу, агентів, землевпорядників, оцінювачів, іпотечних кредиторів, інвесторів, страхова компанія, адвокатів тощо [108]. Наведені вище ознаки участі землі в цивільному доході дозволяють зробити висновок про необхідність державного регулювання процесу формування та розвитку земельних ринкових відносин шляхом постійного спостереження та контролю за станом земельних відносин ринку землі, прогнозування тенденцій його розвитку та створення правових гарантій для учасників.

Система економічного регулювання та управління земельними ресурсами містить наступні складові: податок на землю, оренду за використання ресурсів, ціну землі, оплату за підвищення якості землі, штрафи за завдані екологічні збитки, податкове нарахування при цивільному земельному обігу та плату за право оренди. Економічний механізм управління земельними ресурсами має базуватися на використанні земельної ренти як основи формування системи економічного регулювання з іншими економічними важелями в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу [74].

На думку деяких експертів, реформування ринку земельних ресурсів може викликати низку наслідків як негативного, так і позитивного характеру. Значна частина експертів занепокоєна процесом деградації земельних ділянок та збільшенням соціальної напруги, спричиненої перерозподілом земельної власності. Крім того, скоріш за все, процес розвитку ринкових відносин збільшить розміри оплати за землю та кількість власників земельних ресурсів. Викликає занепокоєння купівля іноземними громадянами великих земельних ділянок. Чи зможе ринок розподілити землю між найефективнішими власниками, експертам поки що незрозуміло.

Вирішення цієї проблеми можна пояснити розробкою концептуальних підходів до формування та реалізації державної політики в умовах обмежених ресурсів, проведенням об'єктивного аналізу ефективності державної політики [82]. Негативні наслідки внутрішнього соціально-економічного розвитку України, зумовлені воєнними діями на нашій території, посилили роль органів державного й територіального управління в цільовому використанні державних земельних ресурсів у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Недосконале управління державною землею та земельним фондом, нерішучість у реформуванні загострили природно-ресурсні проблеми,

пов'язані зі сталим розвитком держави та її території. Вирішенню цих проблем у багатьох випадках перешкоджає недостатня методологічна база вдосконалення державної політики [95]. Необхідно проводити функціонально-системне дослідження застосовуваних принципів реалізації та удосконалення ефективної державної політики управління земельними ресурсами в Україні в умовах сучасних соціально-політичних загроз.

Вирішення проблем формування державного органу управління земельним фондом та майном може гарантувати ефективне, раціональне та безпечне використання ресурсів України [109]. Необхідно побудувати теоретико-методологічні основи формування державного управління земельними ресурсами та провести польові дослідження щодо реалізації державної політики регулювання відносин власності. Це можливо при наявності базових умов для пошуку загальної ефективності державного механізму управління майном і земельними ресурсами відповідно до процесу децентралізації [110]. Важливо розробити практичні рекомендації для органів державного управління, які зможуть забезпечити раціоналізацію землекористування та земельного банку [111].

Останнім часом велика увага приділяється управлінню майном і земельними ресурсами України та її регіонів, оскільки це пов'язано з встановленням і практичною реалізацією порядків, принципів і правил, що забезпечують правовий, економічний, екологічний і соціальний режим організації. Державне управління майном і земельними ресурсами здійснюється через певні механізми, зокрема юридичні, економічні та організаційні підрозділи в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Раціональне використання майна і земельних ресурсів, пов'язане з національним відродженням нашої держави, визначається оптимальним поєднанням використання та охорони національних ресурсів, балансом вирішення соціально-економічних завдань і збереження національних ресурсів. Це змушує державу досягати сталого розвитку в цій галузі на найвищому сучасному рівні, використовуючи досягнення світової науки та новітні технології [37]. Державний розподіл та управління майном і земельними ресурсами визначається їх особливою багатофункціональною роллю в суспільному житті, їх природною і незамінною межею в будь-якій сфері господарської діяльності.

Державне управління здійснюється загальними та спеціалізованими державними органами, має територіальний характер і поширюється у визначених територіальних межах. Земельно-землевпорядне забезпечення здійснюється міністерствами та відомствами за принципом підпорядкованості підприємствам і організаціям, яким надається земля, неза-

лежно від територіального розташування в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу [112].

Органи територіальної громади мають право брати участь у користуванні землею у випадках, що регулюють земельні відносини, які підпадають під їх юрисдикцією на довіреній їм території, і як власники земельних угідь, що підпорядковуються чи є у їхньому розпорядженні [86]. В останньому випадку на орган територіальної громади як власника землі покладається відповідальність за організацію раціонального, доцільного використання та охорони земельних ресурсів громади. На шляху до підвищення інвестиційної привабливості території зазначено діяльність органів територіальної громади щодо управління земельними ресурсами довіреної їм території.

Теперішнє державне управління власністю та земельними ресурсами в Україні є ключовим елементом виконання умов здійснення економічних та соціально-політичних реформ в Україні. За відсутності системного підходу до реструктуризації землі та земельних відносин у період децентралізації процес управління в цій сфері характеризується фрагментарністю та незбалансованістю. За даних умов державне управління майновими та земельними ресурсами повинно бути направлене на досягнення найбільш ефективного використання державних ресурсів, забезпечення в Україні сприятливих умов для здійснення господарської діяльності та життя громадян у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу [90].

В умовах сучасної ринкової економіки необхідні зміни та покращення програм, проєктів, планів соціального та економічного розвитку територій громад, потрібно запроваджувати дослідження, узагальнення і розповсюдження найефективнішого національного та зарубіжного досвіду роботи із земельними ресурсами, які не використовуються в територіальних громадах. Цей вид господарювання має значну кількість загальних функцій, які властиві для діяльності будь-якого державного органу управління [51]. Цей вид діяльності пов'язаний з раціональним використанням земельних ресурсів і виражається у використанні правами та обов'язками державних органів певних правових та організаційних заходів щодо забезпечення дотримання прав та обов'язків усіма власниками та землекористувачами.

Державне управління земельними ресурсами відображається закономірністю розвитку земельних відносин, що задовольняє потреби на певному етапі його діяльності. Відповідно, земельні ресурси слід розглядати також як складову правових, техніко-економічних, організаційних й економічних заходів держави, спрямованих на організацію раціо-

нального використання ресурсів, майна і землі в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Зазвичай ці методи управління також є різними. Суб'єктом землеустрою виступають не лише державні органи, а й органи територіальних громад, про це також неодноразово говорилося в документах [92]. Однак участь органів територіальних громад в цілісній системі врядування земельними ресурсами не скасовує його національної ідентичності, тому що робота цих органів влади здійснюється в межах встановлених державою норм та під наглядом і при дотриманні загальних цілей і завдань усього процесу.

Що стосується засобів управління цими ресурсами, то основним систематизуючим інструментом усіх видів державного управління в усіх видах суспільних відносин є право. Розвиток впливу держави на громадські відносини, зосереджений на їх рівновагу та впорядкування, реалізований за допомогою права, називається правовим регулюванням. Крім об'єктів, суб'єктів, цілей, методів і засобів елементів управління земельними ресурсами привертають увагу також його принципи та функції [86]. Принципи управління земельними ресурсами є початковим етапом, що характеризують його відмінність як різновиду державної діяльності у сфері контролювання земельних відносин, побудований на принципах базових понять земельного права, політики використання земельних ресурсів та державного управління як єдиного цілого. Це показує особливості його побудови та системної роботи, а також показує його суспільне призначення та засоби для виконання намічених цілей.

Організаційні принципи, що відображають побудову такого виду діяльності державної влади, особливості його природної організації та функціонування на прикладі таких принципів як законність, об'єктивність, правова та фінансова забезпеченість, відкритість управління земельними ресурсами, поєднання методів примусу та переконання, розмежування владних процесів суб'єктів з розподілу земельних ресурсів, а також поєднання державного та колективного управління у сфері охорони земельних ресурсів. Також може використовуватися принцип ефективності, який зосереджений на отриманні найвищих результатів при найменших затратах у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

При використанні функціональних принципів управління земельними ресурсами окреслюють соціальне застосування цього виду державної роботи та відображають його основні завдання на основі збереження і примноження характеристик земельних ресурсів, максимально пов-

ного дотримання прав та законних інтересів громадян, відповідності цілям інших напрямків державної діяльності та поєднання публічних і приватних інтересів [8].

Державне управління земельними ресурсами є часткою управління економікою держави відповідно до побудови таких процесів, як використання, володіння, розпорядження, є затратним історичним процесом, в основі якого принцип існування інституту приватної власності на землю [80]. Основним завданням є створення нормативно-правової бази для здійснення діяльності комплексу земельних відносин, таких як конституційне формування різноманітності форм володіння землею, формування конституційних змін у сфері цивільного захисту земель.

Базовою інформаційною системою на рівні міста чи територіальної громади, які подають інформацію для підтримки прийняття управлінських рішень, повинні бути загальні просторові дані, такі як реальна просторова основа, що відображає поточний стан території через кадастрову інформацію, включно з інформацією про ділянки та інше. Об'єкт нерухомості є адресною інформацією, що базується на інформації, доповненій спеціалізованою та тематичною інформацією за різновидами діяльності в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Для ефективного вирішення конкретних завдань землеустрою та забудови необхідно передбачити можливість інтеграції значного обсягу просторових та семантичних даних, що генеруються різними організаціями та підрозділами. Однак використання більшості даних наразі стикається з низкою проблем. Відсутність загальнодержавних стандартів і механізмів обміну інформацією між різними організаціями і підрозділами призводить до того, що дані з різних джерел часто не співвідносяться і суперечать одне одному, що ускладнює або унеможлиблює їх використання чи призводить до додаткових трудовитрат [94].

Інструментальний принцип визначає засоби досягнення цілей цього інституту, що включають планування використання земельних ресурсів, класифікацію земель та окремі підходи відповідно до їх різних категорій, уніфікування частки землі та тісно пов'язаних з нею об'єктів, плату за використання земельних ресурсів, відокремлення державної власності на землю від власності комунального рівня, обов'язкову відповідальність землевпорядників за прийняті рішення в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу [16].

Під керуванням функціями земельних ресурсів ми розглядаємо основні сфери його цілеспрямованого, базисного впливу на інтенсивний розвиток земельних відносин та стан земель, що зображаються в конк-

ретних напрямках роботи державних органів та органів територіальних громад, наділених відповідними владними повноваженнями.

Управлінським системам державних органів влади притаманні такі властивості, які варто розглядати при розробці управлінських рішень та організації структури врядування. Цілісність їх вбачають у стійкості функціонування системи організації при її складності в структурі мінімізації затребуваних при цьому ресурсів. Відокремленість включає відповідний розподіл організаційних підсистем, що відображається в розподілі повноважень, формуванні функцій розподілу економічної, організаційної, політичної та господарської діяльності підприємств, громад та галузей [79]. Централізованість процесів управління з єдиного державного центру, адаптивність передбачає можливість обліку внутрішніх та зовнішніх змін умов, що забезпечує ефективність і стабільність функціонування системи. Принцип суміжності показує налагодженість елементів системи, що забезпечує їх співпрацю та взаємну адаптивність, невідповідність цільових функцій окремих систем з цільовою функцією всієї системи.

Організація та проведення перевірок юридичних та фізичних осіб-підприємців міськими землеконтрольними органами аналогічна до організації та проведення моніторинговими заходів органами міської влади. Процес здійснення державного земельного контролю передбачається нормативно-правовими актами органів територіальних громад [38]. Їхня діяльність визначає основні завдання, принципи, повноваження та відповідальність виконавчих осіб при роботі муніципального земельного контролю та порядку здійснення державного контролю.

Органи влади при проведенні контролю здійснюють наступні заходи: покращення ефективності використання земель територіальних громад, контроль за дотриманням вимог щодо використання земельних ресурсів, послідовне виявлення порушень земельного законодавства та запобігання цьому, нагляд за усуненням порушень чинного земельного законодавства та постійне покращення організації державного землеустрою за погодженням відповідних органів, організацій та населення громад в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Пояснення та зміни до вимог земельного законодавства землекористувачам, землевласникам та орендарям земельних ділянок, а також функція збору інформації про користування земельними ділянками, запобігання порушенням земельного законодавства виступає муніципальною функцією земельного законодавства [12]. Контроль за землею громади здійснюється державними службовцями та експертами, призначеними нормативним актом органу державного управління, уповноваженими

здійснювати контроль за державною землею.

При реалізації державного земельного нагляду органи територіальної громади мають право виписувати протоколи про адміністративні правопорушення та притягати до відповідальності тільки у випадках, що передбачаються чинним законодавством. Механізм економічного регулювання у сфері землекористування створюється системою заходів економічного впливу на реалізацію державної земельної політики, розширення повноважень власників і землекористувачів землі тощо [112].

До системи державних регуляторів господарського регулювання землеустрою відносять податок на власність, орендну плату за землю, ринкову ціну на землю, компенсацію за вилучення землі, виплату компенсації за консервацію земель, платежі за поліпшення якості ґрунту, акти руйнування навколишнього середовища, податок у разі цивільної передачі землі та орендна плата в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

У межах системного нагляду за дотриманням вимог чинного законодавства уповноваженими органами щодо здійснення державного земельного нагляду здійснюється адміністративне обстеження земельних об'єктів, задіяних у господарських відносинах [101]. Під час таких обстежень об'єктів проводиться оцінка їх поточного стану та способів їх використання на основі отриманої інформації, що міститься в державних та місцевих відкритих інформаційних системах чи загальнодоступних інформаційних ресурсах, таких як архівні фонди. На основі отриманої інформації проводиться державний моніторинг земельних ресурсів, документів, підготовлених після проведеного землеустрою.

Під час проведення адміністративного розслідування щодо суб'єктів земельних відносин у разі виявлення ознак порушення земельного законодавства та норм про юридичну відповідальність результати розслідування оформляються актом розслідування. Органи територіальної громади здійснюють державний земельний контроль, що відбувається в межах відповідної громади об'єктів земельних відносин в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Органи територіальної громади муніципального району виконують муніципальний земельний контроль, що стосується об'єктів земельних відносин, розташованих на території муніципального утворення. У разі виявлення в процесі перевірки, в межах здійснення територіального земельного контролю, порушення вимог земельного законодавства, за що передбачена законодавством адміністративна та інша відповідальність, в документі перевірки описується інформація про ознаки виявленого правопорушення.

Економічний механізм управління земельними ресурсами територіальної громади має базуватися на застосуванні земельної ренти як основи для створення системи економічного врегулювання з іншими важелями економічного характеру. Одним із положень закону щодо використання земельних ресурсів держави є користування ділянкою, відповідно до якого сплачується сума збору за використання земельного ресурсу. З усіх земельних ділянок, які є у власності фізичних осіб, орендна плата здійснюється за згодою обидвох сторін, що вказано в договорі оренди землі [21]. Для земель державної власності визначення розміру орендної плати, порядок, умови та строк внесення орендної плати регулюються відповідно державою та органами місцевого самоврядування в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Інновацією у використанні національних земельних ресурсів як основи виробництва є сучасний погляд землевласників: посилюється використання економічних методів та засобів, характерних для ринкової економіки. Зростання значення державного управління як специфічного виду діяльності, його ролі відповідає динамічному збільшенню системи органів територіального управління і є закономірним виявом суспільно-історичного прогресу. Без нього не могли б бути створені не тільки процеси виробництва, а й обміну, розподілу, споживання, послуг, фінансів і всі канали зв'язку, через які ці процеси здійснюються [104]. Під час здійснення децентралізації державної влади в Україні значне коло управлінських проблем вирішує державне управління й територіальні громади.

До місцевих податків належить земельний податок, розміри якого встановлюються органами управління територіальних громад. Цей податок обов'язковий до сплати на території громад. Платниками цього податку є юридичні та фізичні особи, котрі мають у своєму розпорядженні земельні ділянки на основі прав власності, постійного користування чи довічно успадкованої власності. Платником податку є особа, земельна ділянка якої підлягає передачі права користування або передачі за договором оренди [89]. У довгострокове користування передаються земельні ділянки державним органам, державним підприємствам, центрам історичної спадщини, а також органам територіальних громад в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Територіальне управління іншими об'єктами землеустрою здійснюється юридичними особами або приватними підприємцями на договірних засадах за ініціативою органів територіального управління, власників землі, землекористувачів або за рішенням суду. Одержані в резуль-

таті реалізації землеустрою на базі збору, обробки, аналізу, обліку чи зберігання задокументованої інформації дані про реалізацію землеустрою надходять до державного фонду даних, порядок створення, ведення та використання якого визначає законодавство.

Органи територіальної громади регулюють використання земельних ресурсів згідно з цільовим призначенням, виконують заходи з охорони земельних ресурсів, відводять такі ресурси несільськогосподарського призначення, забирають родючі ґрунти перед будівництвом та планують здійснювати проєктування в галузі застосування та охорони земель тощо [84]. За недотримання встановленого порядку використання земельних ресурсів винні особи обов'язково нестимуть відповідальність у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Проводиться контролювання та попередження порушень, пов'язаних із самовільним використанням земельних ресурсів, невідповідальним та шкідливим використанням земельних ресурсів, недотриманням обов'язкових природоохоронних заходів, несвоєчасним поверненням тимчасово захоплених територій, руйнуванням земель. Державним наглядом вважають діяльність законодавчих органів виконавчої влади з метою попередження, виявлення та припинення правопорушень органів державної влади, органів територіальних громад, а також юридичних осіб, керівників та інших посадових осіб [86].

Регулярний контроль за дотриманням вимог земельного законодавства виконується шляхом адміністративного обстеження суб'єктів земельних відносин, аналізу нормативно-правових актів, прийнятих державними органами та органами територіальних громад з питань використання та охорони земель та земельних ділянок, а також інші форми, встановлені чинним земельним законодавством в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

У разі виявлення під час перевірки в рамках здійснення земельного контролю порушення вимог земельного законодавства, за що законом передбачено адміністративну відповідальність, відповідальність за виявлені порушення несе правопорушник згідно з чинним законодавством. Під громадським контролем за земельними ресурсами розуміється діяльність громадян або громадських об'єднань чи інших недержавних неприбуткових організацій, що здійснюється з метою спостереження за роботою органів державної влади, органів територіальної громади щодо комплексу прийнятих рішень та зачіпають права й інтереси людей, юридичних осіб у межах державних перевірок, аналізу та громадянської оцінки визначаються цими органами акти і прийняті ними рішення [84].

Розпорядчі функції делеговані законодавчим і виконавчим органам місцевого управління територіальної громади, котрі регулюють земельні відносини та визначають основну стратегію держави. Державне управління земельними та майновими ресурсами передбачає поєднання взаємозв'язків між існуючими елементами системи прийняття управлінських рішень, які зосереджені на раціональному використанні земельних ресурсів [89]. Складові системи публічного управління можуть змінюватися впродовж декількох операцій відповідно до економічної основи, умінь та критеріїв територіального устрою. При створенні нового державного підходу до управління враховується функція збереження загальнодержавних інтересів та інтересів кожного жителя громади, зокрема в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Отримання очікуваного ефекту від реформування процесу стане реальним за умови співвідношення інструментарного впливу таким чином, щоб стимулювання важелів доповнювалися елементами примусу. Потрібно розробити загальнодержавні програми охорони земель для встановлення чітких меж земель комунальної та державної власності, а також внести зміни до процедури зміни цільового призначення земельних ділянок, державні замовлення на нормативну та експертну грошову оцінку державних земель, оновлення кадастрової системи та моніторинг земель.

Для вирішення даної проблеми розроблено державний інструментарій, який показує поєднання нормативного, інституціонального, організаційного, економічного та інформаційного інструментів, що зосереджені на забезпеченні покращення соціальної та економічної ефективності публічного управління земельними ресурсами громади [92]. Вимоги, що забезпечать дотримання нормування соціально-економічної стабілізації земельних відносин із застосуванням ризиків у їх зростання глобальних цілей національної безпеки держави, введення яких дозволить покращити інвестиційні проєкти, збільшити фінансове забезпечення охорони та відновлення земель, забезпечити повноцінний ринок земель та розвивати інфраструктуру земельного ринку в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Теперішні умови господарювання вплинули на розвиток відповідної системи територіального управління, базисом якої є швидкий перехід від планово-адміністративної до ринково-підприємницької моделі, поділу функцій та суб'єктів державного й недержавного управління, вступ України до європейського інтеграційного простору, створення суспільних політико-суспільних і соціально-економічних процесів. Державне

управління земельними ресурсами в процесі децентралізації являє собою взаємозв'язок економічних, правових, організаційних, політичних та інших заходів, за допомогою яких держава діє в інтересах різних суб'єктів для організації розумного регулювання національних ресурсів.

Державна система управління земельними ресурсами отримала більш чіткий адміністративний характер. Її використання зумовлене переважно незавершеністю вертикального розподілу виконавчої влади, а також процесами децентралізації державної влади. Прогнозування використання національних ресурсів в Україні здійснюється на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях [82]. Державне прогнозування і планування є єдиним, збалансованим і науковим порядком розвитку території в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Аналіз досліджених джерел показує, що на сьогоднішній день актуальними питаннями теорії і практики державного управління є ті, що нерозривно пов'язані з розробкою концептуальних засад, доктрини державного управління. У сучасних умовах децентралізації влади в державі щодо управління майном та земельними ресурсами стають все більш затребуваними та актуальними. Багато питань потребують створення новітніх механізмів державного управління, які відповідали б вимогам і стандартам євроінтеграції [15].

Сьогодні при формуванні процесу довгострокового державного розвитку землекористування вагомим місцем посідає проблема державного управління національними ресурсами, а це впливає на благополучність розвитку житлового фонду. Органи виконавчої влади та її центральний орган у сфері земельних відносин наділені адміністративною владою, одержують від держави право здійснювати управлінські функції та реалізовувати державну політику від імені та на благо держави. Стратегія управління державою, крім законодавчої та виконавчої влади, поширюється на судову форму.

Сьогодні актуальною є розбудова необхідних територіальних умов для більш ефективного користування земельними ресурсами та їх охорони для реалізації процесу землевпорядкування [28]. Необхідно постійно здійснювати контроль за станом земельних ресурсів з метою недопущення негативного впливу на них та проводити моніторинг земельних ресурсів через визначені заходи для утримання та відновлення якості земель. Контрольні заходи за дотриманням існуючих правил і процедур використання земель вимагає проведення державного контролю за використанням земельних ресурсів держави в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Органи територіальної влади повинні нівелювати реальні загрози та

конфліктні ситуації на підконтрольній їм території для регулювання, запобігання можливим та вирішення вже виниклих земельних спорів чи конфліктів. Важливим чинником є розширення техніко-інформаційної інфраструктури для впровадження всіх потрібних функцій управління земельними відносинами із застосуванням геодезичних та сучасних картографічних і геоінформаційних засобів, новітніх технологій та систем [60]. Проте є низка завдань, пов'язаних із повноваженнями органу державного управління, які практично не можуть бути покладені на жоден орган територіальної громади. Найголовнішим завданням територіальних органів державної влади є дотримання прийнятої на законодавчому рівні державної політики в галузі земельних відносин, ознайомлення з матеріалами щодо відчуження та надання земель, переведення земельних ділянок та угідь з однієї категорії в іншу.

Дослідження державного управління майном та земельними ресурсами держави є доцільним в умовах, що склалися, про що говорить значна частка суспільної підтримки розгляду та ухвалення управлінських рішень органів виконавчої влади та органів територіальних громад. Зараз необхідно визначити, чому адміністративні та психосоціальні методи стали важливими у вирішенні питань управління землекористуванням та земельними ресурсами [71]. Рівень діяльності органів державного управління земельними ресурсами вказує на гранично низький рівень теоретико-методологічного опрацювання методів, слабе розуміння природи їх впливу на кінцеві управлінські рішення. Всі інші методи потрібно зорієнтувати на прийняття системоутворювальних рішень з використання майна та земельних ресурсів, формуючи громадську позицію суб'єктів управління національними ресурсами на державному рівні.

Метою державного управління земельними ресурсами на конкретному етапі історичного розвитку є вирішення конкретних проблем та завдань для усіх рівнів органів державної влади. Ці проблеми суттєво різняться для різних територіальних органів управління, що залежить від галузевої структури економіки, перспективності розвитку громад, територій тощо [13]. Для цього необхідно розділити завдання відомств між регіонами, що діятиме на визначення позиції та місця кожного суб'єкта управління, виключивши дублювання дій або відсутності норм управління головними процесами використання земельних ресурсів в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Принцип комплексного підходу до державного регулювання земельними угіддями усіх категорій допомагає застосовувати правові методи при державному керівництві національними ресурсами з урахуванням

економічних характеристик регіонів. Для функціонального розвитку системи публічного управління земельними ресурсами в умовах, які склалися сьогодні, важливим буде грамотне формування її функцій, завдань та принципів організації управління. В умовах сучасного реформування та децентралізації участі земельних ресурсів у товарообігу стає зрозумілим впровадження високоефективного механізму господарювання на основі методів економічного впливу.

Державне управління землею та земельними ресурсами в умовах децентралізації влади в Україні зазнає фундаментальних змін та вдосконалюється. При цьому процеси, що відбулися, змінили зміст земельно-майнових відносин та почали ефективну земельну реформу. Очевидно, що основною проблемою змін є багатофункціональне землекористування та пріоритетний розвиток різноманітних форм власності на земельні ресурси [84]. Державне управління земельними ресурсами має передбачати формування механізму більш раціонального використання національних надбань, за допомогою якого можна буде впливати на поведінку суб'єктів господарювання та підвищувати ефективність усіх процесів у конкретно створених умовах у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Ухвалені рішення по-різному розглядаються на регіональному та місцевому рівнях. Кожному з них притаманні свої об'єктивно введені норми конкретизації мети та завдань на шляху їхньої реалізації. Важливого значення при узгодженні рішень на рівні територіальної громади набуває визначення напрямків соціально-економічного розвитку територіальних громад [37]. За результатами оцінки зрозуміло, що стратегічні управлінські рішення приймаються на найвищому державному та регіональному рівнях, а оперативне управління реалізується на місцевому рівні. Мета такого державного управління національними ресурсами загалом може бути досягнута шляхом реалізації найбільш раціонального використання усіх ресурсів держави.

У сучасних умовах та тенденціях господарювання дедалі актуальнішою стає необхідність зміни. Основними завданням є перехід на орендні відносини при передачі землі у користування та узаконення приватної власності на землю, перерозподіл державної землі між центром і територіальними громадами. Також потрібне інформування населення про стан справ та перспективи розвитку у земельному фонді держави для уточнення процедури її участі у вирішенні майбутніх загроз та суперечливих питань щодо використання цих ресурсів в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Особливою ознакою останніх десятиліть прийнято вважати розширення площ, переданих населенню для ведення сільськогосподарських,

фермерських та особистих селянських господарств, для садівництва, виноградарства та овочівництва. Допущені численні порушення земельного законодавства, які негативно впливають на інтереси не лише населення, а й на подальше благополуччя суспільства в цілому. На час здійснення земельних змін варто передбачити умови цивілізованого вибору форм землекористування громадян [96]. Варто відзначити, що чергові неформальні ситуації у сфері земельного реформування викликали низку негативних наслідків як для землекористувачів, так і для земельних угідь.

Проведені останні економічні реформи допомогли сформувати різновид форм та видів власності на земельні ресурси. Здійснені в державі форми власності допомагають посилатися на базову групу власників у межах однієї з форм власності та переходити з одної на іншу, але враховуючи, що вона буде діяти в рамках однієї форми власності. Отже, досліджуючи регенерацію земельних ресурсів, ми приходимо до висновку, що регенерація земельних ресурсів є складною системою регулювання. Така система створюється на групі складних взаємопов'язаних підсистем, представлених державними та муніципальними адміністраціями, ринками землі, універсальним правонаступництвом у контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу [95].

Органи державної, територіальної влади мусять сформувати нормативно-правову базу, яка дозволить раціонально реалізувати свої права власності. Ринок земельних ресурсів коригує рух землі на основі укладення цивільно-правових договорів продажу, оренди, дарування, іпотеки, довічного обслуговування, безкоштовного користування. Спадкування за загальним правом свідчить про весь комплекс обігу земельних ресурсів, у тому числі спадкування, яке є вищою формою переходу майнових прав та обов'язків спадкодавця в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Система державного управління ґрунтується на соціально-економічних, політичних, адміністративно-правових нормах та методах, спрямованих на використання землі для суспільного блага та залучення нових інвесторів, здатних вкладати та розвивати землі територіальних громад. Ключовим завданням є формування механізму державного управління земельними ресурсами й територіями [50]. Водночас державна адміністративна система за допомогою ринкових механізмів, соціально-економічних методів та адміністративного ресурсу впливає на виробничі процеси, налагоджує відтворювальний економічний потенціал виробництва на основі раціонального використання земельних ресурсів і розвитку ринку землі. Сучасний розвиток системи управління земельними ресурсами держави

ускладнюється незавершеністю процесу розміщення державного майна.

Охоронний елемент управління являє собою створення належного правового порядку щодо землі та пропонує широкий спектр заходів щодо охорони землі та вирішення земельних спорів. Кожен перерахований компонент є характерним видом діяльності, за допомогою якого виконуються певні завдання. Разом вони можуть організувати раціональне використання та охорону земель у загальнодержавному масштабі з урахуванням інтересів усіх власників та користувачів в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Державна влада повинна створювати інноваційні перспективи для установ управління земельними ресурсами з відкритими та чіткими правилами, встановленими законом та нормативно-правовими актами, із зазначенням місця організацій та підприємств, які відповідають за реєстрацію земельних даних, вони оцінюють земельні ділянки та контролюють процедури землекористування [89]. Право власності означає, що власники можуть робити із землею все, що завгодно, з урахуванням різноманітних обмежень і правил зонування, встановлених законом залежно від використання землі.

Основною функцією у сфері земельних відносин є будівництво об'єктів нерухомості та експлуатація майна з використанням землі; розробка та прийняття законодавства про аграрну реформу; правові норми управління земельними ресурсами; закони, що стосуються власності та всієї інформації про неї в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Наявність компонентів, їх розподіл із виділенням компонентів системи є необхідним з огляду на логіку призначення та зміст механізму, що підтверджується досвідом впровадження, а водночас і міжнародним досвідом регулювання мають бути враховані земельні відносини. На окремому етапі розвитку земельних відносин ролі окремих механізмів державного управління є різними, тому деякі з них висвітлюються або будуть розкриті в повному обсязі.

Однак права власності на землю не є остаточним стандартом, і, як відомо, держава часто залишає за собою право придбати землю на користь держави, наприклад, для спорудження будівель або автомагістралей. Значна кількість європейських країн використовує подібні системи земельних відносин, хоча деякі не згодні з законом, заснованим на оренді, і приймають лише короткострокову оренду землі [68]. Процедури в кожній європейській країні відрізняються, і немає єдиної стандартизованої системи, що створює значні труднощі для європейського ринку землі.

Система земельного права повинна включати деякі основні положен-

ня, такі як сплата за користування землею, ведення державного земельного кадастру, моніторинг землі, здійснення всіх видів землеустрою, державний контроль за землею та охорона земель. Для ефективного функціонування сучасної економіки необхідно розвивати реальний сектор економіки, забезпечений матеріальними ресурсами. Підставою для цього є те, що основним напрямком програми економічного розвитку є реалізація земельної політики держави з метою підвищення ефективності державного управління земельними ресурсами в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Створюючи право раціонально використовувати національні ресурси, усі європейські країни реалізують стратегію планування та розвитку землекористування з однією метою – покращення інфраструктури. Планування землекористування втілює процес розподілу ресурсів, насамперед з метою ефективного використання спеціалізованих земель для забезпечення максимальної продуктивності та добробуту територій. Без офіційного плану землекористування та органу контролю освоєння ресурсів було б нестабільним.

Введені в дію у державі форми власності дають змогу спиратися на одну групу власників в рамках однієї з форм власності і реалізувати перехід з одного рівня власності на інший, але при цьому вона повинна реалізовуватися в рамках однієї і тієї форми власності [93]. Таким чином, дивлячись на регенерацію земельних ресурсів, ми розуміємо, що регенерація земельних ресурсів є складною системою регулювання. Ця система повинна ґрунтуватися на досить складній групі пов'язаних підсистем, продемонстрованих в державному та муніципальному управлінні, ринок землі, універсальне правоспадкування в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Формування та дія землеустрою значною мірою залежить від політичної та економічної системи країни та розподілу влади між державою та системою громадського управління. Планування землекористування часто призводить до створення нових систем обліку, розподілу та контролю землекористування, які мають значний вплив на ринок землі [5]. Деякі управлінські рішення знаходяться на рівні державного управління, а інші можуть бути передані на місцевий рівень.

Раціоналізація праці в системі державного управління земельними ресурсами на центральному, регіональному та територіальному рівнях допускається лише за наявності економічних відносин, заснованих на створеному комплексі державної власності, а приватного сектора на засоби виробництва та систему ринкового механізму господарських організацій. Розподіл посад між рівнями в державній системі управління на-

ціональними земельними ресурсами може бути здійснено шляхом розподілу функцій, створення правової основи для регулювання земельних відносин, визначення змісту та завершеності процедур та нормативних актів для здійснення правовідносин щодо використання землі [104].

Виконання державного управління у системі розвитку земельних відносин покращує цільову спрямованість процесу, підсилює комплексність і безперервність економічних чинників при досягненні намічених державою цілей розвитку. Розробка такого завдання можлива тільки за умови концептуальних підходів для формування та виконання державної політики в умовах ресурсних обмежень, здійснення більш точного аналізу результативності реалізації державного управління у даній сфері в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Розумна експлуатація земельних ресурсів має бути певним поєднанням використання та охорони земельних ресурсів, балансом між вирішенням економічних проблем і збереженням державних ресурсів. Важливим є створення й адаптація початкових напрямів реформування земельних відносин, підготовка дієвих рекомендацій щодо покращення суті державної політики, покращення та приросту результативності управління гарантуванням продовольчої безпеки України [12]. Якщо державні органи мають на меті створювати нові, більш дієві системи землекористування без централізації своєї діяльності з державною системою землеустрою, то такий розвиток земельних ресурсів буде недієвим і в результаті нерозвиненим.

При децентралізації влади в Україні важливим чинником є підготовча домовленість про використання земельних ресурсів та управління територіями. Суть такого принципу базується на тому, що ця система управління мусить вплинути на якість та покращити функціонування системи земель, відповідність правам та обов'язкам з використання майна та земельних ресурсів [18]. Виходячи з цієї закономірності, має формуватися склад і чисельність апаратів управління в органах державного управління з урахуванням навантаження. Однак постійне вдосконалення функцій і методів державного управління є однією з характеристик державного управління, воно залежить від рівня політичного, економічного, науково-технічного розвитку країни в контексті функціонування національної аграрної економіки та її адаптивності до умов Європейського Союзу.

Вимога гармонійного розвитку суспільства вимагає постійного регулювання впливу держави на всі процеси землекористування. Основною функцією державних органів у процесі використання земельних ресурсів є забезпечення охорони земельних ресурсів, контроль за їх станом, а також державний облік. Формування прав і обов'язків суб'єктів

земельних відносин, у тому числі органів державної влади та місцевого самоврядування, правового статусу земель і ділянок, вирішення і регулювання інших нормативних питань здійснюється на основі встановлених норм у різних видах діяльності.

Література

1. Спіфанова І. Ю., Оранська Н. О. Сутність антикризового управління підприємства. Економіка і суспільство. 2016. Вип. 2. С. 265-269.
2. Кичко І., Горбаченко М. Інновації в управлінні персоналом та сучасний ринок праці: аспекти взаємодії. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2017. № 1. С. 7-14.
3. Чечель А. Розвиток лідерських якостей державних службовців як шлях удосконалення компетентнісно-орієнтованої моделі управління персоналом на державній службі. Університети і лідерство. 2016. № 2. URL: <http://surl.li/juss> (дата звернення: 22.03.2023).
4. Шаповал О.А. Місце оцінювання в системі управління персоналом підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 10. С. 550-553. URL: <http://surl.li/juste> (дата звернення: 12.05.2023).
5. Банчук-Петросова О. В. Теоретичні основи сучасної державної кадрової політики України. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток». 2013. № 7. URL: <https://cutt.ly/xwdv4Mhy> (дата звернення: 23.04.2023).
6. Енциклопедія державного управління: у 8 томах/ Нац. акад. держ. упр. при Президенті України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К.: НАДУ, 2011. (Т. 6: Державна служба / наук.-ред. колегія: С. М.Серьогін (співголова), В. М. Сороко (співголова) та ін. Дніпропетровський регіональний інститут держ. упр. Національної академії держ. упр. при Президенті України. 2011. 524 с.
7. Міляєва В. Р. Змістовно-структурна модель психологічного забезпечення підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. 2011. № 5-6. С. 137-144.
8. Пархоменко-Куцевіл О. І. Механізм формування кадрового потенціалу державної служби в Україні – базовий елемент механізмів державного управління. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. / ред. кол.: С. М.Серьогін (голов.ред.) та ін. Д.: ДРІДУ УАДУ, 2004. Вип. 2 (16). С. 188-194 (дата звернення: 23.04.2023).
9. Базарко І.М., Медвецька Т.В. Державне управління майном і земельними ресурсами в сучасних умовах децентралізації влади в Україні. Публічне управління та митне адміністрування. 2018. № 2 (17). С. 22-29.
10. Ганза І. В. Теоретико-методичні аспекти впливу управління персоналом на ефективність системи управління підприємством. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнародний збірник наукових праць. 2011. Вип. 1 (19). С. 98-103. URL: <https://cutt.ly/tW> (дата звернення: 12.03.2023).
11. Брич Л. В. Механізми державного управління розвитком соціально-психологічного ресурсного потенціалу апарату органів публічного врядування України: дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Львів, Івано-Франківськ, 2021. 265 с.
12. Восьмий спільний звіт ЄС-Україна Про виконання Меморандуму між Європейським Союзом та Україною про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі протягом 2013 року. URL: <https://cutt.ly/fwdbwBQB> (дата звернення: 20.04.2023).
13. Ведерніков М. Д., Базалійська Н. П. Інноваційні технології управління персоналом промислового підприємства. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2018. № 3. С. 72-78.

14. Гучко М. М. Формування та реалізація державної політики ефективного управління персоналом у діяльності національних підприємств та органів публічної влади. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2022. Вип. 27. С. 48-52.
15. Парубчак І. О., Гринишин Г. М. Реформування управлінських методів у реалізації стратегії кадрової політики щодо діяльності найманого персоналу в компаніях України. Держава та регіони. Сер.: Публічне управління і адміністрування. 2021. № 4 (74). С. 52-58.
16. Пожуєв О. В., Тереннік О. В. Формування системи ефективного управління персоналом на підприємстві. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2013. Вип. 4. С. 83-87.
17. Антонова Л.В., Антонов А.В., Орленко Я.Ю., Плеханова О.П. Удосконалення інструментарію підтримки інноваційних енергозберігаючих технологій у сфері житлово-комунального господарства України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 12. URL: <https://cutt.ly/cH>.
18. Осіпова А. Ю. Проблеми та перспективи використання персоналу підприємств легкої промисловості в сучасних умовах господарювання. Вісник Нац. техн. ун-ту «ХП»: зб. наук. пр. темат. вип.: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. Харків: НТУ «ХП». 2012. № 58 (964). С. 139-144.
19. Ніщенко Т. М. Особливості управління персоналом в аграрному підприємстві. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2014. № 2. С. 189-192. URL: <http://surl.li/jusll> (дата звернення: 14.04.2023).
20. Проблеми кадрової політики державних підприємств: за даними соціологічного дослідження. Київський національний економічний університет. 2017. URL: <http://surl.li/jusra> (дата звернення 20.04.2023).
21. Редьква О. З. Фактори впливу на формування системи управління персоналом машинобудівних підприємств. Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. Вип. 2(49). Ч. 1, С. 60-67.
22. Рабей Н. Організація та функціонування системи управління персоналом державної служби: вітчизняний та зарубіжний досвід. Менеджмент ХХІ століття: сучасні моделі, стратегії, технології: матеріали V Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Вінниця, 19 жовтня 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 548-561.
23. Радкевич В. О. Сучасні фактори професійного розвитку персоналу підприємств. Професійна освіта: проблеми і перспективи / ППО НАПН України; РВНЗ КІПУ. К.; Сімферополь: НІЦ КІПУ, 2012. Вип. 3. 128 с.
24. Колодійчук В. А., Колодійчук І. А. Системний підхід в економічних дослідженнях. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2015. Вип. 3 (113). С. 107–111.
25. Продан І. О. Становлення системи управління персоналом підприємства на інноваційних засадах. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013. № 776. С. 61-66.
26. Рутіна Ю. В. Зв'язок рівня професійної самоактуалізації державних службовців з психологічними та організаційно-функціональними характеристиками організації. Організаційна психологія. Економічна психологія. 2018. № 4. С. 71-83.
27. Чобіток В. І., Волощенко А. В. Формування системи управління персоналом на промислових підприємствах: теоретичний аспект. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2015. № 50. С. 313-318. URL: <http://surl.li/jussx> (дата звернення: 14.05.2023).
28. Пашкова М. Адміністративна етика в органах виконавчої влади: результати експертного опитування державних службовців. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2014. Вип. 14. С. 220-231.
29. Волянська-Савчук Л. В., Мацишина М. В. Використання інноваційних персонально-технологій в управлінні персоналом на підприємствах. Економіка і організація управління. 2019. № 1 (33). С. 33-42.
30. Погорелова Т. О. Інноваційні технології в управлінні персоналом на сучасному під-

Державна політика розвитку аграрної економіки в умовах євроінтеграційних перспектив України приємстві. Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки). Харків: НТУ «ХПІ», 2018. № 15 (1291). С. 101-104.

31. Лелі Ю. Г. Сучасні системи управління персоналом та їх вплив на ефективність роботи підприємства. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2013. Вип. 1. Т. 2. С. 95-98. URL: <https://cutt.ly/swdbsI5Q> (дата звернення: 12.05.2023).

32. Стале ендегенне зростання регіонів України в умовах децентралізації: монографія / ред. д.е.н., проф. І. З Сторонянська. Львів, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України. 2019. 501 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

33. Кисіль Л.Є. Адміністративно-правові відносини між органами публічної адміністрації та громадянами: процесуальне чи процедурне регулювання? Держава і право. Серія : Юридичні науки. 2017. Вип. 78. С. 84-97.

34. Ігнатєва І. А., Сидоренко Т. М. Удосконалення системи стратегічного управління персоналом сучасного підприємства. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. 2012. № 6. С. 294-298.

35. Данченко О. Б., Поскріпко Ю. А. Інжиніринг бізнес-процесу управління персоналом у системі економічної безпеки організацій. Управління проектами та розвиток виробництва. 2012. № 3 (43). С. 79–87.

36. Вознюк А. М. Особливості застосування форм і методів стимулювання персоналу промислового підприємства. URL: <https://cutt.ly/kwdbqRm6> (дата звернення: 04.05.2023).

37. Касич А. О., Бурба О. А. Інноваційні підходи в практиці управління персоналом конкурентоспроможного підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. № 16 (1). С. 130-134.

38. Гучко М. М. Формування інноваційних підходів у реалізації комплексу механізмів управління персоналом у сучасній кадровій політиці публічних інституцій. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2022. Т. 33 (72). № 1. С. 40-45. URL: <https://cutt.ly/JwdbrnoJ> (дата звернення: 12.05.2023).

39. Кушлик Р.О. Державне регулювання процесами енергомодернізації в контексті європейської інтеграції України. Напрями вдосконалення механізмів державного управління в умовах сучасних реформаційних процесів: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 3-4 листопада 2019 р.), Запоріжжя: КПУ, 2017. С. 47-49.

40. Севастьянов Р.В. Проблеми та перспективи енергозбереження на промислових підприємствах. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Зб. наук. праць. Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2013. Вип. 1. Т. 3. С. 107-110.

41. Суходоля О.М. Щодо пріоритетів реалізації державної політики енергоефективності. Аналітична записка. НІСД. 2013. URL: <http://surl.li/jusry> (дата звернення: 18.03.2023).

42. Бондар-Підгурська О.В. Науково-методичні підходи до оцінки енергоефективності як фактора конкурентоспроможності промислової продукції в інноваційній моделі розвитку України. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. Вип. 22. Ч. II. Кіровоград: КНТУ, 2012. 470 с.

43. Фаренюк Г.Г. Розвиток національної законодавчої та нормативної бази як основа забезпечення енергоефективності будівель. Україна – енергонезалежна держава: матеріали Міжнар. конф. (26 лютого 2015 р.). URL: <http://surl.li/jussc> (дата звернення: 05.05. 2023).

44. Дрожжин Д.Ю. Механізм державного регулювання енергоефективності в Україні. Державне будівництво. 2012. № 2. URL: <https://cutt.ly/Fwdbi2mz> (дата звернення: 23.05.2023).

45. Стоян О.Ю. Державне регулювання розвитку сонячної енергетики в Україні: від теорії до практики. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія. Серія: Державне управління. 2014. Вип. 237. С. 124-130.

46. Якименко Ю.І., Прокопенко В.В., Денисюк С.П., Закладний О.М. Smart системи як одна із основних складових сталого розвитку енергетики. Енергетика: економіка, технології, екологія. 2012. № 1. С. 4-12.

47. Державно-приватне партнерство як механізм реалізації нової регіональної політики: можливості застосування та практичні аспекти підготовки і впровадження інвестиційних проєктів. URL: <https://cutt.ly/8wdbu5Cw> (дата звернення: 10.04.2023).

48. Юрків Н.Я. Реальний сектор економіки як об'єкт дослідження в системі економічної безпеки держави. Економічний аналіз. 2012. Т.10(2). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2012_10\(2\)_35](http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2012_10(2)_35) (дата звернення: 05.05.2023).

49. Про затвердження Методики оцінки об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що передаються в оренду чи концесію: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 листопада 2012 р. № 1222 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://surl.li/juspi> (дата звернення: 11.04.2023).

50. Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2016 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2010 р. № 243. URL: <https://cutt.ly/BwdbuGnm> (дата звернення: 05.03.2023).

51. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106 р. / Кабінет Міністрів України. URL: <http://surl.li/ezxjh> (дата звернення: 14.04.2023).

52. Парубчак І.О., Пенцак Т.Г. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств: інноваційний підхід в державному управлінні. Публічне управління та митне адміністрування. Вісник університету митної справи та фінансів. 2017. Вип. 1 (16). С. 134-144.

53. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 902-р / Кабінет Міністрів України. URL: <http://surl.li/auzor> (дата звернення: 14.04.2023).

54. Подолець Р. Проблеми та перспективи створення сприятливого клімату для підвищення енергоефективності та енергозбереження в Україні: доп. комісії ООН. 2013. 49 с. URL: <http://surl.li/jusns> (дата звернення: 15.03.2023).

55. Помаза-Пономаренко А.Л. Підходи до підвищення ефективності державного регулювання енергетичної безпеки регіонів України. Вісник НУЦЗУ. Серія «Державне управління». 2017. № 2 (7). С. 60-64. URL: <http://surl.li/jusol> (дата звернення: 15.04.2023).

56. Помаза-Пономаренко А.Л. Цифрова трансформація в енергосекторі й екосфері як управлінський засіб підвищення їхньої ефективності функціонування. Вісник НУЦЗУ. Серія «Державне управління». 2020. № 2 (13). С. 312-323.

57. Енергоефективність як відповідь на виклики часу: тези доп. Голови Держенергофективності Миколи Пашкевича на спільному засіданні Президії Національної академії наук України та Колегії Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України 16 березня 2011 р. Энергосбережение. 2011. № 4. С. 5.

58. Перебийніс В. Структурні елементи реформи енергетики та міжсекторальні зв'язки. URL : <http://surl.li/jusmm> (дата звернення: 28.04.2023).

59. Онищенко В.О., Сівіцька С.П. Інвестиційне забезпечення розвитку альтернативної енергетики в умовах енергетичної залежності. Економічний часопис XXI. 2014. № 9-10(1). С. 34-37.

60. Казанчук І.Д. Удосконалення концептуальних та правових засад охорони навколишнього природного середовища та забезпечення енергетичної безпеки – стратегічні завдання в процесі реалізації державної екологічної політики в Україні. International scientific and practical conference world science. 2018. Р. 29-39.

61. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. Економіка та тарифна політика. Інформація про тарифи на послуги теплопостачання. URL: <http://surl.li/jusjt> (дата звернення: 05.04.2023).

62. Малаховський Ю.В., Набулсі Х.Н. Моделі управління мезофінансовими потоками державно-приватного партнерства на регіональному рівні. Ефективні моделі управління в

Державна політика розвитку аграрної економіки в умовах євроінтеграційних перспектив України сучасних умовах: теорія і практика: зб. доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Кіровоград, 17 квітня 2015 р.). Кіровоград: «Ексклюзив-Систем», 2015. URL: <https://cutt.ly/Awdbkrus> (дата звернення: 05.05.2023).

63. Мороз С.А., Мороз В.М. Загальна структура механізму державного управління енергетичної галузі України. Вісник НУЦЗУ. Серія «Державне управління». 2019. Вип. 2 (11). С. 412-426. URL: <http://surl.li/juskp> (дата звернення: 12.04.2023).

64. Мороз С.А., Мороз В.М. Обґрунтування компетенції науки державного управління у дослідженні проблематики розвитку енергетичного сектору України. Вісник НУЦЗУ. Серія «Державне управління». 2018. Вип. 2 (9). С. 456-470. URL: <http://surl.li/juskt> (дата звернення: 12.04.2023).

65. Кушлик Р.О. Інноваційні підходи до реалізації національної політики енергомодернізації в контексті розв'язання екологічних проблем на сучасному етапі. Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17-18 травня 2019 р.), Харків: В-во НУЦЗУ, 2019. С. 98-100.

66. Національний план дій з енергоефективності до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 листопада 2015 №1228-р / Держенергоефективності України. URL: <https://http://surl.li/juslc> (дата звернення: 02.03.2023).

67. Майстро С.В., Москалюк С.В. Механізми реалізації державної енергетичної політики: теоретико-методичні засади. Ефективність державного управління: зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України. Вип. 2(59) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В.С. Загорського, доц. А.В. Ліпенцева. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2019. С. 96-107.

68. Крюков О.І., Радченко О.В., Радченко О.О. Енергетична безпека держави в контексті «зеленої» енергетики. Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління». Вип. 1 (12). 2020. С. 608-622. URL: <https://cutt.ly/Gwdban9K> (дата звернення: 17.03.2023).

69. Завгородня С.П. Фактори виникнення енергетичної бідності та пріоритетні напрями її подолання. Київ: Інститут стратегічних досліджень. URL: <https://cutt.ly/Pwdbvape> (дата звернення: 18.03.2023).

70. Бегун С.В. Загрози у сфері енергетичної безпеки та їх вплив на стан національної безпеки (моніторинг реалізації стратегії національної безпеки). Аналітична записка. Серія «Національна безпека», 2015. № 16. URL: <https://cutt.ly/twdv5gJ2> (дата звернення: 20.04.2023).

71. Данилова Н.В. Зміна політики державного регулювання європейського ринку альтернативних джерел енергії під впливом сучасних тенденцій міжнародної конкуренції. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. 2014. Вип. 9 (162). С. 54-58.

72. Ващенко Ю.В. Адміністративно-правовий статус енергетичного регулятора в Україні: сучасний стан та перспективи реформування у контексті європейської інтеграції: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 286 с.

73. Ріпенко А.І. Теоретичні та практичні проблеми функціонування Державного земельного кадастру. Конституційні засади аграрного, земельного та екологічного права: 20 років розвитку: матеріали «круглого столу» (м. Київ, 27 трав. 2016 р.). Київ: Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2016. С.121-128.

74. Інституційна реформа енергетичного сектору України в контексті його інтеграції до ринку ЄС (підсумковий звіт). Центр Разумкова. URL: <https://cutt.ly/EwdbpUvA> (дата звернення: 18.04.2023).

75. Бородіна О.М., Прокопа І.В. Чергова спроба узаконення обігу земель сільгосп призначення: чи в суспільних інтересах? Дзеркало тижня. 2017. №3. URL: <https://cutt.ly/Kwdrv6bSt> (дата звернення: 15.03.2023).

76. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо документів, що пос-

відчують право на земельну ділянку, а також порядку поділу та об'єднання земельних ділянок: Закон України від 05.03.2009 р. №1066-VI / Верховна Рада України. URL: <http://surl.li/juspu> (дата звернення: 18.04.2023).

77. Колодійчук І. А. Інвестування природоохоронної діяльності у Львівській області. Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК. 2009. № 16 (2). С. 381-386.

78. Колодійчук І. А., Морська Т.В. Напрями та інструменти удосконалення державної підтримки гірського сільського господарства. Регіональна економіка. 2013. № 3. С. 48-56.

79. Актуальні проблеми соціального права. Еволюція правового регулювання аграрних, земельних та екологічних відносин: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 18 листоп. 2016 р.) / за заг. ред. П.Д. Пилипенка. Львів, 2016. 314 с.

80. Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення: Постанова КМУ від 16 листоп. 2016 р. № 831 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://surl.li/jusqa> (дата звернення: 11.03.2023).

81. Раданович Н.М. Законодавче забезпечення загальнодозвільного регулювання земельних відносин в Україні. Актуальні проблеми соціального права. Еволюція правового регулювання аграрних, земельних та екологічних відносин: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 18 листоп. 2016 р.) / за заг. ред. П.Д. Пилипенка. Львів, 2016. С. 129-131.

82. Вівчаренко О.А. Тенденції розвитку земельного права у контексті конституційної реформи в Україні. Конституційні засади аграрного, земельного та екологічного права: 20 років розвитку: матеріали «круглого столу» (м. Київ, 27 трав. 2016 р.). Київ: Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2016. С.73-78.

83. Ващишин М.Я., Шарван О.О. Еволюція права тимчасового землекористування. Актуальні проблеми соціального права. Еволюція правового регулювання аграрних, земельних та екологічних відносин: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 18 листоп. 2016 р.) / за заг. ред. П.Д. Пилипенка. Львів, 2016. С. 82-84.

84. Про розміри та Порядок визначення втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.1997 р. № 1279. URL: <http://surl.li/jusqr> (дата звернення: 21.04.2023).

85. Сенюта Л.Б. Соціальне призначення земельного права як галузі права України. Актуальні проблеми соціального права. Еволюція правового регулювання аграрних, земельних та екологічних відносин: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 18 листоп. 2016 р.) / за заг. ред. П.Д. Пилипенка. Львів, 2016. С. 134-136.

86. Гаража О. Передумови розвитку ринку земель сільськогосподарського призначення в системі управління земельними ресурсами. Землевпорядний вісник. 2015. № 6. С. 42-45.

87. Сенюта Л.Б. Реформування субінституту державної реєстрації прав на землю. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXIII звітної наук.-практ. конф. (м. Львів, 7-8 лют. 2017 р.). Львів: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2017. Ч. 2. С. 44-47.

88. Вороненко В.І. Науково-методичні підходи до оптимізації та ефективного використання земельних ресурсів. Ефективна економіка. 2012. № 7. URL: <https://cutt.ly/UwdbeRPz> (дата звернення: 20.04.2023).

89. Дегтяр О.А. Методологічні підходи до розроблення та ухвалення раціональних управлінських рішень у сучасному менеджменті. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2017. № 1. URL: <https://cutt.ly/ywdbufZQ> (дата звернення: 16.04.2023).

90. Сидор В.Д. Концептуальна парадигма конституційних основ земельного ладу. Конституційні засади аграрного, земельного та екологічного права: 20 років розвитку: матеріали «круглого столу» (м. Київ, 27 травня 2016 р.). Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2016. С.78-81.

91. Смаглій В.О., Данкевич В.Є. Сучасний стан, проблеми та перспективи формування ринку сільськогосподарських земель. Практика і теорія ефективного використання земельних ресурсів Полісся: зб. ст. Всеукр. наук.-практ. конф. (Житомир, 22-23 лют. 2017 р.). Жи-

92. Каракаш І.І. Щодо конституційних засад набуття і реалізації права власності на землю в Україні. Конституційні засади аграрного, земельного та екологічного права: 20 років розвитку: матеріали «круглого столу» (м. Київ, 27 трав. 2016 р.). Київ: Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2016. С.81-85.

93. Кропивко М.Ф., Ксенофонтов М.М., Хміль Н.В. Напрями удосконалення державного управління аграрним сектором в умовах децентралізації влади та дерегуляції господарської діяльності. Економіка АПК. 2015. № 3. С. 5-14.

94. Романенко Є.О. Відкритість та прозорість як структурні рівні транспарентності державного управління та їх комунікативні функції. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2014. Вип. 14. С. 17-31.

95. Парубчак І.О. Теоретико-методологічні підходи до формування державної антикорупційної політики в контексті національної безпеки України. Теорія та практика державного управління та місцевого самоврядування: електр. наук. фах. вид. Херсонського національного технічного університету. 2017. № 2. URL: <http://surl.li/jusma> (дата звернення: 23.04. 2023).

96. Костик С.О. Порядок зміни цільового призначення земельної ділянки: питання теорії і практики. Актуальні проблеми соціального права. Еволюція правового регулювання аграрних, земельних та екологічних відносин: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 18 листоп. 2016 р.). Львів, 2016. С. 108-111.

97. Колодійчук І. А. Екологічні проблеми землекористування у транскордонному Західному регіоні/ І. А. Колодійчук // Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК. – 2014. – Т. 7, № 21(1)– С. 427–432.

98. Медвецька Т.В. Соціальне управління у сфері земельних відносин як фактор регуляторної політики в умовах трансформації. Сучасні проблеми світового співтовариства та роль суспільних наук у забезпеченні його розвитку: зб. тез наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 8-9 берез. 2019 р.). Одеса, 2019. С. 38-41.

99. Мак Л.Б. До питань про співвідношення земельного та цивільного права. Сучасні тенденції та перспективи розвитку аграрного, земельного та екологічного права: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. присвяч. 90-річчю від народження академіка В.З. Янчука (м. Київ, 22-23 трав. 2015 р.) / за ред. проф. В.М. Єрмоленка. Київ: Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. 2015. С. 233-236.

100. Методологічні підходи до оптимізації взаємопов'язаного використання земельних, водних та енергетичних ресурсів в умовах зміни клімату: звіт про науково-дослідну роботу «Моделювання та оцінка сталого використання земельних, водних та енергетичних ресурсів України в умовах глобальних змін навколишнього середовища» / Інститут економіки та прогнозування НАНУ; кер. Подолець Р.З.; викон. Чепелев М.Г. Київ, 2015. URL: <https://cutt.ly/FwdbkXtV> (дата звернення: 16.04.2023).

101. Лісова Т.В. Відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва як засіб охорони земель. Перспективні напрями розвитку сучасної юридическої науки: матеріали Міжнарод. науч.-практ. конф. (г. Симферополь, 24-25 янв. 2014 г.). Симферополь, 2014. С. 105-107.

102. Кошель А.О. Еколого-економічні передумови масової оцінки земель сільськогосподарського призначення в Україні. Збалансоване природокористування. 2014. № 4. С. 116-119.

103. Мак Л.Б. Деякі питання структури джерел земельного права України. Актуальні проблеми соціального права: матеріали Всеукр. «круглого столу» присвяч. 40-річчю кафедри соц. права (м. Львів, 1 квіт. 2016 р.). Львів: Кафедра соц. права Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка; Укр. центр соц.-прав. досліджень. 2016. С. 156-160.

104. Медвецька Т.В., Бутко І., Маковейчук О. Використання даних дистанційного зондування для контролю за станом земель запасу та резервного фонду. Ukraine – EU. Innovations in Education, Technology, Business and Law: collection of international scientific papers. Chernihiv: CNUT, 2018. С. 131-133.

105. Латинін М.А. Роль держави в забезпеченні соціальної безпеки загалом і регіонів зокрема. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2019. № 1. URL: <https://cutt.ly/6wdba7r7> (дата звернення: 07.05.2023).

106. Колодійчук І. Стале землекористування в карпатському регіоні: оцінка та проблеми / І. Колодійчук, В. Колодійчук // Аграрна економіка. – 2014. – Т. 7, № 1–2. – С. 128–132.

107. Кошкалда І.В., Шарий Г.І. Інституційні засади обігу земель сільськогосподарського призначення в Україні. Вісник аграрної науки. 2015. № 5. С. 61-64.

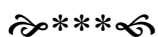
108. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: проект / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: <http://minagro.gov.ua/node/16822> (дата звернення: 10.05.2023).

109. Колодійчук І.А. Земельні ресурси Карпатського регіону: проблеми використання, охорони і відтворення/ І.А. Колодійчук, Р.Р. Білик// Збірник наукових праць. – Чернівці: Книги XXI, 2010. – С. 269–279. – (Економічні науки).

110. Герасименко О., Герасименко Г. Ефективність управління персоналом на малому підприємстві: індикатори стану та пріоритетні напрями підвищення. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2015. Вип. 7. С. 29-37.

111. Колодійчук І. А. Концептуальні засади модернізації ринкових механізмів у сфері землекористування в Україні. Регіональна економіка. 2010. № 3 (57). С. 148–155.

112. Смаглий В.О., Данкевич В.Є., Олійник В.А. Особливості використання радіаційно забруднених сільськогосподарських земель. Радіоекологія – 2017: зб. ст. наук.-практ. конф. із міжнар. уч., (Київ, 24-26 квіт. 2017 р.). Житомир: Укрекобіокон, 2017. С. 224-227.

DOI: <https://doi.org/10.32782/978-966-2384-21-5-4>

2.2. Бричка Б.Б.

Процентний та валютний канали передавального механізму грошово-кредитної політики НБУ

Важливим елементом в системі ефективності грошово-кредитної політики є трансмісійний механізм, який означає процес передачі імпульсів від змін монетарної політики до змін в діловій активності виражених через зміну інфляції та ВВП. Трансмісійний механізм традиційно складається з кількох каналів, серед яких розрізняють канал процентної ставки, грошовий канал, канал цін активів, канал очікувань, канал валютного курсу та інші.

На думку американського економіста Джона Тейлора, монетарний трансмісійний механізм – це процес, за допомогою якого зміни в монетарній політиці впливають на рівень економічної діяльності, виміряний обсягом виробництва та інфляцією.

Канал процентної ставки є одним із найважливіших каналів трансмісійного механізму грошово-кредитної політики практично кожної країни з ринковою економікою. Часто, процентний канал трансмісійного